

Evangelio según SAN MATEO

*Náa'a nawérrinaibimica Cristo béecha
sánamica
(Lc 3:23-38)*

¹ Liáni áabai lista nashínaa náa'a Jesucristo wérrinaimica, rey David cúuleemi ya Abrahám.

² Abrahámcala Isaac sálijinaa,

Isaac Jacob sálijinaa,

Jacob Judá sálijinaa ya náa'a libécanata náajcha náa'a líshiibimica.

³ Judá Fares ya Zérah sálijinaa, natúwa nárra Tamarca.

Fares Esrom sálijinaa,

Esrom Arám sálijinaa.

⁴ Arám Aminadab sálijinaa,

Aminadab Nahasón sálijinaa

ya Nahasón Salmón sálijinaa.

⁵ Salmón Booz sálijinaa, rucúulee ruá'a Rahab;

Booz Obed sálijinaa, rucúulee ruá'a Rut.

Obed Isaí sálijinaa.

⁶ Isaí rey David sálijinaa.

Rey David Salomón sálijinaa, ne ruá'a Sa-

lomón túwaca ruyáwa línumi liá'a Uríasca.

⁷ Salomón Roboam sálijinaa,

Roboam Abías sálijinaa,

ya Abías Ása sálijinaa.

⁸ Ása Josafat sálijinaa

ya Josafat Joram sálijinaa

ya Joram Uzías wérrimi.

⁹ Uzías Jotam sálijinaa náimi,
Jotam Acáz sálijinaa
ya Acáz Ezequías sálijinaa.

¹⁰ Ezequías Manasés sálijinaa,
Manasés Amón sálijinaa
ya Amón Josías sálijinaa.

¹¹ Josías Jeconías sálijinaa ya náa'a
léenajinaibimi, liyáali éerrimi natée'inaami
israelítabini preso Babiloniala.

¹² Liáwinaami liá'a presocaica, Jeconías
Salatiel sálijinaa ya Salatiel Zorobabel
sálijinaa.

¹³ Zorobabel Abihud sálijinaa,
Abihud Eliaquim sálijinaa
ya Eliaquim Azor sálijinaa.

¹⁴ Azor Sadoc sálijinaa,
Sadoc Aquín sálijinaa
ya Aquín Eliud sálijinaa.

¹⁵ Eliud Eleazar sálijinaa,
Eleazar Matán sálijinaa
ya Matán Jacob sálijinaa.

¹⁶ Jacob José sálijinaa, liá'a Joséca rúnirrimi
ruá'a Maríaca,
ya ruyá litúwa liá'a Jesúsca, liá'a wáni jí'inaa
Mesíasca.* Ne jócani yáa náajcha wáacoo
újnibii.

¹⁷ Néenee wacába catorce generaciones
Abrahám néenee, cáashia línu David néerra;
David néenee áabata catorce generaciones,

* **1:16** Cháwa limá Cristo hebreo chuányiyu, cháí wówa limá
lécchoo 'Liá'a Dios níwani quéewique'e liwánacaala'.

natée'inaami israelítabini preso Babiloniala, ya áabata catorce néenee presoquictami náa'a israelítabinica cáashia lijiácoo liá'a Mesíasca.

Jesús jiáctau

(Lc 2:1-7)

¹⁸ Quéechanacu'inaa Jesucristo jiácoo cháji'i: Ruá'a María litúwaca comprométechoo rucásacoo liájcha liá'a Joséca. Libéecha'inaa nayá náajcha wáacoo, náa léenaa quéenibi ruyá Espíritu Santo dánaniyu. ¹⁹ Litáaniaca'ee ruájcha, liá'a José washiálicuerri saícaica, jócai liwówa chóniwenai yáa léenaa ruiiwanaa, jáiwa'ee liwówai limáaca ruyái cabáyainta.

²⁰ Néenee nácula lipénsaa linácu liáni, báqueerri ángel Dios shínaa íyadau lirrú dajuíshi rícueji, limá lirrú: “José, rey David táqueerrimi, ucáarru jitée María újni jínucaa, léecaa liarra yéerri ruáwi rícu ruwáaliani Espíritu Santoyu. ²¹ María rucúlicuminaa rucúuleujoo, jiáminaa lijí'inaa Jesúsjo, liyáca wásedeerri'inaa lishínaa chóniwenai najíconaa yúchau.”

²² Quíninama liáni bésuneerriu quéewique'e licúmpliacoo, liá'a Wawácali máyu'umica linúma licuéji liá'a íiwadedeerri Dios chuáni báinacumi, limá'inaa:

²³ “Báquetoo miyácau jócau cúnusia máachu, quéenibiminaa rumáacacoo ya ruwáalia

báqueerri rucúuleu,

náani'inaa jí'inaa Emanuel”

(liwówau'u limáca: “Dios wáajcha”).

²⁴ Néenee licáwia'inau liá'a Joséca, liméda léjta Dios shínaa ángel máyu'u lirrú,

lirríshibia María línuyu. ²⁵ Ne jócau limáa yáajcha, cáashia rucúlicu liá'a rucúuleecoo quéechanacu saíca, liá'a José yáni jí'inaa JESÚS.

2

Áabi chóniwenai cawíteeni mawí déecucha sána ñnuenai nacába Jesús

¹ Jesús jiá'inau lirrícu liá'a Belénca, yéerri áabai cáinabi íta'aa jí'ineerri Judea, liyáali éerri Herodes máanuica jái reycái. Néenee náiiinu Jerusalén néerra áabi chóniwenai cawíteeni mawí, ñnuenai cáiwia jiáctejcoo, nashínaa tráawajo éewidenaiu sáalii nácu ² Nasáta'ee néemiu: “¿Tanácucha liyá léji liá'a jiéirricoo judíobinica shínaa rey'inaaca? Níwata wacábacaala sáalii jiácoo, wayá éebidenai wacába lijiácalawai, tánda wáiiinu wáa lirrú saícai.” ³ Liá'a rey Herodes éemi'inaa liáni, néenee urrúni liwówa léemicani, chacábacanaa nabésunacoo quinínama náa'a chóniwenaica yéenai Jerusalén rícu. ⁴ Néenee rey wána namáida nayá quinínama náa'a sacerdote wácanaica, ya náa'a éewidenaica ley shínaaca, ya lisáta léemiu nayá táshia nácucha'inaa lijiáu jiliá'a Mesíasca. ⁵ Néenee namá lirrú: “Liyá jiéirri'inau Belénca rícu, Judea cáinaberra íta'aa, chácate litánaca liá'a ñiwadederri Dios chuáni báinacumi limá'inaa: ⁶ Ne jiyá chacáalee Belén, liá'a cáinabi Judea shínaa, áawita píituirri jiyá, máanuiminaa jiiwana médacoojoo náiiibicha náa'a chacáalee máanui namánica líta'aa liáni cáinabica;

jiníwata jíibichaminaa lijiáu báqueerri wánacaleerri bánuerri'inaa nanácu náa'a nushínaa chóniwenai náa'a israelítabinica.”

⁷ Néenee Herodes máida nayá cabáyainta náa'a cawíteeni mawí déecucha sána, jáiwa liá léenaa narrícueji liá'a éerri sáica nacába'inaami rujiáctamicoo ruá'a sáalii.

⁸ Néenee libánua nayá Belénra ya limá nalí:

“Yáau néerra isátada éemiu sáica linácu liárta samálitaca; jáicta íinu linácujuu, íiwa nulíjoni, quéewique'e nuáacoo nuá lirrú sáicai léchhojoo.”

⁹⁻¹⁰ Néenee nanísa'inaa néemi limáyu'u liá'a reyca, jáiwa náawai Belénra. Quéecha'inaami néejooocoo nacába ruá'a sáliica, sáicta wéerri nawówa, níwata rujínacalau ruáacoo nabéecha, cáashia líinu quirrácuca yáctalaca, jáiwa rubárruawai liwícau. ¹¹ Néenee nawárruawai cuíta lícula, jáiwa nacába liá'a quirrácuaca María yáajcha, ruá'a litúwaca; néenee natúyau lirrúi náaque'e lirrú sáicai. Jáiwa naméecu nashínaa cajón natéeni náacoo, jáiwa náa lirrúi oro, ya áabai sáictai juménibee jí'ineerri incienso, ya áabata juménibee jí'ineerri mirra. ¹² Liáwinaami Dios íiwa nalí dajuíshi rícueji jócubecha néejoo Herodes néenee, níwata Dios yáirri léenaa Herodes wówai línua liá'a quirrácuaca; néenee néejooowai nashínaa cáinabi ítalau áabai iníjbaa rícu.

*Cánaquenaiu Egiptola náa'a José ya María,
Jesús yáajcha*

13 Quéecha'inaa náacuwai náa'a yáine léenaa, néenee José cába báqueerri ángel Dios shínaa dajuishi rícueji, ángel ma lirrú: “Jibáaroo jiwína liarra samálitaca litúwa yáajchau, jicánacau Egipto shínaa cáinabi ítala, jimáacau néerrajoo cáashia núiwa jirrúni, níwata Herodes wówairri libánua namúrru liarra samálitaca náiinuaque'ini.” 14 Néenee licáwiacuwai libárruawai liá'a Joséca, liwína liá'a samálitaca litúwa yáajchau táayee lijíáu Egipto néerra, 15 Namáacau néerrai cáashia máanali liá'a Heródesca. Cháwa lijíacuwai léjta limáyumi liá'a wawácalica linúma licuéji liá'a íiwadederri Dios chuáni báinacumi, limá'inaa: “Numáidaminaajoo nucúuleu Egiptoeji.”

Herodes wána náiinua náa'a sáamanaica

16 Ne Herodes yá'inaa léenaa nachálujueda liyá náa'a yáine léenaa, néenee íiwirri wérri liwówa, liwána náiinua quinínama náa'a sáamanai máachuca wáalienai chámai camuí cáinacula yéenai Belén rícu, ya quinínama narrícu náa'a chacáaleca yéenai Belén tééji. Liwána náiinua nayá léjta éerrimi náiiwa'inaa lirrúni náa'a yáine léenaa*. 17 Cha licúmpliacuwai liá'a limánimica liá'a íiwadederri Dios chuáni báinacumi jí'ineerri Jeremías, limá'inaa: 18 Néemi'e áabau wítama líta'aa liá'a Ramá† néeni,

* **2:16** Herodes pénsa'ee lirrúwoo liwánacta'ee náiinua liá'a samálita Jesúsca jócubeecha ta reyni. † **2:18** Ramá áabai chacáalee píituimi yéerri urrúni Belénru, níwata linácueji Mateo máni licúni.

íchenai wérri cáiwinaa,
 ruyáwoo Raquelbinica íchanenai nanácueji
 náa'a natáqueenai'inaaca,
 jócau índa saícta naméda ruwówa,
 níwatajani máanalicai.

¹⁹ Liáwinaami máanali'inaami Herodes, néenee báqueerri ángel Dios shínaa, íyadau Josérru dajuíshi rícueji chalé'e Egiptola. ²⁰ Limá lirrú: “Jibárroo, jiwína liárta samálitaca litúwa yáajchau, jéejoo jiácoo Israel shínaa cáinabi ítala, máanalica náa'a wówainaimi náiinua liárta samálitaca.” ²¹ Néenee libárruawai liá'a Joséca, liwína liá'a samálitaca litúwa yáajchau, léejoo Israel shínaa cáinabi ítala. ²² Ne liá'inaa léenaa Arquelao wánacaala Judea néeni, liáarrumirra liá'a Heródesca lisálijinaa, néenee cáarru liácoo néerrai liá'a Joséca. Quéecha'inaa Dios íiwa lirrú dajuíshi rícueji, néenee liáu lirrícula liá'a cáinabica jí'ineerri Galilea. ²³ Ne línu'inaa néerrai, néenee liáu liyá áabai chacáalee rícu jí'ineerri Nazaret. Cha licúmpliacuwai liá'a namánimica náa'a íiwadedenai Dios chuáni báinacumi, namá'inaa náaque'e lijí'inaa Nazaret néeni saí.

3

Liá'a Juan Bautista wáunamactalaca (Mr 1:1-8; Lc 3:1-9,15-17)

¹ Íchaba camuí liáwinaami líyadau liá'a Juan Bautístaca á'a cáinabi Judea shínaa wáunamactalaca; néerra chóniwenai yáau néemi lirrú. ² Lichuáni rícuejiu limá'ee: “¡Éejoo Diosru, jiníwata liá'a Dios wánacaalactalaca

urrúniyii!” ³ Léewa Juanja liérra Dios máni jinácucha lirrú liá'a íiwadederri Dios chuáni báinacu jí'ineerri Isaíasca:

“Báqueerri chóniwerri máidada á'a wáunamactalaca:

‘Ichúni iyáu libéecha quéewique'e irríshibia wawácali jáicta línui’,”

Léjta nachúni iníjbaa libéecha liá'a chóniwerri cawéni ínuerri'inaaca. ⁴ Juan íbala yáairri caméeyu íchunayu, libájini líwali rícu áabai íimanaayu; ya líiya langosta, újni irríchu máanuica ya máaba yáamitu. ⁵ Náa'a chóniwenai Jerusalén néeni sánaca, ya íchaba wérri náa'a yéeni Judea téeki, ya náa'a yáanai urrúni méeda jí'ineerri Jordán najíáu néemicani. ⁶ Náiiwanaa najíconau chóniwenai náneewa Diosru ya Juan báutiseerri nayá á'a méeda jí'ineerri Jordán.

⁷ Ne Juan cába'inaa íchaba náa'a fariséobinica ya saduceobinica, náiiu liyáctala quéewique'e Juan báutisa nayá, limá nalí: “¡Áai cawálai táqueenaimi! ¿Tána ma irrúi iwásedacaala'inau liúcha liá'a carrúnatabeeca máanui wérrica urrúniyaca?” ⁸ Imédau sáica, chacábacanaa quéewique'e nacábacani icúcani éjuacoo Diosru, ⁹ ya jócu imá irrúwoo iyá jájiu: ‘Jócu cáarru wacába liá'a Dios shínaa carrúnatabeeca, níwata wayá Abrahám táqueenaimi’; Dios éewerri liá irrú carrúnatabee, liyácta rúnaa Abrahám táqueenaimi, liyá éewerri liquénuda nayá matuínaami íbicha áawita íba íbicha. ¹⁰ Léjta báqueerri washiálicuerri liwínacta

lishínaa chúushiu, liwíchuaque'e áabai áicuba yáirri lítau, ya liúca chichái rículani jócta liá lítau sáica, chacábacanaa Dios yáairri urrúni quéewique'e liá lirrú carrúnatabee liá'a jócai chúni liwíteu. ¹¹ Nuyá, yáawaiyi, nubáutisa shiátaiyu quéewique'e numáida iyá éejuacoo Diosru; ne liá'a ínuerri'inaa nuíshirricu, yáirri'inaaminaa irrú Espíritu Santo, quéewique'e icámbia iwítee yáayu'u yáaminaa liá'a nalí carrúnatabee náa'a jócani éebida infierno shínaa chicháiyu. Liyá mawí cadánani núcha, jiní báawita nutéeyu'inaa lishínaa cotiza. ¹² Liá'a wawácalica léjta washíalicuerri cáabanacai téerri licáaji ricúu lipálanu, quéewique'e lisárraa lishínaa trigo, ya licháquidaque'e máashiibee yúcha. Liwáaliaminaa lishínaa trigoca liáarrui rículau, ne léemaminaa liá'a máashiibee chichái ricúla jócai chácacajiu. Chacábacanaa Dios shírri náa'a chóniwenai machácanini wítee ya táminaa léema'inaa náa'a chóniwenai jócani éebida áabai chichái ricúla jócai chácacajiu.”

Jesús báutisactau

(Mr 1:9-11; Lc 3:21-22)

¹³ Jesús yáau Galilea néenee méedala jí'ineerri Jordán, Juan yáctalaca, quéewique'e Juan báutisacani. ¹⁴ Quéechanacu Juan jócai wówai libáutisacani, limá lirrú:

—Nuyá jócai saícanata báutisa jiyá, jiyáwata arrúnai'inaata báutisa nuyá.

¹⁵ Jesús éeba'ee:

—Jimáaca cha nírra íchaitaa, ne jiníwata arrúnaa wacúmplia quinínama liá'a sáicaica Dios náneewa.

Néenee Juan áabenama liyá. ¹⁶ Ne liyáalimi Jesús báutisa'inau, lijiáu shiátai yáacucha, jáiwa éerri méecu lirrú, licába'ee liá'a Espíritu Dios shínaaca, yúrrucoo linácula jicá'a áabai paloma. ¹⁷ Néenee léemi'e áabai chuánshi áacaiji, máirri'e: “Léwa nucúulee caníinai nucábaca, sáicta nuwówa liájcha.”

4

Wawásimi énederri Jesús (Mr 1:12-13; Lc 4:1-13)

¹ Liáwinaami libáutisa'inaa liá'a Jesúsca, Espíritu Santo litée liyá wáunamactala jiníctala yáairri, quéewique'e Wawásimi énedacani. ² Cuarenta éerri Jesús jócai íya, ya cuarenta táayebee, liáwinaami sáamu liwówai. ³ Wawásimi rúniu lirrú lénedaque'e liyá, limá lirrú:

—Yáawaicta Dios Cúulee jiyá, jiwánate nanáawacoo náani íibaca íyacaishiyu.

⁴ Néenee Jesús éeba'ee:

—Jóca'inaa numéda. Liá'a tánerricoo máirri: 'Jócai bácai íyacaishiyu cáwi liá'a washiálicuerri, cáwica liyá lécchoo liyú liá'a Dios chuáni jiéirricoo linúma licuéji.'

⁵ Liáwinaami, Wawásimi téé liájcha Jesús lirrícula liá'a chacáalee majíconaa jí'ineerri Jerusalén, libárruedani templo máanui númacua íta'aa. ⁶ Limá'ee lirrú:

—Yáawaicta Dios Cúulee jiyá, jicáteu cáinacula, jái tánacuwai,
 ‘Dios bánuaminaa lishínaa ángelbini
 jinácu'inaa,
 nawínaque'e jiyá nacáaji rícuu,
 jócubeecha jíinua jíibau íiba nácula.’

⁷ Néenee Jesús ma lirrú:

—Jócai'inaa numéda. Jái tánacuwai lécchu,
 ‘Ujiméda carrúnatai quéewique'e jéneda
 wawácali litúyaque'e jiyá.’

⁸ Néenee Wawásimi téé liyá báaniwai áabai dúuli áacai wérri ítala, líyada lirrú quinínama chacáalee cáinabi íta sána, saíctani wérri cawéninamani. ⁹ Limá lirrú:

—Nuá jirrú quinínama léju liéni, jitúyactau jítájeda jinániu nulí jái nulí saícai jiwówa yáajchau.

¹⁰ Néenee Jesús éeba'ee lirrú:

—Jócai'inaa numéda. Jidánau núcha,
 Wawásimi, jái tánacuwai: ‘Jiméda lirrú
 saícai jiwówa yáajchau liá'a jiwácali Diosca,
 jishírrueda lirrú bácai.’

¹¹ Néenee Wawásimi shírriu Jesús yúcha,
 jáiwa ángelbini ínuenai nashírrueda lirrú.

*Jesús cháneerri liméda lishínaa tráawaju
 Galilea rícu*

(Mr 1:14-15; Lc 4:14-15)

¹² Néenee Jesús éemi'inaa naníqui Juan cuíta manúmai rícula, léejoo Galilea cáinaberra ítala.

¹³ Ne jócu limáacau Nazaret á'a liyáctamica, jócta liáu liyáca Capernaúm chacáalee rícula, litácoowa liá'a manuá jí'ineerri Galilea, nayácta

náa'a tribu Zabulón shínaa ya Neftalí. ¹⁴ Liáni bésuneerriu quéewique'e licúmpliacoo liá'a litánani liá'a íiwadedeerri Dios chuáni báinacu, jí'ineerri Isaíasca:

¹⁵ “Cáinabi lishínaa liá'a Zabulón ya Neftalí, bajiála Jordán, manuí tácoowa: Galilea nayácta náa'a jócani éebida.”

¹⁶ Náa'a chóniwenai jínanenai'inaacoo catáwacabee jirrícu, nacábaminaa áabai jucámarrabee* máanui; áabai jucámarrabee úcuni nalí náa'a yáainaimi catáwacabee jirrícu máanalínimica.

¹⁷ Néenee liyáali Jesús lichánau líiwadeda nalí: “Éejoo Diosru, jiníwata Dios wánacaalactalaca jái urrúnicaí.”

Jesús máida cuatro catésucanica

(Mr 1:16-20; Lc 5:1-11)

¹⁸ Jesús jínaneerriu litácoowa liá'a manuí jí'ineerri Galilea, jáiwa licábai chámata washiálicuenai néenajinai wáacoo: báqueerri liá'a Simónca, Jesús yáni'inaa jí'inaa Pé'eru, ya liá'a báqueerrica Andrés. Náani catésucani, yúquenai nayá nashínaa máayau manuí yácula. ¹⁹ Jesús má'ee nalí:

—Yáau nuájcha, numédaminaa iyá cáindacani'inaa chóniwenai Diosru.

²⁰ Liyáalimi namáaca nashínau máayamiu, jáiwa náau liájchai.

²¹ Mawí nabéechala, Jesús cába áabibi chámata washiálicuenai néenajinai wáacoo:

* **4:16** Jucámarrabee. Áani táanierrri liyá linácu Jesúsca, ya lichuáni wásedeerri'inaa nayá jíconaashi yúcha.

Santiago ya Juan, léenibi liá'a Zebedeoca, yéenai nasálijinaa yáajchau áabai bónco rícu, chúneenai nayá namáayaniu. Jáiwa Jesús máida nalí. ²² Liyáalimi namáaca nashínaa bónco ya nasálijinaami, jáiwa náau liájchai liá'a Jesúsca.

Jesús éewida íchaba chóniwenai
(Lc 6:17-19)

²³ Jesús lijínaniu quinínama Galilea shínaa cáinabi, léewida limácoo narrícu náa'a sinagogaca. Líiwadeda linácu liá'a sáicai chuánshica linácu liá'a Dios wánacaalactalaca, ya lichúni chóniwenai quinínama bálínacaalashi ya cáiwibee. ²⁴ Natáania Jesús nácu quinínama náa'a yéenai Siria shínaa cáinabi íta'aa, naínda lirrú quinínama náa'a bálínenaicoo méenaami bálínacaalashi ya cáiwibee, ya náa'a wáalenai espíritu máashii, ya náa'a cúcunenaicoo, ya náa'a macáwanica. Yá'ee Jesús chúni nayá, ²⁵ íchaba chóniwenai yáau Jesús yáctalaca, náa'a Galilea sánaca, ya náa'a chacáalee Decápolis sánaca, náa'a Jerusalén néenee sánaca, náa'a Judea néenee sánaca, ya náa'a yáine Jordán cáinaberra ítacha cáiwia jiáctejcoo, najínani'eewoo Jesús íshiirricu.

5

Jesús éewiderrri dúuli íta'aa

¹ Licába'inaa íchaba wérri chóniwenai, Jesús írrrau liwáacoo dúuli lítala quéewique'e léewidaca. Náa'a éewidenaicoo liájcha náiiinu

liyáctalaca, ² jáiwa lichánau léewida nayái, limá'ee:

Liá'a yáawaiyi méda washiálicuerri sáicta liwówa

(Lc 6:20-23)

- ³ “Sáicta wérri nawówa náa'a yáine léenaa narrúnijinaa cáwicaishi Dios shínaa, jiníwata nashínaa'inaa liá'a sáicaica Dios wánacaalactalaca.
- ⁴ Sáicta wérri nawówa náa'a máashiini wówa, jiníwata Dios yáirri'inaa nalí sáictaque'e nawówa.
- ⁵ Sáicta wérri nawówa náa'a imíyanica, jiníwata Dios yáirri'inaa nalí liá'a cáinabi limánimi líshiirri'inaa nalí.
- ⁶ Sáicta wérri nawówa náa'a wáalianai ínaaishi ya náa'a iméeni wówa namédaque'e léjta Dios wánacaalau'u, jiníwata liyáminaa liwána licúmpliacoo léjta nawówau'i.
- ⁷ Sáicta wérri nawówa náa'a carrúni jináatani cába áabi, jiníwata Dios carrúni jináataminaa licába nayá.
- ⁸ Sáicta wérri nawówa náa'a masáculani wówa, jiníwata áabai éerri nayáminaa Dios yáctalaca ya nacábaminaa liyá.
- ⁹ Sáicta wérri nawówa náa'a múrruenai sáictaque'e nawówa, jiníwata Dios yáa nají'inaa nayá léenibiyu.
- ¹⁰ Sáicta wérri nawówa náa'a nacánaquedanica namédacala liá'a Dios bánua namédaca, jiníwata nashínaa'inaa liá'a Dios wánacaalactaca.

11 “Sáicta wérri iwówa, jáicta chóniwenai báulidacta iyá ya nacáitadedá iyá, ya nunácue jíni nawína iyá quinínama númashi yúwicayu.

12 Jáicta libésunau léju liáni, sáicta iwówa, cachúnica iwówa, jiníwata irríshibiacaala'inaa áabai iwéniu máanui áacairra; cháí lécchoo nacánacaida náa'a íiwadedenai Dios chuáni báinacu yáainaimi ibéecha.

Iyája nárra iwíduma ya jucámarrabee cáinabi shínaa

(Mr 9:50; Lc 14:34-35)

13 “Iyáwa chánii cábacanaa jicá'a iwíduma cáinabi shínaa. Ne ya limáacacta lijúwacau, ¿chítashia léewa liwína lijúwacau jíni? Jáí jócu sírbia mawiá, náucaminaani bináawala ya chóniwenai báawedani. 14 Iyáwa chánii cábacanaa jicá'a jucámarrabee cáinabi shínaa. Léjta jucámarrabee chacáalee shínaa yáairrictani dúuli íta'aa, jócai éewa libáyacoo, chacábacanaa náa'a chóniwenai néewa nacába quinínama iyá imédanica. 15 Jócu watúculia áabai lámpara waníquique'e áabai cajón ríicuni; mawí saícaca, wamáacacani áacai íta'aa liquénaque'e quinínama yáanai cuíta ríicu. 16 Chacábacanaa, imédau machácani, quéewique'e quinínama náa'a chóniwenai néewa nacába liá'a saícai imédani iyá, ya quinínama náa saícai lirrú liá'a isálijinaaca yéeirri áacairra.

Jesús éewida linácu liá'a leyca

17 “Iyá u'éebida nuínucala numárda liá'a leyca o liá'a néewidani náa'a cáiiwadedacani Dios chuáni báinacu; nuyá jócai íinu

nuá linúmami, nuyá ínuerri nuá lirrú yáawaiyi licábacanaaca. ¹⁸ Ne yáawaiyi numá irrú, nácula liyája liá'a éerrica ya cáinabi, jiníminaa nuédani liúcha liá'a leyca, báawita áabai púnto'inaa báawita áabai letra, cáashia libésunacoo quinínama liá'a arrúnaa libésunacoo. ¹⁹ Tándawa, liá'a jócai éewida néenaa náa'a ley shínaaca, báawita píituicani, jiní léewidacala náa'a chóniwenaiaca éewidacani, nacábadedacani'inaa jiní wéni liúcha liá'a wánacaleerri Dios shínaa. Ne liá'a éewiderrica ya léewida léechoo áabi méda léjta liyá, mawí'inaa cawéni wérri chaléeni Dios liwánacaalactalaca. ²⁰ Tándá numá irrú, iyá jócta iméda mawí sáica Dios náneewa, náucha náa'a quéewidacani ley shínaaca ya náa'a fariséobinica, jiní wérri wárroo áacairra Dios yáctalaca.

*Jesús éewida linácu liá'a íwirri wówa
(Lc 12:57-59)*

²¹ “Iyá jái éemicai namá nalí náa'a wawérrinaimica: ‘Ujínua, ne liá'a ínuerrica yúquerri'inau carrúnatai rícula.’ ²² Ne nuyá ma irrú, tánashia íwirri wówa léenajirri yáajchau, yúquerri'inau. Tánashia cáitadedeerri léenajirriu, nacábadedani yáawacta cajíconaajani náa'a nawácanaica; tánashia cáiteerri cáiwinaa wérri léenajirriu, arrúnai'inaa chichái infierno shínaaca.

²³ “Chái jitécta jishínaa ofrendau Dios íbana rícula, jédacanictau áicta jéenajirri wáaliani jiájchau jináculaja, ²⁴ jimáaca jishínaa ofrendau

néenijaa, arrúni lirrú liá'a néemacta ofrenda, ya jiáu jéenajirri néerrau jichúni jishínaa wíteshiu quéecha. Ta jéewa jéejocoo jitée jishínaa ofrendau Diosru, néemactala'inaacani.

²⁵ “Ya áicta yáirri jijíconaaja ya liwówai jiyá máashictala néerra, jénedau jimédacoo áabena liájcha nácula jócu libésunajau, jócubeecha léejueda jiyá juezru; táda jóctacala, liá'a juez yúquerri'inaa jiyá ya léentregaa jiyá nalí náa'a catúyacanica ya naníqui jiyá cuíta manúmai rícula. ²⁶ Numá jirrú yáawaa, jócala jijíáu chéni jóctacala jipáida quinínamani liá'a jimówinianica.*

Jesús éewida linácu liá'a méderrí máashii líinaayu

²⁷ “Iyá éemini quéecha namáyu'u: ‘Ujiméda jirrúwoo liá'a máashii jíinayu.’ ²⁸ Ne nuyá ma irrú, tánashia liá'a cáberri báquetoo íinetoo liméda rúnainaa, jáiyi méda máashii ruájchai liwówa licuéjiwai.

²⁹ “Chacábacanaa, jituícta sáicaquictejica liwána jicáacoo jíconaashi rícula, ujiméda máashii, jicábau újnii jijédacchu jituú ya jiúca jiúchau déecuchalani; mawí sáicaca jipérdia áabai jitánai sái, ne jócaita quinínama jináananaica liúcacoo infierno rícula.

³⁰ Jicáaji sáicaquictejica wánacta jicáacoo jíconaashi rícula, ujiméda máashii, jicába újni jiwíchuacchu jicáajiu ya jiúca jiúchau déecuchalani; mawí sáicaca jipérdia áabai

* **5:26** Jédacaniu arrúnaa jichúni'inaa jicáwicau Dios yájcha jóctanaa máanali jiyá.

jitánai sái, ne jócaicta quinínama jináananaica liúcacoo infierno rícula.

Jesús éewida linácu liá'a máaca yáquenaicoo
(Mt 19:9; Mr 10:11-12; Lc 16:18)

³¹ “Cha lécchoo Moisés litána quéechanacumi: ‘Tánashia máaquerri línuu, arrúnaa liá rulí áabai cáashta limáctaca shírrida yáaqueneu.’ ³² Ne nuyá ma irrú, báqueerri washiálicuerri máacacta línuu, ne jócta ruméda ruínayu máashii, limáacani carrúnata ruméda máashii ruínayu, ya liá'a cásairricoo ruájcha ruá'a namáacanimi, liméda máashii línaayu lécchoo.

Jesús éewida linácu liá'a júlerricoo

³³ “Iyá éemenai lécchoo liá'a Moisés tánani nalí náa'a iwérrinaibimica: ‘U'imíya máecha iméda liá'a imánimi iméda iwácalirru juramentoyu.’ ³⁴ Ne nuyá ma irrú: ‘U'ijúrau mawiá. U'ijúra linácu liá'a éerri áacairra sáica, jiníwata liyáwa Dios yáctalaca.’ ³⁵ Jiní liá'a cáinabica, níwata Dios wánaacaalacta líta'aa lécchoo; báawita Jerusalén nácu, níwata liá'a chacáaleeca lishínaa liá'a Dios máanui wérri reyca. ³⁶ Jiní ijúracalau inácu iyá jájiu, jiníwata jócta éewa iméda cabálai ya cachájulai báawita bácu iwíta báinau. ³⁷ Imácta iyá ‘jajá’, jajá'inaa; imácta iyá ‘jócai’, jócai'inaa, ne liá'a shírrerriu liúcha líáni, máashiiyii.

Jesús éewida linácu liá'a éejueda júnibau
(Lc 6:29-30)

³⁸ “Iyá éemini namáyu'u quéecha: ‘tuíshiyu'inaa ya éeshiyu'inaa.’ ³⁹ Ne nuyá

ma irrú: Ujiméda lirrú máashii liá'a méderri máashii; mawí saíctaca, jáicta báseerri jináni saícaquicteji já'a, jináawida lirrú béema. ⁴⁰ Ya áicta yáirri jijíconaaja ya wówerri léda jicámisani já'a, jínda litée lécchoo liá'a jishínaa cápaca. ⁴¹ Ne báqueerri wánacaleerri liwánacta jitée jiánairrau áabai déecuchala, jitée chámaichu lidécuchaca. ⁴² Jáicta báqueerri sáteerri áabai rúni jináshi já'a, yáa lirrúni; ya áicta báqueerri sátani préstau jiúchaja, jiprésta lirrúni.

Jesús éewida linácu liá'a caníinaa wacába náa'a wajínaica

(Lc 6:27-28,32-36)

⁴³ “Iyá éemenai lécchoo namá irrú: ‘Caníinaa icába náa'a ijúninaica ya cadéni icába náa'a ijínaica.’ ⁴⁴ Ne nuyá ma irrú: Arrúnaa caníinaa icába ijínaiu lécchoo, ya i'óra nanácu náa'a cánaquedeenai iyá. ⁴⁵ Iméda liáni, cháminaa léenibi iyá liá'a Dios isálijinaa yéerri áacairra; ya liyá wáneerri cáiwia jiácoo nanácu náa'a saícanica ya máashiinica, libánua única saícáni nácu ya máashiini nácu. ⁴⁶ Jiniwata caníinacta jicába náa'a caníinaani icába iyá, ¿tána iwéni irríshibia? Báawita náa'a cóbrenai impuesto Romarru cháni médacajau, ya iyá pénsenai máashiica wéerri nayá. ⁴⁷ Ne itácta nalí rímija náa'a éenajinaica, ¿tána iméda mawí saícacai? Báawita náa'a jócani éewida médenaiu chá'a. ⁴⁸ Iyáyu machácani, ya caníinaa icába lécchoo náa'a cadénini cába iyá, chaléjta isálijinaa yéerri áacairra machácani.

6

Jesús éewida linácu liá'a wamédacta saícai

¹ “Ujéneda linácu liá'a jiwíteecoo, quéewique'e chóniwenai cába iyá saícai. Jimédacta cháni, isálijinaa liá'a yéerri áacairra, jiníminaa iwéni liéni'inaa irrú.

² “Tándawa jiyúdacta náa'a carrúni jináatanica, ujíiwadeda matuínaamini, chaléjta namédani náa'a chámai wítee sinagoga rícu, ya namédani bináawala chóniwenai natáaniaque'e nanácuí saíca. Yáawaiyi numá irrú, linácu jiliéni jái nisa nawáalia nawéniwai, Dios jócai liá nali nawéni mawí. ³ Ne jiyúdacta náa'a rúnenaicani, ujíiwadedani báawita jijúnicaírru wáni; ⁴ jimédaca cabáyaintani. Ya Jisálijinaa licábani jimédani cabáyainta, liáminaa jirru jiwéni.

Jesús éewida nasátacoo

(Lc 11:2-4)

⁵ “Jáicta i'orawai, uchá iyá léjta náa'a chámainsi wítee, ísenai nabárruacoo na'óraca sinagoga rícu ya plaza táiba, quéewique'e chóniwenai cába nayá. Yáawaiyi numá irrú, linácu jiliéni jái nisa nawáalia nawéniwai.

⁶ Jiyá jáicta ji'óra, jiwárruoo jíibana licúlaui, jibáya cuíta núma ya ji'óra jisálijinau yáairri bácai jíájcha, ya jisálijinaa licábani jimédani cabáyainta, liáminaa jirru jiwéni.

⁷ “Jáicta ji'óra ujéneda chuánshi jócai sírbia, chaléjta namédani náa'a jócani éebida, namá nalíwoo, ne mawícta'ee natáaniaca, mawíminaa'ee Dios méda nali nawánacaala.

8 Uchá cábacanaa iyá léjta nayá, jiníwata isálijinaa jái yáa léenaa liá'a jirrúnaanica, libéecha isáta liúchani. 9 Ne iyá éewenai i'óra chá'a:

‘Wasálijinaa yáairri áacairra,
chóniwenai cawáunta nacába jijí'inaa.

10 Jíinu chérra jiwánacaala áani,
jiméda jiwánacaalau áani cáinabi íta'aa,
chaléjta jimédau'inaa áacairra.

11 Jiá walí iyacaishi warrúnaanica éerri
jútainchu.

12 Jipérdona wáucha máashii wamédanica,
chaléjta wapérdonau wayá,
náa'a médenai walí máashii.

13 Ujínda wacácoo máashii rícula,
jitúya wayá liúcha liá'a wawásimica.’

14 “Ipérdonaa náa'a médenai irrú máashii,
níwata chacábacanaa, liá'a Isálijinaa yáairri
áacairra, lipérdonaaminaa iyá lécchoo; 15 Ne
jócta ipérdonaa áabi, chacábacanaa jócu
Isálijinaa pérdonaa iyájoo ijíconaa lécchoo.

Jesús éewida nayá ayuno nácu

16 “Iyá jáicta iyúnaa, umáashii iméda
inániu máashii wówa chaléjta náa'a chámai
wítee, iyadeneu nayá jájiu máashii naméda
nawówau chóniwenai cábaque'e nayá cháji'i.
Yáawaiyi numá irrú, liyú léja lierra iwáalia
iwéniu. 17 Jiyá, jáicta jiyúnaa, jibádeda
jinániu jichúndaniu sáica, 18 quéewique'e náa'a
chóniwenai jócu yáa léenaa jinácu jiyúnaaca.
Bácai rími jisálijinaa yáa léenaani, báawita
jócu wacábani, liyá cáberri quinínama liá

léenaa linácu, ya yáairri jiájcha, liyá yáa jirru jiwéniu.

Rícucaishi yáairri áacairra

(Lc 12:33-34)

¹⁹ “Oyáawaqueda warrúwa líta'aa líeni cáinabica, á'a wijíi márdacta'inaa ya shínaashi amáarra'inaa o yúquerri'inau, nayácta náa'a canédica nawáaroo nanéduca. ²⁰ Mawí saícaca, iméda liá'a saíctai Dios cábaca, imédacta chacábacanaa, chaléjta wáalenai rícucai éerri ítala, níwata Dios yáa iwéniu. ²¹ Édacaniu, táshia nácuha jiwáaliacta jirrícucau, jiwówa néeni yáa lécchoo.

Jucámarrabee yáairri wanácu

(Lc 11:34-36)

²² “Náa'a watuíca jicá'a lámpara wanáanairru, nayú wéewa wacába matuínaami. Tándawa, ituí saícai, éewa nacába saíca quinínama. Chái cábacanaa, jócai camáisani ya náa'a iwáalinica, iyá éewenai yáa léenaa atéwa quinínama liá'a Dios wówerri iyá yáni léenaa. ²³ Ne máashicta náa'a ituíca, iyá jócu éewa icába saíca matuínaami. Ya líani mamáarraca namédacoo chá'a, líinuminaa liá'a éerrica jáicta jiní éewani icábaca. Iyáminaa quinínama catáwacabee rícu. Chái cábacanaa, mamáarraca namédacoo camáisaniniyu, quinínama icáwica yáairri catáwacabee rícu. Quinínamacta iyá éewani icába ya iwítee pénsani náa'a matuínaami éerri shínanaa, quinínamaminaa liá'a imédanica máashii'inaa.

*Dios ya warrúwa**(Lc 16:13)*

²⁴ “Jiní éewerri lishírrueda chámatacta liwácali, jiníwata máashii licába báqueerri, ya caníinaa licába liá'a báqueerrica, jócta machácani báqueerrirruni ya lichánini liá'a báqueerrica. Jócai wéewa washírrueda Diosru ya warrúwarru. Chái cábacanaa, iyá jócai éewa yáa icáwica Diosru ya lécchoo yáa icáwica yáawacaidaque'e warrúwa ya matuínaami.

*Dios túyerri léenibiu**(Lc 12:22-31)*

²⁵ “Tánda numá irrú: O'urrúni iwówa linácueji liá'a iyacaishi, ya írra'inaa nácu ya iyáayu'inaa, jiní íbalashi nácu lécchoo liá'a isúwani'inaaca. ¿Jócu cawéni icáwica mawí yúcha liá'a iyacaishica ya ináanai liúcha liá'a íbalashica? ²⁶ Icába náa'a míshiiduca yáarraneneecoo áacai: Jócani yáabana, jócani yáawaqueda, jócani wáalia iyacaishi náabana lícuu; ne liá'a isálijinaa yáairri áacairra yáirri náaya'inaa. ¡Ne iyá mawí cawéni náucha náa'a míshiiduca! ²⁷ Ne máayabaca, báawita íchaba urrúni wawówa, ¿chíta quéewau jini wadáwineda wacáwicau jini báawita áabai hóra'inaa? Néenee iyá jócai urrúni wówa iyacaishi nácu jócta íbalashi nácu.

²⁸ “¿Tánda bájjiala urrúni iwówa íbalashi nácu? Icábau chítashia lidáwinau'u náa'a íiwinaashi yáairri bacháida rícu: jócani tráawajaa, jócani súcueda. ²⁹ Ne áawita chácani, numá irrú, áawita rey Salomón, quinínama lishínaa chúnica, jócu lisúweda

líbalau sáicabeetaica léjta íiwinaashi. ³⁰ Ne Dios súwacta chacábacanaa íiwinaashi sáictani wérri, wáalee liyá bacháida rícu, ya cajójcha léemau chichái rícula, j̄mawíminaa liá'a íibalajoo, chóniwenai cháuctani éebidaca! ³¹ Dios caníinaa licába iyá, tánda cha numá irrú jócubeecha isátada éemiu: ‘¿Tána'ee wáayai?’ o ‘¿Tána'ee wáirrai?’ o ‘¿Tána'ee wasúwai?’ ³² Quíninama liéni wáneerri urrúni nawówa náani jócani éebida, ne iyá wáalianai báqueerri isálijinau yáairri áacairra ya yáirri léenaa liá'a irrúnaanica. ³³ Tándawa numá irrú ya liwíbanaa liéni numáni irrú Dios wánacaalactalaca, imédaque'e lirrú léjta liwówau, chacábacanaa irríshibia quíninama méenaami. ³⁴ U'urrúni iwówa linácu liá'a cajójcha sái éerrica, jiníwata cajójcha ái éerri já'a urrúni iwówa. Éerri jútainchu wáalianai lishínaa chúnasai máashiica. Tándawa, jócu urrúni iwówa libéecha liá'a éerrica.

7

Ojimá báqueerri nácucha máashiicalani (Lc 6:37-38,41-42)

¹ “Ujitáania máashii linácu liá'a namédanica náa'a áabica, quéewique'e Dios jócu litáania máashii linácu liá'a imédani iyá. ² Chacábacanaa Dios yúca jiyá máashictala lécchoo, jimédacta máashii báqueerrirru; ne liyúja liá'a jenedauca iyá lécchoo, Dios éejoo léneda iyá liyú lécchoo. ³ ¿Tánda arrúnaa jicába jéenajirri tuí rícu liá'a catábibee liwáalianica, ne jócai jicába liá'a jiwáaliani áicuba shírricu

yáairri jituí rícu lécchoo? ⁴ Ne jiwáaliacta jituí rícu áabai áicuba shírricu, ¿chíta quéewa jimá jéenajirrirru jíni: ‘Jínda nujéda jiúcha liá'a catábibee yáairri jituí rícu’? ⁵ ¡Chámai wítee! jijéda quéechanacu liá'a áicuba shírricuca yáairri jituí rícu, cháminaajoo jéewa jicába sáica, jéewaque'e jédaca liwáalia lituí rícu jéenajirrica.

⁶ “Ujiá nalí náa'a yáawaiyi dujívula chuánshi sáicai Dios bánuani, nalí náa'a chóniwenai cháneenai ya jócu nawówai néemica. Lierra léjta wácta áulirru, jócu náa léenaa néemica ya néewa náamueda iyá; jócta jiá íiba cawénii puítirru, jócani yáa léenaa íiba cawénii ya éewenai nabáwedani.

Sáteerri ya múrruerri ya máiderri cuíta núma lícu

(Lc 11:9-13; 6:31)

⁷ “Isátau, ya Dios yáminaa irrújoni; imúrru, ya íinuminaajoni; imáida cuíta núma lícu, ya liméecuminau irrújoo. ⁸ Jiníwata liá'a sáterraica, lirríshibiaminaani; liá'a múrruerricani, líinuminaa; liá'a máiderri cuíta núma lícu, liméecuminau lirrú.

⁹ “Néenee Jesús liméda liáni licábacanaa: ¿Ne éenaminaa iyá yáa licúulee íyau bátui íiba, jáicta lisáta líyau jiúcha páani? ¹⁰ ¿O lisáacta líyau jiúcha cubái, jíaminaa líya bácia áai cawálai? ¹¹ Ne chaléjta iyá báawita máashii, éewa yáa sáicai éenibirru, ¿chítashia mawí jíni isálijinaa sáicai yáairri áacairra liá irrú, méenaami sáicai wérri tánashia nasátani liúchai!

12 “Chacábacanaa, iméda náajcha náa'a áabi chóniwenaica, chaléjta iwówa naméda yáajcha náa'a áabica; jiníwata cháwa libánuacani líeni leyca, nashínaaminaa náa'a íiwadedenai Dios chuáni báinacumi.

Cuíta núma píitui

(Lc 13:24)

13 “Jesús liméda liáni licábacanaa, limá nalí: Iwáaroo rícuba liá'a cuíta núma áulabai téerri'inaa iyá áacairra. Níwata liá'a linúma ya iníjbaa téerri'inaa máashictala manúshidai ya jócai tráawajui wáacoo rícu, ya íchabaminaajoo wáaroo lirrícubajoo; 14 ne liá'a linúma ya iníjbaa téerri'inaa liá'a cáwicaishi jócai amáarra, áulabani wérrí ya tráawajui wérrí wáau rícu, ya áulabani rími náiinujoni.

Liá'a banácalica wacúnusiani líta nácuejiu

(Lc 6:43-44)

15 “Cáwiwa icába yúchau náa'a chóniwenai médenai nómashi yúwica, quéewique'e nawána áabi éebidacani nayá táanianai Dios nácu, ne jócai yáawaiyi. Náinu iyáctala náabala léjta oveja, ne yáawaiyi nawówa lícueji chaléjta cháawi carrúnatai. 16 ¿Chíta quéewau yáa léenaa tánashia cachálujuedacani? Iyá éewani icúnusiaca tánashia jiliá'a namédanica, jócu wéewa nawína uva áabai banácali catúwirre ítacha, jócu wéewa wawína ítashi banácali máashii nácucha. 17 Chacábacanaa, quinínama banácali sáicaitani yáairri lítau sáica, ne liá'a banácali máashictani liá lítau máashii lécchoo. 18 Liá'a banácali sáicaitani jócai éewa liá lítau máashii, jiní banácali

máashii éewau liá lítau saíca. Cha lécchoo nabésunau náa'a chóniwenaica. ¹⁹ Quinínama banácali jócai yáa lítau saíca, nawíchuani ya náuca chichái rículani. Cha lécchoo Dios méda náajcha náa'a chóniwenai cachálujedacánica. ²⁰ Iyáminaa yáa lénaajoo icúnusia yúchau linácu liá'a namédanicojoo.

Jócuminaa quinínama nawáaroo Dios wánacaalactalaca
(Lc 13:25-27)

²¹ “Jesús má'ee: jócuminaa quinínama náa'a máine nulí: ‘Nuwácali, nuwácali’, nawároominaujoo Dios wánacaalactalaca, nayá rímiminaajoo wárruajoo náa'a médenai nusálijinaa wánacaala yáairri áacairra.

²² Liyáali éerriminaajoo íchaba ma nulíjoo: ‘Nuwácali, nuwácali, wayá arrúnaa jída wawárruacoo Dios wánacaalactalaca, níwata wayá táanianai jijí'inaa nácu, jijí'inaa nácu wajéda demonio chóniwenai yúcha, jijí'inaa nácu waméda íchaba jócai wacába cáji.’

²³ Néenee nuéebaminaa nachuánijoo numá nalí: ‘Jócuwa nucúnusia iyá; jishírriu núcha iyá camédacani máashii!’ ”

Náa'a chámai dánanica
(Mr 1:22; Lc 6:47-49)

²⁴ Jesús má'ee chóniwenairru: “Táda numá, tánashia éemerri liáni nuchuánica ya liméda léjta numáyu'u, cháí léjta báqueerri washíalicuerri cawítee bárruedeerri líibanau íiba íta'aa. ²⁵ Néenee únía yúwawai manúta quinínama méeda, cáuli cánaca'eewoowai lécchoo, náiiinu linácula quinínama liá'a

cuítaca, ne jócu licáwai, níwata'ee lidáni bárruerriu íiba íta'aa cabálininaa. ²⁶ Ne tánashia éemerri liáni nuchuánica ya jócai liméda léjta numáyu'u, cháí léjta báqueerri washíalicuerri mawítee, bárruedeerri líibanau cáina íta'aa. ²⁷ Néenee únía yúwawai manútai quinínama méeda, cáuli cánaca'eewowai lécchoo, náiiinu linácula quinínama liá'a cuítaca néenee licáwai. ¡Licáarraliawai quinínama!” ²⁸ Néenee Jesús nísá'inaa litániacai, quinínama náa'a chóniwenai nacáarruda'eewoo néemica léewidau nayá Jesús, ²⁹ níwata léewida nayá léjta báqueerri yáirri léenaa linácu liá'a léewidani liyáca, jócani chaléjta náa'a qéewidacani ley shínaaca.

8

Jesús chúni báqueerri bálinnerriu lepra nácu
(*Mr 1:40-45; Lc 5:12-16*)

¹ Quéecha'inaa Jesús yúrrucuacoo dúuli ítacha, íchaba chóniwenai yáa líshirricu.

² Liyáalimi'e lirrúniu báqueerri bálinnerriu lepra nácu, jáiwa litúyau liúrruimiyu Jesús náneewa, limá'ee lirrú:

—Nuwácali, jiwówaicta, jéewaminaata jichúni nuyá liúcha liá'a nubálinacaalaca.

³ Jesús dúnu'e licáajiyu wáni, limá'ee lirrú:

—Jajá nuwówai. ¡Jimáacacoo masáculaiyu!

Liyáalimi, liá'a bálinnerricoo lepra nácu limáacacoo masáculai. ⁴ Jesús má'ee lirrú mawí:

—Jicábate, ówa jíiwa jiyá áabirrujoni jiní wérri; jimédani já'a jiá namówai jiyadacoo

lirru liá'a sacerdotéca, jitée lierra ofrendaca Moisés wánani yáaca, quéewique'e quinínama yáa léenaa jáicala masáculai jiyái jishínaa bálínacaalashi yúchau.

Jesús chúni báqueerri icúlirrijui tráawajairri soldádobini wácalirru
(Lc 7:1-10)

⁵ Jái'inaa Jesús wárruau lirricula liá'a chacáaleeca jí'ineerri Capernaúm, néenee báqueerri soldado wácali romano, lirruñiu lirru lisáta liwówa yáajchau liúcha. ⁶ Limá lirru:

—Nuwácali, liá'a icúlirrijui tráawajairri nulí bálínerriu, jócai éewa libárruacoo ái ruwáirriu núbana néeni, súfrierri cáiwíbee.

⁷ Néenee Jesús éeba'ee lirru:

—Nuáu nuchúnicani.

⁸ Jáiwa soldado wácali léeba'ee:

—Nuwácali, nuyá jócai saícanata jiwárruacoo núbana rícula, jimá cháji'i liá'ra chuánshica, lichúnique'iniujoo liá'a icúlirrijuica. ⁹ Níwata ái áabi wánacaleenai cadájcueta nuyája'a, nuyá cháí wánacaala léchho soldado. Numácta báqueerrirru jiá namówai, yáairriu. Numácta báqueerrirru jínu chérra, ínuerri néenee. Numácta lirru liá'a nushínaa tráawajairri nulí, jiméda liáni, liméda jíni.

¹⁰ Jesús nisa'inaa léemiqui jíni, néenee licáarrudau léemiqui jíni saícta liwówa léchho, limá'ee nalí náa'a máinecoo liájcha:

—Yáawaiyii numá irrú, jiní nuínuni nácu náa'a israelítabinica, báawita bácairrimi, ébiderri'inaa nunácu, léjta liáni

washiálicuerri. ¹¹ Numá irrú íchabaminaa chóniwenai ínu déecuchejijoo cáiwia jiáctejcoo ya cáiwia wárruactalacoo, nawáau náaya liájcha liá'a Abrahám, ya Isaac ya Jacob, chaléeni Dios wánacaalactalaca. ¹² Ne náa'a Dios máidani quéechanacu, arrúnaa nayá Dios wánacaalactalaca, náucaminaa nayájoo bináawala catáwacactaca. Néenee náichaminaajoo ya náamueda néu licáicha.

¹³ Néenee Jesús ma lirrú liá'a soldado wácalica:

—Jiá namówai, jíibana néerra, cha limédacoo jirrú léjta jéebidau'u.

Liyáalimija liá'a tráawajairri lirrú limáacau sáica.

Jesús chúni Pé'eru néerru
(Mr 1:29-31; Lc 4:38-39)

¹⁴ Jesús yáa'eewoo Pé'eru íibana néerra, jáiwa'ee línu Pé'eru néerru runácue yáaichoo cama íta'aa bálínechoo licámunayu. ¹⁵ Jáiwa Jesús dúnu rucáaji nácuí, ya liyáalimi licámuna éedau rúchai, jáiwa'ee rubárruawai, ya ruchána rushírrueda náaya'inaa.

Jesús chúni íchaba bálíneue
(Mr 1:32-34; Lc 4:40-41)

¹⁶ Catáwaca'inaa liácuwai natée'e Jesúsru íchaba chóniwenai wáalenai espíritu máashii; áabai wánacaalashiyu já'a lijéda espíritu máashiini, yá'ee lécchoo lichúni'e quinínama bálíneecoo. ¹⁷ Liéni bésuneerriu quéewique'e licúmpliacoo líiwadedani báiñacu

liá'a íiwadedeerri Dios chuáni báinacu liá'a Isaíasca, limá'inaa:

“Liyá'ee liwína washínaa májinabee
ya litée washínaa bálínacaalashi.”

*Náa'a wówenai náacoo Jesús íshirricu
(Lc 9:57-62)*

¹⁸ Jesús, cába'inaa'ee liyáu cashiámu litéeji chóniwenai, limá'ee wabésunau bajiála manúa.

¹⁹ Libéecha nabésunacoo bájiala, lirrúni lirrúi báqueerri quéewidacai ley shínanaa, limá'ee lirrú:

—Quéewidacai, nuwówai nuáacoo jiájcha táshia jiáctalau jíni.

²⁰ Jesús éeba'ee lichuáni:

—Náa'a iyáliduca wáalenai náutabeu, ya náa'a míshiiduca wáalenai namúrrubeu, ne nuyá washíalicuerri Dios cúuleeca, jócai wíta wáalia núbanau chúnsai táshia nurrúwaida'inaa nuwítai.

²¹ Báqueerri'e lishínaa éewiderricoo, limá'ee lirrú:

—Nuwácali, jínda nuáacoo quéechanacu nuquéni nusálijinau.

²² Jesús éeba'ee lichuáni:

—Jíáu nuíshirricu, ya jimáaca namáanalínica* naquéni nashínaa máanalínica.

*Jesús iyabaida cáuli ya marrádaca
(Mr 4:35-41; Lc 8:22-25)*

²³ Jesús yúrrucoo lancha rícula, lishínaa éewidenaicoo natálideda liyá. ²⁴ Jáiwa

* **8:22** Liwówau limá áani, náa'a jócani éebida Cristo nácu, jócaita náa'a máanali náanai.

cawíquinta áabai cáuli cadánani wérri ínu manuá yáacu, jáiwa'ee marrádaca ísau lancha rículai. Né'e liá'a Jesúsca máairri liácoo. ²⁵ Néenee náau nacáweda liyá náa'a lishínaa éewidenaicoo, namá lirrú:

—¡Wawácali, jiwáseda wayá! ¡wayájani waquétacoo wayácai!

²⁶ Néenee léeba'ee nalí:

—¿Tánda cáarru wérri iyá? ¡Iyá pítuirrimi imáaca iwówau nunácu!

Limá'inaa liáni, libárruau'eewoo liá'ee áabai wánacaalashi lirrú liá'a cáulica ya lirrú liá'a manuáca, quinínama limáacau machúnucunaa wérri. ²⁷ Néenee nacáarrudau nacábaqui jíni nasáta néemiu wáacoo:

—¿Tána washiálicuerri léji liáni, báawita cáuli ya manuá éewidani lirrú?

Jesús chúni báqueerri Gerasa sái wálierri íchaba espíritu máashiini
(Mr 5:1-20; Lc 8:26-39)

²⁸ Néenee Jesús ínu'inaa bajiála manuá, nashínaa cáinabi náa'a Gerasaca, jáiwa chámata wáalenai demonio jíaneu útawi rícuha máanalini yáarruica, jáiwa narrúniu Jesúsru. Nayá carrúnatani wérri, jíní éewerri libésunacoo lirrícuba liá'a iníjbaaca; ²⁹ Jáiwa nachánau namáidadaca namá'ee:

—¡Ujiníquiú wáajcha, jiyá Jesús, Dios cúulee! ¿Jínu áani jiwánau'e wasúfriaca libéecha liá'a éerrica?

³⁰ Ne urrúni néeni já'a íchaba puíti íyenai'e nayáca, ³¹ náa'a demonioca namésuda Jesúsru:

—Jijédacta wayá, jínda wawárruacoo nalí náa'a puítica.

³² Jesús ma nalí:

—Yáa namówai.

Náa'a demonio najiáu náucha náa'a washíalicuenaica, jáiwa nawárroo nalí náa'a puítica; ne liyáalimi náa'a puítica, jáiwa nacánacawai báju rícula cáashia náiiinu manúa néerra, néeni'e nasácumawai.

³³ Náa'a túyenaimi puíti najiáu nacánacacoo nacárruniu, náiiinu'inaami lirrícula liá'a chacáaleeca, nachánau náiiwadedaca liá'a bésuneerricoo, quinínama libésunaucóo náajcha náa'a wáalenai demonio. ³⁴ Néenee bájalanaa náa'a chacáalee rícu sánaca, najiáu chaléeni Jesús yáctalaca, nacába'inaami jíni namá lirrú lijiáque'iu lirrícucha liá'a nashínaa cáinabica.

9

Jesús lichúni báqueerri macáwai (Mr 2:1-12; Lc 5:17-26)

¹ Néenee liáwinaami liéni, Jesús yúrrucóo áabai lancha rícula, lichuáu bajiála manúa, liyáctala quéecha, jáiwa línui lishínaa chacáalee rículawai. ² Néeni natée lirrú báqueerri macáwai, rúwerriu áabai yáarruishi íta'aa; Jesús cába'inaa'ee néebida linácu, limá lirrú liá'a bálínerricoo:

—Cadánani jiyá, nucuúlee, jishínaa jíconaashi jái méetuacuwai.

³ Áabibi qéewidacani ley shínaa, namá'ee nawówa licuéjiu: “Limáni jiliéni máashii Dios

nácucha, níwata liyá táanierri újni Dios.” ⁴ Ne Jesús yáa léenaa liá'a namáni nalíwoo, lisáta léemiu nayá:

—¿Tánda iwáalia iwíteu máashii wérri?
⁵ ¿Tána mawí jócui tráawajui, numácai: ‘Jijíconaa jái méetuacuwai’, jócta numá ‘Jibárruo jijínau’? Nulí áabenai jócai tráawajui numéetua jíconaashi jócta nuchúni bálínacaalashi. ⁶ Ne nuyadaminaa irrúni nuyá, Washiálicuerri Dios Cúuleeca, wáliierri wánacaalashi líta'aa líeni cáinabi liméetua'inaa jíconaashi. Néenee limá macáwairru:

—Jibárruau, jiwína jiárrubaiu ya jiáu jíibana néerrau.

⁷ Liá'a macáwaica jáiwa libárruawai, jáiwa liáwai líibana néerrau. ⁸ Nacába'inaa líáni, náa'a chóniwenaica, jáiwa cáarru nayái, jáiwa náa saícai Diosrui, liácala lidánaniu nalí náa'a washiálicuenaica.

*Jesús máida Mateo limédaque'e liwánacaala
 (Mr 2:13-17; Lc 5:27-32)*

⁹ Liáwinaami Jesús yáau néenee. Néenee licába báqueerri washiálicuerri jí'ineerri Mateo wáairriu liyá á'a licóbracta liyá impuesto Romarru. Jáiwa'ee Jesús ma lirrú:

—Jíinu nuájcha, quéewique'e jéewida'au nunácu.

Néenee Mateo bárruawai ya liáu liájchái.

¹⁰ Libésunaute quéecha Jesús íya liyáca Mateo íibana rícu, jáiwa náa'a íchaba cóbrenai impuesto wánacaalactalaca Romarru, ya áabi chóniwenai máashiini íwanaa, náiiinu'e nawáacoo mésa nácu lécchoo, Jesús yáajcha

ya lishínaa éewidenaicoo. ¹¹ Ne nacába'inaa liáni náa'a fariséobinica, néenee nasáta néemi náa'a éewidenaicoo liájcha:

—¿Tánda ishínaa qéewidacai íya náajcha náa'a cóbrenai impuesto Romarru ya náajcha náa'a áabi cajíconaanaica?

¹² Jesús éemi'inaa liá'a namánica, limá nalí:

—Náa'a yáainai sáica ya jócu nabálinau, jócani rúnaa médico, náwa rúnaani náa'a bálinenaicoo. ¹³ Yáau éewidacoo chítashia liwówau'i limáqui jíni liá'a tánerricoo: 'Uwówai mawí carrúni jináata icába áabi, náucha náa'a cuéshinai éemanica altarca íta'aa.' Jiníwata nuyá jócaita íinu numáida náa'a namáni nalíwoo majíconaa nayá, nuínu numáida náa'a cajíconaanaica, quéewique'e nacámbia nawíteu.

Nasáta néemi ayuno nácu

(Mr 2:18-22; Lc 5:33-39)

¹⁴ Náa'a jínanenaicoo liájcha liá'a Juan Bautístaca, narrúniu Jesúsru nasátaque'e néemi liyá namá'ee:

—Wayá ya náa'a fariséobinica wayúnaa bájjala, ¿tánda jishínaa éewidenaicoo jócu nayúnaa?

¹⁵ Jesús éeba'ee:

—¿Ya néewaminau máashii nawówa náa'a nacúmídani áabai bódarru, nácula liá'a nashínaaca yáa náajcha? Ne línuminaa liá'a éerrica jinícta'inaa nuyá náajcha; jáicta línu liá'a éerrica, néenee liyáli éerriminaa nayúnaaca.

¹⁶ Jiní chúneerri áabai íibalashi dánumimi áabai wáarruma wáalii yáajcha, jiníwata

liá'a wáarruma wáliica liáwaqueda liá'a íibalashi dánumimica jái lisúbirria jíni, ya liá'a shírricuerru mawí máanuique'e jíni. ¹⁷ Chacábacanaa jócu wachácuma vino wálii* íimanaashi dánumimica rícu, jiníwata carrúnatai dúwacoo, chacábacanaa liúcacoo liá'a vinoca léjta íimanaashi jái liúcawai. Tándawa arrúnaa wanuá liá'a vinoca wálii lirrícu liá'a íimanaashi wáliica, quéewique'e saíca nayá chámainaa.

Jesús chúni Jairo miyácaula, ya báquetoo íinetoo dúnuechoo líbala
(Mr 5:21-43; Lc 8:40-56)

¹⁸ Nácula Jesús táania liyáca chóniwenairru, báqueerri nawácali náa'a judíobinica línu, litúyau lináneewa, limá lirrú:

—Numíyacaula máanaliuyi chóca rímijani; ne jiáctau jichánaa jicáajiu runácu rucáwiaminaujoo.

¹⁹ Jesús bárruawai ya liáwai lishínaa éewidenaicoo yáajchau. ²⁰ Néenee báquetoo íinetoo bálinechoo doce camuí, íirrai éechani, rurrúniu Jesúsru liwójune, rudúnu líbala númacua nácu. ²¹ Jiníwata rumá'ee rulíwoo: “Lécta nudúnucta líbala nácu, saícaminaa

* **9:17** Liá'a namédanimi náa'a judíobini báinacumi, léjta nawíteemi, lierra léjta íibalashi dánumimi ya vino dánumimi. Chóque'e éerri jiníbinai. Náa'a saícai chuánshi, náa'a éebidenaica ya wíteeshi Jesús índani, chaléjta áabai wárruma wálii jócta vino wálii. Néenee jócai sírbia chánaida liá'a wálii lidánimi yáajcha; wéebidacta Jesús nácu, jócu arrúnaa wapénsaa léjta wapénsani quéecha wéebida linácu.

nuyájoo.” ²² Ne Jesús náawau, licába ruá'a ínetooça, ya limá rulí:

—Cha jiwítemija'a, numíyacaula, jéebidacala nunáçu sáica jiyái.

Liyáalimi éerri sáica ruyái.

²³ Néenee Jesús ínuí'inaami líbana néerra liá'a judío wácalica, licába'ee náa'a músicoca ya náa'a chóniwenaica máidadenai náichaca máashiica nawówa, naméda bájjiala nawítamau. ²⁴ Jesús má'ee nalí:

—Ijiáyu mayéji áani, ne ruá'a miyácauca jócau máanali, † máichoo ruyáca.

Nacáida'ee Jesús náa'a chóniwenaica, náaca léenaa ruá'a miyácau máanaliu. ²⁵ Jáiwa liwána najiácuwai; néenee liwárruawai liwína rucáaji náçu ruá'a miyácauca, liyáalimi rubárruawai. ²⁶ Ya quinínama líta'aa liá'a cáinabica, líwanaa cánacacoo liá'a bésuneerricoo.

Jesús chúni chámata matuíní

²⁷ Jesús jiá'inaamiu Jairo íbana rícuca, chámata matuíní jiáu liánai namáidadaca:

—¡Carrúni jináata jicába wayá, David táqueerrimi!

²⁸ Néenee Jesús wárroo áabai cuíta rícula, náa'a matuínica narrúniu lirrú, néenee Jesús sáta léemiu nayá:

—¿Eebidaminaa nuéewacta nuchúni iyá?

—Nayá néeba'ee lirrú: —Jajá, wawácali.

²⁹ Néenee Jesús dúnu natuí náçu, ya limá nalí:

† **9:24** Jesús liáni léenaa ruá'a miyácauca máanaliu, ne liyá éewerri licába náa'a máanalínica újni namácchu nayáca ya léewa licáweda nayá.

—Nuchúni iyá éebidaque'e nunácu.

³⁰ Liyáalimi néewa nacába báaniu. Jesús má'ee nali bájiala:

—Jini jibéecha yáa léenaani.

³¹ Ne, liyáalimi najiáwai, náiiwadedá jini quinínama cáinabi liá'a Jesús médani náajcha.

Jesús chúni báqueerri jócai éewa litáaniaca

³² Nácula najiáu náa'a matuínica, áabibi chóniwenai naínda Jesúsru báqueerri jócai éewa litáaniaca, liwáliaca demonio. ³³ Ne liyáalimi Jesús jéda'inaa demonio, liá'a jócaini éewa litáaniaca, jáiwa litáania. Náa'a chóniwenaiaca nacáarruda'eewoo, namá'ee:

—¡Jócai wacába cáji líta'aa liéni Israel shínaa cáinabica cháí cábacanaa jí'i!

³⁴ Ne namá'ee náa'a fariséobinica:

—Léeminawa chúnsai demonio wácali, liáni'inaa liéni lidánani lijéda demonio náuchani.

Carrúni jináata Jesús cába náa'a chóniwenaiaca

³⁵ Jesús jinaniu quinínama chacáalee ya náa'a chacáalee júbini rímica, léewidaca narrícu náa'a sinagogaca. Líiwadedá chuánshi saícaica liá'a Diosca wánacaleerrica, ya lichúni quinínama bálinaaalashi ya cáiwibee.

³⁶ Licába'inaa náa'a chóniwenaiaca, carrúni jináata wéerri licába nayá, jiniwata yáainai urrúni wéerri nawówa ya jini néewactalau, chaléjta náa'a oveja jinínicta túyanini.

³⁷ Néenee Jesús ma lishínaa éewidenaicoorru:

—Yáawaiyi wéerri liá'a shínaashica íchabai, ne náa'a tráawajadorbinica áulabani.

Chacábacanaa, éerri rícu ái íchaba chóniwenai jócani yáa léenaa Dios nácu, ne náa'a íiwadedenai nalí Dios chuáni áulabani rími. ³⁸ Tándawa, cháucta tráawajadorbini arrúnaa isáta liúcha liá'a shínaashi wácalica, libánuaque'e mawí tráawajadorbini quéewique'e náawaquedacani. Chacábacanaa, isáta Dios yúcha, libánuaque'e mawí náa'a íiwadedenai Dios chuáni nalí náa'a chóniwenai.

10

*Jesús wína náa'a doce éewidenaicoo liájcha
(Mr 3:13-19; Lc 6:12-16)*

¹ Jesús máida lishínaa doce éewidenaicoo, liáque'e nalí lidánaniu quéewique'e najéda náa'a espíritu máashiinica, ya quéewique'e lichúni quinínama bálínacaalashi ya cáiwibee.

² Léewa liáni nají'inaa náa'a doce apóstolucu: Quéechanacu lijí'inaa Simón, lijí'inaa lécchoo Pé'eru ya limérrerri Andrés; Santiago ya léenajirri Juan, licúulee liá'a Zebedeoca; ³ Felipe ya Bartolomé; ya Tomás ya Mateo cacóbracaica impuesto Romarru; Santiago Alfeo cúulee, ya Tadeo; ⁴ Simón liá'a cananita,* ya Judas Iscariote, liáwinaami éntregueerri'inaa Jesús lijínairru.

*Jesús bánua lishínaa éewidenaicoo náiiwaque'e Dios wánacaalactalaca
(Mr 6:7-13; Lc 9:1-6)*

⁵ Jesús bánua náani doce apóstolucu, liájcha liá'a tánashia namédani'inaaca: Uyáu

* **10:4** Liéni Simón néenaa náa'a chóniwenai wówainai najéda Israel cáinaberra ítacha, náa'a jócani judíobini wánacaleenai judíobini ita'aa.

nashínaa cáinabi ítala náa'a jócani judío, u'iwárroo lirrícula náa'a chacáalee Samariaca;†
 6 Yáau machácani chaléeni nayáctala náa'a Israel shínaa cáinabi ítala, nalí náa'a chóniwenai yáainai jicá'a oveja yúquenai.
 7 Yáayu íiwadedaca urrúnicala liá'a Dios wánacaalactaca. 8 Ichúniu náa'a bálinaicoo, icáweda náa'a máanalínica, iméetua nashínaa bálinaacalashi náa'a chorrówai sánaca ya ijéda demonio. Iyá irríshibia mawéni liáni danáanshica; u'icóbra náucha wéni'inaami ichúni nayá.

9 U'itée oro, báawita warrúwa ya cobre,
 10 jiní chácala'inaa iníjbaa lícu. Jiní itéca íibalau áabai mawiá, báawita cotiza, báawita icháque'e, jiníwata liá'a catráawajaacaica arrúnaa liwáalia líya'inau.

11 Jáicta íinu áabai chacáalee rículai, jócta chacáalee júbini rími, imúrru áabi chóniwenai saícanictani, iyá nábana néeni cáashia yáacoo lirrícucha liá'a chacáaleeca.
 12 Jáicta iwárroojoo nábana rícula, itáa nalí náa'a yéenai lirrícu liá'a cuítaca. 13 Náa'a chóniwenai cuíta narríshibiacta saíca iyá, saícabee wérri'inaa nalí; inísa iméda saícai, ne jócta narríshibia iyá saíca, Dios jócu liméda nalí saícai lécchoo. 14 Jócta narríshibia iyá, ya jócu nawówai néemi irrú, ijiáyu lirrícucha liá'a cuítaca, jócta chacáalee rícuca ya icúsudau íiba nácuca liá'a pucúpucubeeca, quéewique'e náa'a chóniwenai náaque'e

† 10:5 Náa'a samarítanobínica jócani chúnsana judíobini, níwata qéewisani áabi chóniwenai yáajcha jócani judíobini.

léenaa Dios íiwirri liwówa náajcha, níwata nayá nachánicala liyá. ¹⁵ Ne éemi sáica numáni irrú, liyáali éerri amáarracta'inaa cáinabi, Dios cástigaaminaa mawí nárra chóniwenai, jócani wówai narríshibia iyá ya jócu néemi irrú, náucha náa'a chóniwenaimica yáainaimi cáinabi íta'aa Sodoma ya Gomorra rícu.

Chítashia nasúfriaui'inaa náawa éebidenai Jesús nácu

¹⁶ “¡Icábate! Nubánua iyá léjta oveja náa'a níquenai'inau béewami cháawirru. Imédau léjta liá'a áai cawítee wérrica, báawita iyá arrúnaa lécchoo léjta paloma jócani méda máashii. ¹⁷ Cá'wa yúchajoo, jiniwata néntregaa iyájoo nalí náa'a cawánacaalanica, nabáseda iyájoo narrícu náa'a sinagogaca, ¹⁸ ya cáashia náyadaminaa iyá nanáneewa náa'a cawánacaalanica ya reybini nunácue; cháminaa éewa íiwadeda chuánshi sáicaica nunácu nanáneewa náa'a jócani judiobini. ¹⁹ Ne jáicta néntregaa iyái nalí náa'a wánacaleenaica, cha iwíteemija'a linácu liá'a imáni'inaaca, léjta liá'a imáni'inaaca, jiniwata jáicta líinujoo táaniacta'inaaca, Dios yáminaa ichuánijoo. ²⁰ Ne jócuminaa iyájoo cha táaniaca, Isáljinnaa shínaa Espíritu táaniaminaa irrícueji.

²¹ “Néenajinai néntregaaminaa néenajinaiu náiinuaque'e nayá, ya náa'a nasálijinaaca néntregaaminaa néenibiu; náa'a néenibica nanáawaminau nasálijinaa náculau náiinuaque'ini. ²² Íchabaminaa chóniwenai

máashiiminaa nacába iyá nunácueji; ne liá'a cabálininaa wérri yáca nunácu, liyáaminaa liwásedajoo. ²³ Jáicta namúrri iyái áabai chacáalee rícu, yáau áabai rícula; ne yáawaiyi numá irrú, nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca, nuínuminaajoo† jóctanaa icánaqueda quinínama chacáalee Israel shínaaca.

²⁴ “Jiní wérri báqueerri éewidenaicoo mawíyi lishínaa quéewidacai yúchau, jiní wérri catráawajaacai mawíyi liwácali yúchau.

²⁵ O'inénda chóniwenai méda báqueerri éewiderri mawí saícai lishínaa quéewidacai yúcha, jócta naméda báqueerri shírruederri mawí saícai liwácali yúcha. Chái cábacanaa, níwata nuyá ishínaa quéewidacai, iyá arrúnaa inénda chóniwenai méda irrú máashii, níwatajani méda nulí máashii. Ne mawí, iyá arrúnaa inénda náa'a chóniwenai naméda máashii iyá, léjta naméda nuyá. Nayá nacáitadede nuyá náa nují'inaa Beelzebú,§ néenee yáawaiyii iyá mawí wérri naméda irrú máashii.

Tána arrúnaa cáarru wacábacai
(Lc 12:2-7)

²⁶ “Ucáarru icába náa'a chóniwenai. Jiníwata quinínama liá'a cabáyaintaica, áabai éerri'inaa náa léenaajoni; quinínama liá'a yéerri báyeerricoo, áabai éerri'inaa náa

† **10:23** Áani Jesús táanierrri liyáca léejactacoo cáinabi itala léjta Rey, liáwinaami máanalicani ya licáwiacoo náibicha náa'a máanalínica. § **10:25** Beelzebú: Léwa áabai lijí'inaa liéni Wawásimica.

léenaani. ²⁷ Liá'a numáni irrú catáwacabee rícu, íiwa jucámarrabee jirriculani; ya liá'a numáni cabáyainta, imáidadau íiwacani cuíta íta'aa. ²⁸ Ucáarru icába náa'a íinuenai ináanai, ne jócani éewa náiinua liá'a icáwicaca; saícanata cáarru icábaca liá'a éewerri línuaca* ya lécchoo éewerri limárdaca iyá infierno rícula mamáarraca éerri.

²⁹ “¿Jócu iwénda chámai míshiidu áabai mon-eda rími nácueji? Ne jiní wérri, áabai néenaa máanali, jóctaca wasálijinaa Dios wówai. ³⁰ Báawita iyá jájiu, cáashia iwíta báinaa liwáaliani jútaderriu bácuanama. ³¹ Tándá ucáarru iyá: Iyá cawénini wérri mawí náucha náa'a míshiidu rími íchabanica.

Náa'a íiwadedenai Jesucristo chóniwenai náneewa
(Lc 12:8-9)

³² “Báqueerricta íiwadeda nunácu nanáneewa náa'a washiálicuenaica, nuyá lécchoo núiwadeda lináawa nusálijinaarru liá'a yéerri áacairra. ³³ Ne liá'a báyeerri nunáawa náucha náa'a chóniwenai, nuyá lécchoo nubáyaminaa, lináawa lécchoo liúcha liá'a nusálijinaa yéerri áacairra.

Jesús linácu liá'a lishírridauca
(Lc 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ “U'éebida irrúwoo nuínucala nuíndacala saíctacta nawówa lítala liéni éerrica; nuyá jócai íinu nuínda saíctacta nawówa, nuyá íinderri

* **10:28** Náa'a chuánshi íinuerrri ya limárdaca áani, wówerri limáca liá'a carrúnatabee infierno rícula.

jináawiu. ³⁵ Nuyá ínuerri nuwánaque'e liá'a washiálicuerrica lináwacoo lijúnta liá'a lisálijinaacoo, ya rumíyacaula rutúwa júntau, ya ruá'a runírruca rúneerru júntau; ³⁶ nayáminaa nája nárra éenajinai bácainaa, nayáminaa ijínai'inaa nárra.

³⁷ “Liá'a wówerri wérri lisálijinau jócta litúwa mawí núcha, jócai éewa nushínaaca; liá'a wówerri wérri licúuleu jócta limíyacaula mawí núcha, jócai éewa nushínaaca; ³⁸ liá'a jócai wówai carrúni jináata limédacoo nunácueji, ya jócu lisíguia nuyá, jócai éewa nushínaaca. ³⁹ Tánashia náa'a báyenai nuyá chóniwenai náneewa, jócu nabéecha náiinua liyá, jócai nacáwi Dios yáajcha mamáarraca. Ne liá'a máirrica léebidaca nunácu, báawita náiinua liyá, cáwiminaa liyá Dios yáajcha mamáarraca.

Náa'a wénishi'inaaca
(Mr 9:41)

⁴⁰ “Jesús síguerri limáca: Liá'a ríshibierri iyá, ríshibierri nuyá, ne liá'a ríshibierri nuyá, ríshibierri liá'a nusálijinaa bánuerri nuyá. ⁴¹ Liá'a ríshibierri báqueerri cáiiwadecai Dios chuáni, lirríshibiaminaa liyá liwéníu, léjta liá'a cáiiwadecai Dios chuáni; ne liá'a ríshibierri báqueerri saícaica, jiníwata saícacalani, lirríshibiaminaa chacábacanaa áabai liwéníu léjta liyá. ⁴² Ne tánashia yáirri náirra shiátai casálini, náani júbinica máinecoo nuájcha nasíguiaca nuyá, yáawaiyi numá irrú, liwáaliaminaa liwéníujoo.”

11

Náa'a Juan Bautista bánuanica (Lc 7:18-35)

¹ Quéecha'inaa Jesús nísá líiwadeda nalí náa'a doce éewidenaicoo, líáu néenee líiwadedaca ya léewidaca liá'a chuánshica Dios shínaa nalí náa'a chacáaleeca liá'a shínaa cáinabica.

² Juan, yéerri cuíta manúmai rícua, léemi líiwanaa liá'a Cristo médani liyáca. Néenee libánua áabibi néenaa náa'a jínanenaicoo liájcha, ³ nasátaque'e néemiu Jesús liyácta yáawaa liá'a Cristoca léjta náiiwadedau náa'a cáiiwadedacani Dios chuáni báinacu iinuerrí'inaaca, jócta arrúnaa nanénda báqueerri.

⁴ Jesús éeba'ee nalí: “Yáa namówai íiwa Juanruni liá'a icábanica ya liá'a éeminica.

⁵ Íiwa Juanruni náa'a matuínica cábenai, náa'a macáwanica éewenai najínacoo, náa'a chorrówai sánaca sáicani nabálinacaalashi yúchau, náa'a mawíbanica éewenai néemica, náa'a máanalinimica éejueneu nacáwiacoo, náa'a carrúni jináatanica náiiwadeda nalí liá'a chuánshi sáicaica wásedeerri'inaa nayá. ⁶ ¡Ya sáictai wérri liwówa liá'a jócai éejueda liwówau núcha!”

⁷ Néenee náa'ináamiwai, jáiwa Jesús táania nalí náa'a chóniwenaica linácu liá'a Juanca, limá'ee: “¿Tána ijiáu icábacai á'a wáunamactalaca? ¿Báqueerri washiálicuerri éerri jútainchu lináawida lichuániu? Jócai.

⁸ Jiníctani, ¿tána ijiáu icábacai? ¿Báqueerri

washiálicuerri saíctai wérri íbala? Iyá yáine léenaa náa'a súwedenai íbalashi saíctai yáainai nábana rícu náa'a reybinica. ⁹ Ya jócta, ¿tána ijiáu icábacai? ¿Icába báqueerri íiwadederri Dios chuáni? Jajá, yáawaiyi, Juan mawíyi wérri náucha náa'a íiwadedenai Dios chuáni báinacu. ¹⁰ Juan léewa liá'a limáni jiliá'a tánerricoo cáashta íta'aa:

‘Nuyá bánua cáiiwadecai chuánshi jibéecha, quéewique'e lichúni* liá'a iníjbaa.’

¹¹ Ne yáawai numá irrú, jiní náiiibicha náa'a washiálicuenaica, jiní wérri mawí máanui liúcha liá'a Juan Bautístaca; ne máayabacaminaa, nayá náa'a chóniwenai máaquenai nawówau Dios nácu, mawíni cawéni Juan yúcha, báawita nayá jiní nawéni.

¹² “Néenee liyáli éerri jáicta Juan Bautista íneda líiwa Dios chuáni chóque'e, liá'a Dios wánacaalactaca súfrierrri jináwiu, ya náa'a médenai danáanshi nénedaque'e namárdacani.

¹³ Quíninama náa'a íiwadedenai Dios chuáni ya liá'a leyca yáainai bácai náiiwadedacánica linácucha liá'a wánacaalactaca, cáashia Juan ínuca; ¹⁴ ne iyá iwówaicta éebida liáni, Juan† léjta liá'a Elíasca íiwadederri Dios chuáni ínuerri'inaaca. ¹⁵ Iyá iwówaicta yáa léenaa liáni numánica, arrúnaa édacanicoo saíca. ¹⁶ ¿Chíta nacábacanaa náa'a chóniwenai chóque'e? Iyá cháni

* **11:10** ‘jibéecha’ ya ‘lichúni’ líyada Cristoja. † **11:14** Juan liyáwa liá'a náiiwadedanimi Dios chuáni nácu báinacu, namá'ee liá'a ínuerri'inaaca lichúnique'e chóniwenai libéecha líinu liá'a Cristoca.

léjta sáamanai jócani wówai naséwica áabi sáamanai yáajcha, wáanenaicoo plaza rícu namáidadaca najúnicairru:

¹⁷ ‘Wáinuante íiwa,
ne iyá jócuwa iwáilaa;
warrábate shímashi cáiwii,
ne iyá jócute iwowai ichálujueda íchaca
chaléjta wawówau imédacani.’

¹⁸ Jiníwata Juan ínuerri, jócai íya jiní lírraca, iyá imá'ee liwáaliaca'ee espíritu máashii, níwata jócai iwówai néemica lirrú. ¹⁹ Néenee nuínui nuyá washiálicuerri Dios cúuleeca, íyeerrica ya nuírra, iyá imá'ee cáayacai ya cáirracalai, najúnicaí náa'a cóbrenai impuesto Romarru ya áabi chóniwenai máashiini íiwanaa. Ne liá'a Dios wíteeca íyaderriu liyú liá'a méderricoo quinínamarru.”

*Náa'a chacáalee jócani éebida
(Lc 10:13-15)*

²⁰ Néenee Jesús, báawita jócu liyá náiiibi, lichána liárraca náa'a chacáaleeca á'a limédacta mawí máanuica jóca nacába cáji, jiníwata náa'a chóniwenai yáainai náiiibi jócani éejueda nayáu Diosru. Jesús má'ee:

²¹ “¡Ái jiyámi carrúni jináata, Corazín! ¡Ái jiyámi carrúni jináata, Betsaida! Jiníwata á'a Tiro néeni ya Sidón néenictata naméda jócai nacába cáji, namédani íibi, bái nacuminaata éejueda nayáwai Diosru, náayadaminata nasúwa íibalashi cadúrruderri ya nawáta báali nawíteu. ²² Ne numá irrú liyáli éerri amáarraquicta cáinabiminaajoo, mawí'inaa

máanuica ishínaa cástigu náucha náa'a chóniwenai yáainai Tiro ya Sidón rícu. ²³ Ya jiyá, chacáalee Capernaúm, ¿jéebidaminaa jinácudacoo áacairra? Jócai, ¡mawíminaa dujíwala wérri jiáu útawa! Jiníwata á'a Sodoma néeni naméda liáni jócai nacába cáji, liá'a méderricoo íibi, liarra chacáaleeca yéerri'inaata chóque'e. ²⁴ Ne numá irrú liyáali éerri amáarraquicta cáinabiminaajoo, mawí'inaa máanuica ishínaa cástigu náucha náa'a chóniwenai yéenaimi Sodoma shínaa cáinabi íta'aa.”

Ínu nulí iwówa iyaba'au
(Lc 10:21-22)

²⁵ Ne liyáali éerri Jesús ma: Nuá jirru sáicai nusálijinaa cawánacaalacai áacairra ya cáinabi, jiníwata jíyadaca nalí náa'a imíyanica iwíteu, ya jibáyate náucha náa'a yáainai léenaa ya náa'a cawíteenica. ²⁶ Jajá, nusálijinaa, jiníwata le jiwówau jáni. ²⁷ “Nusálijinaa liá nulí quinínama wíteeshica. Jiní wérri cúnusierrri yáawaa nuyá liá'a licúuleeca, léerrimija liá'a lisálijinaaca; jiní wérri cúnusierrri yáawaa liá'a lisálijinaaca, léerrimija nuyá liá'a licúuleeca ya léerrimija náa'a nuyá licúulee wówaini liméda nacúnusiacani. ²⁸ Ínu nulí quinínama iyá sámunica ishínaa tráawajuyu ya cadúcunibeeca, nuyáminaa wána iwówa iyabacoo. ²⁹ Irríshibia nulíni liá'a cadúcunini nuáni irrú, ya éewidau nunácu, nuyácala sáicai wáaleerri nuwówau imíyai; cháminaa ínu iwówa iyabacoo. ³⁰ Jiníwata liá'a nuwánanica

ya liá'a cadúcunibeecca nuá irrú, itéeni'inaa madéjcanamai.”

12

Náa'a éewidenaicoo éerruenai trigo dácue éerdi nawówa íyabactacoo

(Mr 2:23-28; Lc 6:1-5)

¹ Ne liyáali éerri, áabai éerri nawówa íyabactacoo, Jesús jínaneerriu náabanacta banácali. Lishínaa éewidenaicoo, jáiwa sámu nawówai, jáiwa nachána néerrueda líta liá'a trigoca náyaque'e líta. ² Náa'a fariséobinica nacába'inaamini liá'a namédani nayáca, namá'ee Jesúsru:

—Jicábate, jishínaa éewidenaicoo médani nayáca báawita jócai wéewa wamédaca éerri wawówa íyabactacoo.

³ Jesús éeba'ee nalí:

—¿Jócu iliá éemiu liá'a David médanica, liyáali éerrimi liyá ya lijúnicaibinica sámu'inaa nawówa? ⁴ Ne liwárruateu Dios íibana rícula, jáiwa líya liá'a páanica Dios shínaaca, jócai'inaa ta saícanaa líyaca, liyá ya náa'a limánabacaca, liyárrimi léja liá'a sacerdotébinica, ya Dios jócai licástigaa naméda linácueji. ⁵ ¿Jócu iliá éemiu Moisés shínaa ley rícu, náa'a sacerdotéca templo rícu jócani méda cajíconau, báawita natráawajaaca liá'a éerri nawówa íyabactacoo? ⁶ Ne numá

irru ái ája áani, báqueerri* mawí cawénica templo yúcha. ⁷ Iyá jócani yáa léenaa éemi limáni nácucha líani tánerricoo: ‘Nuwówa iyá carrúni jináataiyu, jócubeecha éema cuéshinai. Yácta ta léenaa éemicani, jócuminaa ta yúca chóniwenai chaléjta éebidenaicoo nuájcha, jiníni méda máashii.’ ⁸ Ne sáicai, nuyá Washiálicuerrica Dios Cúuleeca, wálierri wánacaalashi lirrícu liá'a éerri nawówa iyabactacoo.

*Liá'a washiálicuerrica cáaji íshiderricoo
(Mr 3:1-6; Lc 6:6-11)*

⁹ Néenee Jesús yáau náabanactalaca, liyáli éerri sábadoca, jáiwa liwáaroo sinagoga† rícula yéerri néeni. ¹⁰ Néeni lirrícuja'a báqueerri washiálicuerrica cáaji íshiderricu; namúrrucala chítashia néewau'inaa náuca Jesús, nasáta néemiu liyá:

—¿Léewaminau wachúni báqueerri léerdi wáalee liá'a wawówa iyabactacoo?

¹¹ Jesús éeba'ee nalí:

—¿Tána éenaa iyái, wáaleerri áabai oveja licáctau áabai útawi rícula, á'a nawówa iyabactacoo, jócuminaa yáau ijédacani?

¹² ¡Mawí cawénica báqueerri washiálicuerrica oveja yúcha! Yáawaiyi sáica waméda liá'a

* **12:6** Áani Jesús táanierri liyá linácuchau, ne jócai líiwa jucámarranaa, liyá máirri liwáliacala wánacaalashi mawí liúcha liá'a ley templo shínaaca; ne náa'a chóniwenai arrúnaacala naméda liwánacaala liúcha liá'a áabata leyca.

† **12:9** Liá'a Sinagoga yáarruishi náawacactacoo náa'a judíobinica, néeni néewidau linácu liá'a táaneerricoo báinacu, néeni natánia comunidad nácu, ya léchoo lisírbia léjta néewidactacoo.

sáicabeeca éerrica nawówa íyabactacoo lécchoo.

¹³ Néenee Jesús ma lirrú liá'a washiálicuerrica:

—Jidáquinia jicáajiu.

Jáiwa dáquinia licáajiu liá'a washiálicuerrica, limáacau lirrú sáica léjta ruá'a béemaca. ¹⁴ Ne náa'a fariséobinica, jócai sáicta nawówa, quéecha'inaa najiácoo nachána natáania nalíwoo chítashia néewau'inaa náiinua Jesús jini.

Áabibi chuánshi linácueji liá'a Jesúsca jóctanaa línu

¹⁵ Jesús yáa léenaa nawówai náiinua liyá liáu néenee, íchaba chóniwenai yáau liájcha. Jesús chúni quinínama náa'a bálinenaicoo, ¹⁶ limá'ee nalí jócubeecha natáania linácu chóniwenai íibi. ¹⁷ Léja liáni licúmpliaque'iu liá'a limánimi liá'a íiwadedeerri Dios chuáni báinacu, j'ineerri Isaíasca, limá'inaami:

¹⁸ “Ái ája áani nushínaa cashírruedacaica, liá'a nuwínanica,
liá'a canínai nucábaca, sáicta nuwówa nucábacani.

Nuáminaa lirrú nushínaa Espíritu,
ya líiwadeda machácani quinínama cáinabi íta'aa.

¹⁹ Jócai'inaa litáania chuánshi amuíyu,
jócuminaa lécchu limáidada,
jiní lécchoo éemenai'inaa lichuáni cáaye rícuba béewami chacáalee.

20 Limédaminaa† nali sáica náa'a máajinaa
 néebidauca,
 cháni léjta liá'a basuéca wówerri
 litúcuacoo,
 cháni léjta lámpara íyacua májtarrimi jéda
 íisa.

Limédaminaa chájoni cáashia machácanicani
 liwánacaalactala'inaa quinínama cáinabi
 íta'aa.

21 Ya chóniwenai ca quinínama cáinabi íta'aa
 sánaca,
 namáacaminaa nanéndacaishi linácu.”

*Náa Jesús jíconaa lirríshibiaca demonio
 wítee*

(Mr 3:20-30; Lc 11:14-23; 12:10)

22 Natée Jesúsru báqueerri washiálicuerri
 matuíyii ya jócai éewa litáaniaca, níwata
 wáaleerri demonio, jáiwa Jesús éejua liwána
 licába báníwai ya léewa litáaniaca jáicta
 Jesús jéda liúcha demonio. 23 Quinínama
 nacáarrudau nasáta néemiu nali wáacoo:
 “¿Liyáminaa léja liáni Cristo, litáqueerrimi liá'a
 washínaa rey Davidca?”

24 Néemi'inaamini liáni, náa'a fariséobinica
 namá'ee: “Beelzebú, liá'a demonio wácalica,
 liyája lierra yáairri lidánani liéni washiálicuerri
 lijédaque'e demonio.”

25 Jesús, yáirri léenaa liá'a napénsaa
 nayáca, limá nali: “Quinínama país náawaca

† 12:20 Áani wówairri limáca, Jesús yéerri madánainaa
 lisúfriaca ya máanalicani wáarru rícu, wayá náa'a
 máajinanaanica ya máaquenai bácai cajíconaanica,
 quéewique'e wawáalia wawásedau'inau, ya liá'a
 machácanibeeca Dios yánica Jesús nácueji.

yáacaquictau máashii nacába yáacacoo, namárda yáacau nayá jájiu; áabai chacáaleeca o néenajinai yáacoo máashii nacába yáacacoo, jócani éewa nayá sáica, amáarrani'inaa.

²⁶ Chacábacanaa, Wawásimi jédacta lishínaa chúnsana demonio, liyá jájiu limárdau; ¿chíta quéewau liwáalia lidánaniu jíni?

²⁷ Iyá máinai nujédacala demonio Beelzebú dánaniyu; ne cháctani, ¿tána yáa irrú náa'a ijúnicaica liá'a danáanshica quéewique'e ijéda demonio? Tándawa nayája náiiwa ináawa iyáca yúqueneu. ²⁸ Jiniwata nujédacta demonio Espíritu Dios dánaniyu, liwówau limáca liá'a wánacaleerri Dios shínaa jái ínu irrúi.

²⁹ “Nuá irrú áabai licábacanaa nuíwaque'e tádashia nuyá nuéewa nujéda demonio: ¿Chíta quéewoo liwáruacoo báqueerri shínaa cuíta rícula jíni liá'a washiálicuerri cadánanica lédaque'e lishínaa, jócta libájida liúchau quéechani? Táminaa, libájidaqui jíni léewa lijédaque'e lishínaa.

³⁰ “Liá'a jócai yáau nuájcha, yáairriu báawachala núcha; liá'a jócai yáawaqueda nuájcha, cáarralerrri'inau. §

³¹ “Tánda numá irrú Dios pérdonaa náa'a washiálicuenaica quinínama jíconaashi, ya quinínama máashii namánica, ne jócuminaa

§ **12:30** ‘Jini éewerri limáacacoo béewami nulí. Ne náa'a jócani éebida léca liá'a espíritu Santo liá nulí wánacaalashi quéewique'e nujéda demonio, yáainai nayá nujúnta, ne náa'a jócani índa nulí chóniwenai quéewique'e namédacoo nushínaa éewidacanicoo, naméda náani chóniwenai náacoo jini éebidenai nunácu.

lipérdonaa liá'a namáni máashiica Espíritu Santo nácuha. ³² Dios pérdonaaminaa quinínama cha lécchoo táaneerri máashii nuyá washíálicuerri Dios Cúuleeca; ne táaneerriicta máashii Espíritu Santo nácuha, jócuminaa lipérdonaani nácula cáwi liyá líta'aa líani cáinabica, ne jiní áabata léerdi liáwinaami líani.

*Liá'a banácalica wacúnusiani líta nácuejii
(Lc 6:43-45)*

³³ “Yáabanau sáica áabai banácali, iwáalia'a lítau sáica; yáabanau máashii iwáalia'a lítau máashii; ne liá'a banácalica wacúnusiani líta nácuejii. ³⁴ ¡Áai éenajinai! ¿Chíta quéewoo imá chuánshi sáicai jini, ne iyá jájii máashiini? Liá'a yéerri iwówa lícu, litáania inúma licuéji. ³⁵ Liá'a washíálicuerri sáicaica táaneerri chuánshi sáicai, jiníwata sáicaca liyá, ne liá'a washíálicuerri máashiica táaneerri chuánshi máashii, jiníwata máashii yéerri linácu. ³⁶ Ne numá irrú liyáali éerri Dios márdacta'inaa cáinabi, arrúnaa náa nashínaa cuenta quinínama chuánshi mawénii namánica. ³⁷ Ne linácueji liá'a chúnsai jichuánica namáni jiyácta sáicai jócta cajíconai.”

*Náa'a chóniwenai máashiinica sátenai áabai
señal jócai nacába cáji
(Mr 8:12; Lc 11:29-32)*

³⁸ Áabi néenaa náa'a fariséobinica ya néenaa náa'a áabibi quéewidacani ley shínaaca, néenee namá'ee Jesúsru:

—Quéewidacai, wawówai wacábaca jimédaca áabai cábacanaashi jócai wacába cáji.

³⁹ Néenee Jesús éeba'ee nalí:

—Nárra chóniwenai máashiini ne yáawaiyi jócai éebida Dios nácu, nasáta'ee áabai jócai nacába cáji; íyadaque'e nusálijinaa Dios bánuani nuyá, ne jócuminaa nuá mawí señal léjta liá'a íiwadedeerri Dios chuáni báinacu, jí'ineerri Jonás. ⁴⁰ Chaléjta Jonás yáyumi matáli éerri ya matáli táayebee liáawi rícu liá'a cubái máanuica, chacábacanaa nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca, nuyáminaa matáli éerri ya matáli táayebee cáinabi yáajabala. ⁴¹ Náa'a yáainaimi Nínive rícu nacáwiaminaujoo máanalicai yúcha amáarracta'inaa cáinabi, ya natáaniaminaa ijúnta iyá quéewique'e Dios cástigaa iyá; níwata nárra chóniwenai yáawani nanáawida nacáwicau néemi'inaami liá'a chuánshi Jonás íiwani nalí. Ne iyá éemenai nuchuáni ne jócai éebida, báawita nuyá mawí cáíwanaca Jonás yúcha. ⁴² Ruá'a reina wánacaleechoo chaléeni sur néerra, rubárruaminau amáarracta'inaa cáinabi, jáicta liúca chóniwenai le éerri jiliéni, ya rutáaniaminaa ijúnta iyá, níwata ruyá íinuechoo déecucheji wérri cáinabica, quéewique'e ruéemi Salomón wítee. Ne iyá jócani wówai éemica nuéewidacala, báawita nuyá mawí cáíwanaca Salomón yúcha.

*Liá'a espíritu máashiica éjuerrico
(Lc 11:24-26)*

43 “Jáicta áabai espíritu máashii lijiáu báqueerri washiálicuerri yúchai, jínaneerriu yáarrushi máacarraí rícu múrruerri limáacoo liárrui; ne jinícta línuni limá lirrúwoo:
 44 ‘Nuéejo'quictátawai núbana rículau báaniu nujiáctejmicoo.’ Jáicta léejua'inaawai, línu linácu liárra washiálicuerrica, léjta áabai cuíta máisaictani, jíhuderrictau wáni ya nachúndadanini. 45 Néenee liáwai liáwaqueda áabi siete espíritu íchaba mawí máashiini wérri liúcha, ya quinínama nárra sieteca nawárruau lirrú liá'a washiálicuerrica, mawíque'e nawána máashii wérri mawíjani. Chacábacanaani'inaa bésunacoo nárra chóniwenai máashiini wérrica.

*Litúwa ya léenajinaica liá'a Jesúsca
 (Mr 3:31-35; Lc 8:19-21)*

46 Jesús táania'inaa liyá újnibii nalí náa'a chóniwenai, jáiwa náiiinu lirrú lécchoo ruá'a litúwaca ya léenajinai, nawówaica'ee natáania liájcha. Ne jáiwa namáacoo bináaweji,
 47 néenee báqueerri íiwa Jesúsru jíni:

—Jitúwa ya jéenajinai yáaine bináaweji, wówenai natáania jíájcha.

48 Néenee Jesús éeba'ee liá'a íiwerri lirrúni:

—¿Tána nutúwai ya nuéenajinaica?

49 Néenee, lidúcuá nátala náa'a lishínaa éewidenaicoo, limá'ee:

—Náawa nutúwa ya nuéenajinai náani.

50 Níwata tánashia méderri liwánacaala liá'a nusálijinaa yéerri áacairra, nuwówai lécchoo cháí cábacanaa léjta nuéenajirri, nuéenajetoo ya léjta nutúwa.

13

Licábacanaa linácu liá'a cáabanacaica (Mr 4:1-9; Lc 8:4-8)

¹ Liyáali éerrimija lijiáu liá'a Jesúsca lirrícucha liá'a cuítaca léewidacta liyáca, néenee liáu liwáacoo manuá tácoowala. ² Ne íchabaca wérri chóniwenai yáawacacoo Jesúsru, jáiwa Jesús yúrrucuaú áabai lancha rícula, jáiwa liwáawai léewidaque'e, nácula náa'a chóniwenaca máaquenaiu cáina íta'aa. ³ Néenee litáania nalí íchaba nácu licábacanaayu. Limá'ee nalí:

“Báqueerri cáabanacai liáu licása banácali íimi. ⁴ Ne liábana'inaa áabata léenaa liá'a límica cáu iníjbaa lícu, náiiinu náa'a míshiiduca, jáiwa náya jíni. ⁵ Áabata cáirriu íiba íibirra, jinícta sáica cáinabi; jáiwa liárra límica páquiau madéjcata, jiníwata jinírru cáinabi dujíwala; ⁶ ne liá'a cáiwica lijiá'inaamiwai, jáiwa léema jíni, jiníwata jiní jíchú sáica, jáiwa léemawai míishii jíni. ⁷ Áabata léenaa liá'a límica cáirriu túwirri íibi, ne jáiwa lidáwinau náa'a túwirrica, jáiwa lisácumeda jíni. ⁸ Ne áabata liá'a banácalica cáirriu saíquitacta cáinabi, jáiwa liá lítau sáica; áabata yáa lítau újni cien líimi máanabaca, áabata sesenta líimi máanabaca, áabata treinta limáanabaca. ⁹ Ne iwówaicta liwárrueda lirrú liá'a numánica, arrúnaa e'écánicoo sáica.”

Tánda Jesús éewida licábacanaayu (Mr 4:10-12; Lc 8:9-10)

¹⁰ Náa'a lishínaa éewidenaicoo liá'a Jesúsca náiiinu lirrú nasáta néemiu liyá, tándashia

léewida chóniwenai licábacanaayu. ¹¹ Jesús éeba'ee nalí: “Iyá Dios wána yáa léenaa cabáyainta liá'a liwánacaalanica, ne nalí jócai. ¹² Cháwajani, éemiu sáica, liá'a éemerri sáica, yáirri'inaa léenaa mawí, ne liá'a jócai éemi sáica, áawita liyá liá léenaa mawí, liyá pérderri'inaa liá'a píitui rími liáni léenaa nácu. ¹³ Tándawa nutáania nalí licábacanaayu; níwata nayá báawita néemi nuchuáni, néemi bácai licábacanaa, cháija ne yáawaa jócai wárrueda nalí limáyuca yáawaiyíi liá'a numáni nácu. ¹⁴ Cháminaa léjta nabésunau nayá, licúmpliawai liá'a limánimi liá'a cáiiwadedacai Dios chuáni báinacu jí'ineerri Isaías, limá'inaate:

‘Iyá éemiminaa liá'a numánica,
ne jócuminaa liwárrueda irrú.

Iyá síguiaminaa icába liá'a numédanica,
ne jócuminaa liwárrueda liéni limáyu'ca.

¹⁵ Ne nawítee náani chóniwenai yáainai
mawíteeni,
níwata jócani wówai liwárrueda nalí,
wáalianai nawíbau báyeerriu,
wáalianai natuí báyeerriu,
quéewique'e jócu néewa nacába ya
néemica,
ya jócubeecha náa léenaa;
jócubeecha néejoo nulí, nuchúni nayá.’

¹⁶ “Ne Dios sáicta wérri liwówa yáajcha,
níwata iyá cábenai liá'a numédanica, ya yáayu
léenaa liá'a numánica. ¹⁷ Ne numá irrú yáawaa,
íchaba cáiiwadedacani Dios chuáni báinacu ya
chóniwenai sáicanica, wówenai nacába liáni

icábani iyá, ne jócu néenaa nacábaqui jíni; nawówai néemi liáni éemini iyáca, ne jócu néenaa néemiqui jíni.”

Jesús tiwa licábacanaa nácu liá'a cáabanacaica

(Mr 4:13-20; Lc 8:11-15)

¹⁸ Liáwinaami, Jesús ma nalí náa'a lishínaa éewidenaicoo: “Éemite liáni liwówau'i limáca liá'a licábacanaa linácu liá'a cáabanacaica. ¹⁹ Náa'a éemenai liá'a chuánshi Dios shínaa linácu liá'a Dios wánacaalactalaca, ne jócu náa léenaa néemicani, nayá léjta liá'a banácali ímica cáirricoo iníjbaa lícu; línu liá'a Wawásimica lijéda liá'a Dios chuáni liáabanani liwówa lícu. ²⁰ Liá'a banácali ímica cáirricoo íiba íbirra, cháí licábacanaa léjta náa'a chóniwenaica éemenai Dios chuáni, narríshibia sáicta néemicani, ²¹ ne jóca liwáalia lijíchu sáica, jócani yáa cabálininaa, ne jáicta linácue liá'a Dios chuánica, nasúfria carrúni jináata nayá o nacánaqueda nayá namúrru namédaque'e nalí máashii, náuca náuchau liá'a néebidauca. ²² Liá'a banácali ími cáirricoo túwirri íibi, léjta náa'a chóniwerrica éemenai Dios chuáni, ne nawówai namédacoo cawárruanicajiyu, néenee nayá urrúni nawówa bácai linácu liá'a shínaashica. Libésunau'e nalí namiya máecha liá'a Dios chuánica ya jócu naméda liá'a shínaashica Dios wówaini'e nayá médaca. ²³ Ne liá'a banácali ími yáabaneerricoo cáinabi sáicai ita'aa, cháí léjta náa'a chóniwenaica éemenai Dios chuáni, náa léenaa néemicani. Natráawajaa Diosru sáica, áabi cháni léjta liá'a banácali ímica

yáairri cien lítau, naméda bájjialanaa, áabi léjta límica yáirri sesenta, naméda íchaba mawí, ya áabi cháni léjta límica yáirri treinta, naméda píituita.”

Liá'a licábacanaa linácu liá'a máashiibee trigo íbi

²⁴ Néenee Jesús íiwa báaniu áabata licábacanaa: “Liá'a Dios wánacaalactalaca cháí léjta báqueerri washiálicuerri yáabaneerri banácali íimi sáicai bacháida lícu. ²⁵ Ne quinínama namáa'inaami nayáca, línu báqueerri najínai, jáiwa liáabanai máashiibee máashii nashínaa trigo íbi, jáiwa liáwai. ²⁶ Ne jái'inaami lidáwinau liá'a trigoca, jáiwa líwinaa jiáwai lécchoo, néenee lijiáu lécchoo máashii máashibeeca. ²⁷ Néenee náa'a tráawajadorbinica náawai náiiwa lirrúni liá'a liwácalica: ‘Wawácali, liá'a banácali íimi jiáabanica bacháida lícu sáicaica, ¿chíta lijiáu jiliá'a máashii máashibeeca?’ ²⁸ Liá'a liwácalica limá nalí: ‘Báqueerri wajínai médaniminaa liáni.’ Náa'a catráawajaacanaica nasáta néemiu liyá: ‘¿Jiwówai jiyá wáacoo wéerruaque'e liá'a máashii máashibeeca?’ ²⁹ Néenee limá nalí: ‘Jóca, éerruacta liá'a máashii máashibeeca, carrúnata éerrua lécchoo liá'a trigoca. ³⁰ Mawí sáica waínda lidáwinacoo áabena, cáashia lidáwinacoo wawínaquicta'inaacani; néeneeminaajoo nubánua náawaquedacoojoni, nashírique'e quéecha liá'a máashii máashibeeca, nabáji macáishitani, wémaque'ini, ne liábinaami

nawína ya náawaqueda liá'a trigoca nushínaa liárrui rículau.' ”

Liá'a licábacanaa linácu liá'a lími jí'ineerri mostaza.

(Mr 4:30-32; Lc 13:18-19)

³¹ Jesús íwa nalí lécchoo liéni licábacanaa: “Liá'a Dios wánacaalactalaca cháí léjta áabai lími jí'ineerri mostaza, báqueerri washíalicuerri yáabanani bacháida lícu.

³² Liéni yáawaiyi, áabau néenaa náa'a mawí píituica quinínama náiiibicha náa'a límica; ne jáicta lidáwinawai mawí máanuica liúcha liá'a yéerri lirrícu liá'a náabanactacani, lidáwinau léjta áabai áicuba máanui, máanui wérri míshiidu ínu naméda líibanau linácai nácu.” Cha lécchoo, liá'a Dios chuánica náiiwani ya lichána píitui rímiyu, néenee lidáwinawai máanui limédacuwai.

Liá'a licábacanaa wáneerri páani múrracacoo líj'inaa levadura

(Lc 13:20-21)

³³ Jesús íwa nalí lécchoo liéni licábacanaayu: “Liá'a Dios wánacaalactalaca cháí léjta liá'a múrracairricoo, báquetoo ínetoo píilechoo matálinai harina íinabi, quéewique'e cáiwique'ini quinínamani liá'a liinábica.”

Tánda Jesús táania licábacanaayu

(Mr 4:33-34)

³⁴ Jesús táania quinínama liáni nalí náa'a chóniwenairru linácueji liéni licábacanaayu, cháiji jócai táania nalí liyáwoo licábacanaayu.

³⁵ Cháwa quéewique'e licúmpliacoo liá'a limáni liá'a cáiiwadedacai Dios chuáni báinacu:
 “Nutáaniaminaa liyáwoo licábacanaayu;
 nuíwa áabata yéerri cabáyainta liyáalimi
 Dios liquénuda'inaami cáinabi”.

Jesús íiwa licábacanaa máashii máashibeeca trigo íibi

³⁶ Néenee Jesús íiwa lináwau nalí náa'a chóniwenaica, jáiwa liwárrawai áabai cuíta rícula, jáiwa lishínaa éwidenaicoo narrúniu lirrú, ya nasáta néemiu liyá namá lirrú líiwaque'e nalí linácu liá'a licábacanaa liá'a máashii máashibeeca yéerri bacháida rícu.
³⁷ Jesús éeba'ee nalí: “Liá'a yáabaneerri líimi sáicaica, nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca, ³⁸ léja lierra bacháidaca liyáwa éerrija. Liá'a líimi sáicaica, wówerri limáca náa'a médenai Dios wówainica, ya liá'a máashii máashibeeca wówerri limáca náa'a médenai Wawásimi wówainica, ³⁹ liá'a wajínai yáabaneerri máashii máashiibee íibi, léwa Wawásimi lierra. Liá'a lítaca wówerri limáca amáarrau'inaa liá'a cáinabica, náa'a yáawacadenai banácali ita, náawa ángelbini nárra. ⁴⁰ Licábacanaa léjta náawaquedau máashii máashibeeca náucaque'ini chichái tuírricula léemaque'iu, chacábacanaa libésunacoo nalí náa'a Wawásimi shínaaca jáicta amáarra cáinabijoo. ⁴¹ Nuyá Washiálicuerri Dios cúuleeca, nubánuaminaa nushínaa ángelbiniu, náawaquedaque'e nushínaa nuwánacaalactaca, náa'a quinínama wánenai naméda máashii chóniwenaica

cajiconaanica, ya náa'a médenai máashii.
⁴² Náucani'inaa lirrícula liá'a chichái
 túculerricoo, náichactala'inaa náamueda
 néu quirríquirrinaa licáichau. ⁴³ Néenee
 náa'a médenaica léjta Dios máyu'uca,
 quéenena'inaa chaléjta cáiwia quéenau
 chaléeni wánacaalactalaca nusálijinaa néerra.
 Iyá iwówaicta yáa léenaa liáni numánica,
 arrúnaa édacanicoo sáica.

*Liá'a licábacanaa linácu liá'a cawénii
 báyeerricoo*

⁴⁴ “Jesús má'ee nalí: Liá'a Dios
 wánacaalactalaca cháí jicá'a áabai cawéni
 wérrica báyeerricoo cáinabi yáawi rícula.
 Báqueerri washíalicuerri ínu linácu liá'a
 cawéni wérrica, ya léejoo libáya néeni jíni;
 liwówa chúnicaú liáu liwénda quinínama
 liá'a liwáalianica, ya liwéni lierra cáinabica,
 quéewique'e liá'a cawéniica lishínaacani.

*Liá'a licábacanaa linácu liá'a íiba úcuni
 cawénica*

⁴⁵ “Jesús má'ee nalí lécchoo: Liá'a Dios
 wánacaalactalaca, cháí léjta báqueerri
 cawéndacai jínaneerriu limúrruerri íiba
 úcunini cawéninamai;* ⁴⁶ jái'inaa línu linácu
 liá'a áabai cawéni wérrica báqueerri yúcha,
 liáu liwénda quinínama liá'a liwáalianica, ya
 liwéni liá'a íiba úcuni cawéniica.

* **13:45** Áani wówerri limáca báqueerri ébiderri Dios nácu,
 arrúnaa liá lirrú bájalanaa liwéni jáicta Dios shínaa jíni
 liwánacaalactaca. Arrúnaa limáaca quinínama liá'a méenaami
 éerri shínaaca jócai índa limédacoo Dios shínaayu.

Liá'a licábacanaa linácu liá'a máaya nawínuu cubái

⁴⁷ “Jesús má'ee báaniu, lé'e liá'a Dios wánacaalactaca cháí'e léjta áabai máaya náucanicta manuá yáaculani, lijéda matuínaami cubái cábacanaa. ⁴⁸ Jáicta cashiámu léji liá'a máayaca, ná'a catésucanica najédani cáina ítala, nawáctala'inau naníwacani ná'a cubáica; nawáaliani ná'a cubái sáicanica náarrui rículau ya náuca liá'a máashiica. ⁴⁹ Chacábacanaa jáicta amáarra léju liá'a cáinabica; Dios bánuaminaa ná'a ángelbinica nashírridaque'e máashiinica báawachala ya ná'a sáicanica, ⁵⁰ náucani'inaa ná'a máashiinica lirrícula liá'a infiernoca irrani chicháiyu, náichactala'inaa ya náamuactala'inaa néu quirríquirrinaa licáichau.”

Cawéninamai wáliica ya liá'a lidánimimica

⁵¹ Néenee Jesús sáta léemiui nayá:

—¿Éemi jini quinínama liáni?

—Jajá, wawácali —namá'ee.

⁵² Néenee Jesús má'ee nalí:

—Jáicta báqueerri quéewidacai ley shínaa léewidau sáica linácu liá'a Dios wánacaalactalaca, cháí léjta báqueerri cuíta wácali, liá'a liwáalianica liá léenaa lijéda méenaami wáliica ya liá'a lidánimimica.

Jesús Nazaret néeni

(Mr 6:1-6; Lc 4:16-30)

⁵³ Ne Jesús nísá'inaa líiwadeda liyú liá'a licábacanaaca, néenee liáwai néeneeji,

⁵⁴ jáiwa líinui lishínaa cáinabi néerrau,

jí'ineerri Nazaret, jáiwa lichánau léewidaca lirrícu liá'a sinagogaca. Náa'a chóniwenai nacáarruda'eewoo, namá'ee:

—¿Tanácuha jéewidau linácu quinínama liéni jiáni léenaa? ¿Chíta quéewau jéewa jiméda léji lierra jócai wacába cáaji? ⁵⁵ ¿Jócaita le licúulee liá'a camédacai méenaami áicubayu, ya María cúulee? ¿Jócaita le Santiago éenajirri ya José ya Simón ya Judas, ⁵⁶ ya léenajinai ina yéenai lécchoo wáibi áani? ¿Néenee tána bésunawai chóque'e litáania íchaba wíteeshiyu ya léewa liméda jócai wacába cáji?

⁵⁷ Tándawa jóca nawówai naméda liwánacaala. Tándawa Jesús má'ee nalí:

—Jáicta báqueerri cáiiwadedacai litáania Dios chuáni nácu, báawachala jócaita lishínaa cáinabi, náa'a chóniwenai cawáunta ya néebida lirrú, ne jáicta litáania nalí náa'a chóniwenai lishínaa chacáalee rícu sánaca o á'a líibana néeni, nayá jócu cawáunta nacábacani jiní néebidaca lirrú.

⁵⁸ Jiní limédani íchaba jócai nacába cáji néerra, jiníwata náa'a chóniwenai jócani éebida liyácala liá'a Mesíasca.

14

Juan Bautista máanalicami

(Mr 6:14-29; Lc 9:7-9)

¹ Liyáli éerrimi, Herodes Antipas, wánacaleerri léjta rey á'a Galilea, léemi'e natáania Jesús nácu. ² Herodes má'ee lishínaa tráawajadorbinirru: “Le Juan Bautístaja lierra

cha cáwiacoo; tádawa léewa liméda jócai wacába cáji.”

³ Jiníwata quéechami liá'a Heródesca wáneerri nawína Juan preso, liwánani nabájida cadénayu natéeque'ini cuíta manúmai rícula. Herodes wánaca nawárrueda Juan preso ruwánaca ruá'a Herodíasca, líinu liá'a Felipeca Herodes éenajirri. ⁴ Jiníwata Juan máirrite Heródesru: “Jócai éewoo jijéda jíinu ruárra ínetooca cáwicalani rúnirri liá'a jéenajirrica.”

⁵ Linácueji Herodes wówai líinua Juan, ne cáarru licába náa'a chóniwenaica, jiníwata quinínamarru néebida liá'a Juanica cawéni wérri líiwadedaca Dios chuáni. ⁶ Ne liyáali éerri Herodes shínaa licúmpliacta camuí, rumíyacaula ruá'a Herodíasca rujiáu ruwáilaca nanáneewa náa'a namáidanica, Herodes gusta ruyá ruwáilauca bájjalanaa, ⁷ tánda Herodes ma rulí liwánacaala nácu, liáminaa rulí tánashia rusátani liúchai. ⁸ Néenee ruá'a miyácauca rutúwa éewidaca'ee ruwítee, rumá'ee Heródesru:

—Jiá nulí áabai mitájia rícu, liá'a liwítami liá'a Juan Bautístaca, nacábaque'ini.

⁹ Linácueji liwána máashii wérri liwówa liá'a rey Heródesca; ne jiníwata arrúnaa licúmplia liá'a limánimica nanáneewa náa'a limáidanica, liwána náa rulíni. ¹⁰ Libánua báqueerri soldado nawíchua Juan wáa cuíta manúmai rícula. ¹¹ Jáiwa natée liwítamica báji mitájia rícu náa rulí jini ruá'a miyácauca, jáiwa rutée jini rutúwarru.

¹² Néenee náinu náa'a jínanenaicoo Juan yáajcha, natée limáashiicaimi nabáyaque'ini, liáwinaami náawai náiiwacani Jesúsru jíni.

Jesús yáa náaya náa'a cinco mil washiálicuenaica

(Mr 6:30-44; Lc 9:10-17)

¹³ Jesús éemi'inaa liéni chuánshica liáu lancha rícu náajcha náa'a éebidenaicoo liájcha, liáu chaléeni báawachala. Ne chóniwenai éemi'inaa jíni, jáiwa najiáwai chacáalee rícuha, quéewique'e náacoo lijúnta macáshtai. ¹⁴ Jesús jiá'inou lancha rícuha, licába chóniwenai íchabani, carrúni jináata licába nayá, jáiwa lichúni náa'a bálnenaicoo natéenica. ¹⁵ Jái'inaa samásamai liácuwai, náa'a lishínaa éewidenaicoo narrúniu namá'ee lirrú:

—Jái táicalacai, liáni júshiquitawa áani. Jíiwana náacoo náa'a chóniwenai, náaque'iu nawéni náayau lirrícula liá'a chacáalee júbininica.

¹⁶ Jesús éeba'ee nalí:

—Jócai arrúnaa náacoo; yáa náaya iyá.

¹⁷ Néenee néeba'ee lirrú:

—Wawáalia áani bácai cinco páani rími ya chámacua cubái.

¹⁸ Jesús má'ee nalí:

—Índa nulíni ájini áani.

¹⁹ Néenee liwána náa'a chóniwenai máanabanaamica nawáaque'iu imíshi ita'aa. Jáiwa liwína licáaji rícu náa'a cinco páanica ya náa'a chámacua cubáica, licába áacairra, liá sáicai Diosru, litúcueda liá'a páanica, ya náa'a

cubáica; liá jíni lishínaa éewidenaicoorru, nayá nashírridaque'ini chóniwenairru. ²⁰ Quinínama náaya cáashia cáawai wérri nayá, ya újnbii nacámusheda doce canasta lishídanaami máaquerricoo. ²¹ Namáanabaca náa'a iyenaica cinco mil washiálicuenai nayáwoo, jócani jútada ína ya sáamanai léchchoo.

Jesús jínerriu shiátai náani nácu

(Mr 6:45-52)

²² Liáwinaami, Jesús bánua náa'a lishínaa éewidenaicoo náurrucocoo lancha rícula, nachuáque'iu bajiála manuá libéecha, nácula líiwa lináwau nalí náa'a chóniwenai. ²³ Jái'inaa líiwa lináawau nalí náa'a chóniwenai, Jesús líirrau áabai dúuli ítala quéewique'e líóraca bácai. Líinu'inaa liá'a catáwacabeeca yéerri néeni bácai, ²⁴ nácula liá'a lanchaca jái yáacuwai déecuchala litácoowa yúcha. Liá'a marrádacaca ínuerri lancha nácula cadánani, jiníwata cáuli ínuerri najúnata. ²⁵ Jái'inaa újni cátai Jesús jínau najúnata shiátai náani nácu. ²⁶ Nacába'inaateni lishínaa éewidenaicoo lijínacoo shiátai náninacu, nacáarrudau wérri, namáidada nacáarruniu namá'ee:

—¡Wówanaashimi cháí jínacoo!

²⁷ Ne Jesús táania nalí, limá'ee:

—¡Ya iwówau cadánani, nuyácani, ucáarru iyá!

²⁸ Néenee Pé'eru éeba'ee lirrú:

—Nuwácali, jiyáquictani, jiwána nujínacoo jiyáctala shiátai náani nácu.

²⁹ —Jesús má'ee lirrú: —Jíinu chérra.

Néenee Pé'eru yúrrucoo barco rícuha, jáiwa lichána lijínacoo shiátai náani nácu Jesús yáctalaca. ³⁰ Ne licába'inaa náa'a marrádaca ya cáuli máanui wérriyu, jáiwa cáarru jíni; jái'inaa liwówai liájuacuwai, jáiwa limáidadaí:

—¡Jiwáseda nuyá, nuwácali!

³¹ Liyáalimi'e Jesús wína licáaji nácuí, limá'ee lirrú:

—¡Jiyá jócai máacai jiwówau nunácu sáica! ¿Tánda jócu jéebida nuyá wásedeerri jiyá?

³² Náirra'inaamiwai lancha rícula, machúnucunaa liá'a cáulica. ³³ Néenee liyáali, náa'a yáainai lancha rícu, jáiwa natúyau náurruí juátamiyu Jesús náneewa, namá'ee lirrú:

—¡Yáawaiyi jiyá Dios Cúulee!

Jesús chúni náa'a bálinenaicoo Genesaret néeni

(Mr 6:53-56)

³⁴ Nachuáu bajiála manuá, jáiwa náiiunque'e lishínaa cáinabi ítala liá'a Genesaret.

³⁵ Náa'a chóniwenai néeni sánaca nacúnusia nacába liá'a Jesúsca, lichuáni licáarraliau quinínama liá'a cáinabica. Natée Jesúsru náa'a bálinenaicoo, ³⁶ ya namésuda'ee liwówa namá'ee lirrú jínda nadúnu líibala númacua nácu cadánia; ya quinínama náa'a dúnuenaicani, sáicani máacacoo.

15

Liá'a wáneerri casácula washíalicuerri
(Mr 7:1-23)

1 Narrúniu Jesúsru áabibi fariséobini ya áabibi quéewidacani ley shínaa, ínuenai Jerusalén néenee, ya nasáta néemiu liyá:

2 —¿Tánda jishínaa éewidenaicoo jócu néewida nawítee náa'a wawérrinaimica? ¿Ya tánda jócu nacúmplia nawítee nabádeda nacáajiu quéecha jóctanaa náaya, chaléjta nawánau'i naméda náa'a wawérrinaibimica?

3 Jesús má'ee nalí:

—Iyá jócani arrúnaa yáasacalaca náa'a éewidenaicoo nuájcha, níwata iyá iméda máashii mawí, ne iyá jócani méda Dios chuáni wánacaala, imédaque'e chaléja limáyu'u liá'a iwíteeca. ⁴ Jiniwata Dios má'ee: 'Cawáunta jiyá jitúya jisálijinau ya jitúwa,' ya 'liá'a máashii núma lisálijinaa nácu, ya litúwa nácu lécchoo, arrúnai'inaa náiiinuaca.' ⁵ Ne iyá máinaí yáawaa báqueerri washiálicuerri éewerri limá lisálijinaarru jócta litúwarru: 'Jócu nuéewa nuyúda jiyá, jiniwata liá'a nuwáaliani quinínama nuáni'inaa Diosru'; ⁶ ya tánashia máirri liáni, jócai éewa liyúda lisálijinau jócta litúwa. Chacábacanaa iyá jócani éewida Dios chuáni, quéewique'e iméda léjta iwítee wówau'ca. ⁷ ¡Iyá chámainsi iwíteee! Sáicai litáania liá'a Isaíasca íiwadedeerrimi Dios chuáni báinacu, limá'inaami inácu iyá:

8 'Náani chóniwenaica éebidenai nanúmayu cháji'i,

ne nawówa déecuchai yáa núcha.

9 Jiní wéni báawita naméda culto nulí;

ne éewida nuchuáni nácu,

ya éewida liá'a napénsanica namáta náa'a
nawánacaalactaca,
ne liyáwoo washiálicuenai chuáni bácai.'

¹⁰ Jáiwa Jesús máida náa'a chóniwenaica,
limá'ee:

—Éemini ya yáa léenaa: ¹¹ Liá'a wárruerricoo
washiálicuerri núma lícueji, jócai wána
casácula liwówa. Ta léja liá'a jiérricoo
washiálicuerri núma lícueji, wáneerri casácula
liwówa.

¹² Néenee náa'a lishínaa éewidenaicoo liá'a
Jesúsca narrúniu lirrú, jáiwa nasáta néemiu
liyá:

—¿Jiá léenaa íiwirri nawówa náa'a fariséoca
néemi'inaa liáni jimánica?

¹³ Jesús éeba'ee limá'ee nalí liyú liáni
licábacanaaca:

—Nusálijinaa liá'a yáairri áacairra,
liúcaminaa bináawala quinínama náa'a
éewidenai méenaami yáairri báawachala
yáawaiyi yúcha, chaléjta liá'a cáabanacaica
léerrua liúca quinínama lijíchu yáajchau náa'a
banácali jócani liáabana. ¹⁴ Imáacani, matuíyii
lierra cháí téé áabi matuíyii. Ne báqueerri
matuíyii técta báqueerri matuíyii, chámataanaa
nacáacoo útawi rícula.

¹⁵ Néenee Pé'eru ma Jesúsru:

—Jichúni jíiwadeda walí liá'a jimánica.

¹⁶ Jesús éeba'ee:

—Nuyá máashii wówa níwata iyá jócu yáa
léenaa liá'a nuéewidanica. ¹⁷ Iyá arrúnaa
yáa léenaa liá'a quinínama wárruerricoo
wanúma lícu, yáairriu wáayacua rícula,

qéewique'e liáwinaami lijiáu wáiiibicha. ¹⁸ Ne lijiérricoo linúma lícueji, jiérriu liwówa lícueji liá'a washiálicuerrica, léwa liérra cháí wána casácula liyá. ¹⁹ Níwata liwówa liá'a washiálicuerrica najiáu náa'a máashii liwíteeca, liá'a náiinua'inaaca, namáa washiálicuerrri yáajcha jócai náanirri, ya ínetoo rumáa washiálicuerrri yáajcha jócai rúnirri; camédacani máashii náinaayu, náa'a nédishica, nanúma yúwica, ya liá'a nacáitauca. ²⁰ Léewa liéni wáneerri casácula liá'a washiálicuerrica; ne náayacta ya jócu nacúmplia nabádeda nacáajiu, jócai wána casácula liyá.

Báquetoo ínetoo bájirra cáinabi ítee sáu éebidechoo Jesús nácu

(Mr 7:24-30)

²¹ Jesús yáau chéni Genesaret néenee liáque'iu cáinabi Tiro ya Sidón néerra.

²² Báquetoo ínetoo Caná néenee sáu, yéechoo líta'aa liá'a cáinabica jí'ineerri Tiro, ruínuu Jesúsru rumáidadaca:

—¡Nuwácali, David táqueerrimi, carrúni jináata jicába nuyá! ¡Numíyacaula wáalechoo áabai espíritu máashii méderri rulí máashii!

²³ Jesús jócai éeba ruchuáni. Néenee lishínaa éewidenaícoo rúniu lirrú, nasáta'ee liúcha:

—Jíiwa rulíni ruáque'iu wáuicha ruá'a ínetooa bájalaca rumáidadaca wáishiirricu.

²⁴ Jesús má'ee:

—Dios bánuerri nuyá nalí náa'a bácai náa'a chóniwenai yéenai Israel néeni, léjta oveja yúquenaicta wáni.

25 Ne ruá'a ínetoo ruáu rutúyacoo rúrrui juátamiyu Jesúsru, rumá lirrú'e:

—¡Nuwácali, jiyúda nuyá!

26 Jesús éeba'ee ruchuáni:

—Jócai sáicanata wéda náayanibi náa'a wéenibicoo wáaque'e nalí náa'a áulica.

27 Ruyá rumá'ee:

—Yáawaiyi, nuwácali; ne náa'a áulica íyenai liá'a lítabi cáirricoo nawácanai shínaa mesa yáajabala.

28 Néenee Jesús ma rulí:

—¡Ínetoo, máanui wérri liá'a jéebidauca! Liméda jirru léjta jiwówauca.

Liyáalimi rumíyacaula ruá'a ínetooa sáica jíni.

Jesús chúni íchaba bálínenai

29 Jesús jíau néeni, jáiwa línu á'a litácoowa liá'a lishínaa manuá liá'a Galileaca; néenee lírrau áabai dúuli ítala, jáiwa liwáawai.

30 Íchaba chóniwenai yáawacau Jesúsru. Natée lirrú macáwani, matuíni, ya máacarrani cáaji, jócai éewa natániaca, ya áabibi wáalenai íchaba bálínacaalashi, náindani Jesús yáctalaca, jáiwa lichúni nayái. 31 Tánda náa'a chóniwenai cáarrudeneu, nacába natániacala náa'a jócanimi éewa natániaca, ya náa'a máacarrani cáaji, namáacau sáica lécchu, náa'a macáwanimica éewenai najínacoo, ya náa'a matuínica néewa nacábaca. Jáiwa nachána náa lirrú sáicai liá'a Dios chóniwenai Israel shínaaca.

*Jesús yáa náaya náa'a cuatro mil
washíalicuenaica
(Mr 8:1-10)*

³² Jesús máida lishínaa éewidenaicoorru,
limá'ee nalí:

—Carrúni jináata nucába náani
chóniwenaica, jiniwata nawáalia matáli éerri
nayá nuájcha áani, jinícala nalí náayani'inaa.
Jócu nuwówai nubánua nayá máayaca náabana
néerrau, carrúnataca májina nayá iníjbaa lícu.

³³ Lishínaa éewidenaicoo namá'ee lirrú:

—Ne ¿chíta queéwau wáinu iyacashi áji'ani
náaya náa'a chóniwenai íchabanica, líta'aa
líáni júshiquitaca jinícta yáairri?

³⁴ Jesús sáta léemiu nayá:

—¿Chíta máanaba páani iwáalia jini?

—Siete páani ya píitui rími cubái júbinini, —
néeba'ee nayá.

³⁵ Néenee Jesús wána nawáacoo cáinabi rícu
náa'a chóniwenaica, ³⁶ jáiwa liwína jini náa'a
siete páanica ya náa'a cubái rími, jáiwa liá
sáicai Diosrui, lipúrroida, jáiwa liá lishínaa
éewidenaicoorru jini, néenee nashírrida
jini nalí náa'a chóniwenaica. ³⁷ Quíninama

náaya cáawaina wérri, néenee náawaqueda
néenamiu liá'a máaquerricoo siete canasta liyú
liá'a litábimi máaquerricoo. ³⁸ Náa'a iyenaica
cuatro mil namáanabaca washíalicuenaica,
jócani najútada náa'a ínaca ya sáamanai.

³⁹ Néenee Jesús íwa lináawau nalí náa'a
chóniwenaica, jáiwa lírrawai lancha rícula,
jáiwa liáwai chaléeni áabai cáinabi jí'ineerri
Magadán.

16

*Náa'a fariséobinica ya náa'a saduceobinica
nasáta áabai señal jócai nacába cáji
(Mr 8:11-13; Lc 12:54-56)*

¹ Náa'a fariséobini ya náa'a saduceobini náau nacába Jesús néerra, nawówa namédaque'e lirrú áabai trampa, namá lirrú limédaque'e áabai señal jócai nacába cáji, néenedaque'i nacábawani yáawaicta ínuerri Dios néenee jíni, ne nanúma yúwicawajani. ² Ne Jesús éeba'ee nalí: “Táicala imá iyájoo: ‘Sáitai'inaa liá'a éerrica, jiniwata liá'a éerrica chunídai wérri'inaa’; ³ manúlacaiba namá'ee: ‘Wáalee máashi'inaa éerri, jiniwata liá'a éerrica quíirrai ya casáculai’. Ne yácta léenaa icába liá'a éerri cábacanaa, ¿chíta quéewau'u jócu éewa yáa léenaa liá'a Dios médanica? ⁴ Iyá chóniwenai máashiini jócani éebida yáawaiyiyu, nasáta áabai señal jócai nacába cáji; ne jócuminaa nuá irrú áabai señal mawiá léjta Jonás.” Jáiwa limáaca nayái, liáwai.

*Néewida jócai yáawaiyi nashínaa náa'a
fariséobinica
(Mr 8:14-21)*

⁵ Quéecha'inaami nabésunacoo bajiála manuá, náa'a éewidenaicoo namiya máecha natée páani. ⁶ Néenee Jesús ma nalí:

—Icábate, cáwi icába yúchau levadura fariséobini shínaaca ya saduceobinica.

⁷ Náa'a éewidenaicoo Jesús yáajcha jócu náa léenaa néemicani limánica, táda cha namá nayá jájiu:

—¡Jócuwa'ee waínda páanii!

⁸ Jesús yáa léenaa nanácu, limá'ee nalí:

—¿Táda imá jiníca irrú páani? ¡Píitui rími éebidaca yáawaa! ⁹ Nuyá máashii wówa níwata iyá újnibi jócai yáa léenaa éemicani nuyá éewerri numéda jócai icába cáji, jiní éedanicoo linácu liá'a cinco páani nushírridani nalí náa'a cinco mil washiálicuenaica. ¿Ya chíta máanaba canasta yáawaqueda jini? ¹⁰ ¿Jiní édacanicalau léchchoo linácu liá'a siete páani, nushírridani nalí náa'a cuatro mil, ya chíta máanaba canasta yáawaqueda jini? ¹¹ ¿Chíta jócu yáa léenaa éemiqui jini jóca nutáania nuyá páani nácu? Cáwi icá'a yúchau náa'a jócani éewida yáawaiyi fariséobini shínaaca ya saduceobini shínaaca.

¹² Néenee náa léenaa néemiqui jini, Jesús jócai ma liyáca itúyaque'iu liúcha liá'a wáneerri páani múrracacoo, jócta quéewique'e cáwi nacá'a náuchau liá'a éewidacaishi nashínaa náa'a fariséobinica ya náa'a saduceobinica.

Pé'eru máirri Jesús liyáca Mesíasca

(Mr 8:27-30; Lc 9:18-21)

¹³ Quéecha'inaami Jesús ínucai lítala liá'a cáinabi jí'ineerri Cesarea Filipo shínaaca, lisáta léemiu lishínaa éewidenaicoo:

—¿Tána namá nunácu cháí náa'a chóniwenai nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca?

¹⁴ Néeba'ee lichuáni:

—Áabi máinei jiyácala'ee Juan Bautista cáwerriwai; áabi máinei jiyácala'ee Elías cáwerriwai, ya áabi máinei jiyácala'ee Jeremías

cáwerriwai o áabimi cáiiwadedacanimi Dios chuáni báinacu cáweneu.

¹⁵ —Ya iyá, ¿tánashia imá nuyái? —Lisáta léemiu nayá.

¹⁶ Simón Pé'eru éeba'ee:

—Jiyá walierra, Mesíasca, liá'a Dios Cúulee cáwiica mamáarraca éerri'inaa.

¹⁷ Néenee Jesús ma lirrú:

—Sáicta wérri jiwówa, Simón Jonás cúulee, jiníwata jiní báqueerri washíalicuerri íyaderri jirrú liáni, liyárrimija liá'a nusálijinaa yáairri áacairra. ¹⁸ Ne nuyá ma jirrú jiyácala Pé'eru, linácueji liáni jinísani jimáca, jicá'a áabai íiba nubárruedaque'e nushínaa iglésiau, jiníminaa máanalicai shínaa danáanshi éenaaca limárdaca nushínaa iglesia. ¹⁹ Nuáminaa jirrú wánacaalashi áacai sái jicá'a áabai yáawi; liá'a jibájini líta cáinabi liáni, ne cháminaa limáacacoo libáji áacairrajoo, ne liá'a jiyá liwásedanica líta cáinabi liáni, cháminaa limáacacoo liwásedacoo áacairra.

²⁰ Jáiwa Jesús bánua lishínaa éewidenaicoorru jócubeecha náiiwadedada matuínaamirru liyácala liá'a Mesíasca.

Jesús úiwadeda limáanalicau

(Mr 8:31–9:1; Lc 9:22-27)

²¹ Liáwinaami liáni Jesús chánau líiwadeda lishínaa éewidenaicoorru, arrúnaaca'ee liácoo Jerusalénra, ya chaléeni náa'a salínai, sacerdótebini wácanai, ya qéewidacani ley shínaabinica, nawánaminaa carrúni jináata bájalanaa. Limá nalí nuyá náinuaminaajoni, ne nucáwiaufoo matáli éerri rícula. ²² Néenee

Pé'eru téé liyá báawachalani, jáiwa lichánau licáita Jesús, limá lirrú:

—¡Dios jócu wówai, nuwácali! ¡Liéni jócai éewa libésunacoo jiájcha!

²³ Jáiwa Jesús náawawai, limá Pé'erurru:

—¡Jishírriu núcha, níwata jiyá pénserrri ya jitáania jiyáca chaléjta limédau'u liá'a Wawásimica, linácu jiliéni jimánica carrúnata jiwánata jócu néewida nusálijinaarru! Jiyá jócai cábau léjta Dios cábau'u, jiyá cáberri léjta nacábau náa'a washiálicuenaica.

²⁴ Jáiwa, Jesús ma lishínaa éewidenaicoorru:

—Tánashia wówerri nushínaa éewiderricoo, limíya máecha liyá jájiu, yéerri liyá báitanacu lirrú liá'a carrúnataica ya cáashia máanalictalacani léewaquee' e línu nuíshirricu, chaléjta litécta áabai cruz.

²⁵ Jiníwata liá'a wówerri liwáseda licáwicau jócai amáarra, yúquerri'inau; ne liá'a yúquerri licáwicau jócai amáarra nunácueji, línuminaa cáwicaishi jócai amáarra. ²⁶ ¿Tána liwéni lirrúi liá'a washiálicuerrica ligáanacta quinínama cáinabi, ya líuca licáwicau jócai amáarra jóca limédau chaléjta éewidenaicoo nuájcha? ¿O chíta máanaba léenaa lipáida liá'a washiálicuerri licáwica jócai amáarra nácuejiu? Jiní wérri léewa liwárruacoo áacairra báawita lipáidaca. ²⁷ Tándawa,

yáau nuíshirricu báawita libésunacoo liá'a bésuneerri'inaacoo, jiníwata nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca, nuínuminaa nusálijinaa wítee yáajchau ya nushínaa ángelbinica, ya néenee nupáidaminaa

bácainaa tánashia namédanii. ²⁸ Ne yáawaiyi numá irrú, áabi yáainai áani jócuminaa máanali nayá, cáashia nacába nuyá Washiálicuerri Dios Cúulee nuínu nuwánacaalaca.

17

Jesús báwachactau

(Mr 9:2-13; Lc 9:28-36)

¹ Seis éerri liáwinaami, Jesús téé liájchau Pé'eru, Santiago ya Juan Santiago éenajirrica, ya liáu náajcha báawachala áabai dúuli áacai wérri ítala. ² Néeni libáwachau nanáneewa licábacanau liá'a Jesúsca. Lináni quéneerri jicá'a cáiwia, ya líibala náawerriu cabálaiyu jicá'a jucámarrabee. ³ Liyáali nacába Moisés ya Elías táanianai nayá Jesús yáajcha. ⁴ Pé'eru má'ee Jesúsru:

—Nuwácali, ¡sáicai wérri wayá áani! Jiwówaicta, waméda'a matálli cuíta rími; áabai jirru sái'inaa, áabai Moisésru, ya áabai Elíasru.

⁵ Nácula Pé'eru táania liyáca, áabai sáanai quirrámini lirrjúcueda nayá catámuabeeyu, líibee sánaica áabai chuánshi jiáu, máirri nalí: “Léewa nucúulee canínai nucábaca, lierra nuwínanica, éemiu lirrú.”

⁶ Néemi'inaamini liáni, náa'a éewidenaicoo natúyau náurruí juátamiyu, náa nanániu cáinabi nácula, cáarru wérri nayá. ⁷ Jáiwa Jesús rúniu nalí, lidúnu nanácu limá'ee nalí:

—Ibárroo, ucáarru iyá.

⁸ Quéecha'inaami nacábacani, jiní néeni Moisés ya Elías, Jesús bácai yáa néeni.

9 Nácula náurrucoo dúuli ítacha, Jesús ma nalí:

—Jiniquí béecha náiiwadedá rúni liá'a nacábanica, cáashia nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca cáwíacoo máanalini íibicha.

10 Néenee náa'a éewidenaicoo nasáta'ee néemiu Jesús:

—¿Tánda namá náa'a quéewidacani ley shínaaca Elías íinucala'ee libéechalawau liá'a Mesíasca?

11 Jesús éeba'ee:

—Yáawaiyi báqueerri léjta Elías íinuca quéechanacu, ne liyáminajoo lipréparaminaa nawówa nayá quinínamajoo. 12 Ne nuyá ma irrú Elías jái nisa línucái, ne nayá jócu nacúnusia nacábaque'e jíni, ne naméda liájcha máashii quinínama liá'a nawówaini naméda lirrú. Chacábacanaa nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca, nusúfria nacáaji rícujo.

13 Néenee lishínaa éewidenaicoo yáa léenaa néemica, Jesús táaniaca liyá Juan Bautista nácucha, litáania'inaa liyáca jicá'a Elías.

Jesús chúni báqueerri icúlirrijui wálierri espíritu máashii

(Mr 9:14-29; Lc 9:37-43)

14 Náiiinu'inaami Jesús ya matálitai éewidenaicoo liájcha néerra báaniu chóniwenai yáctala ya náa'a áabi éewidenaicoo liájcha, báqueerri washiálicuerri rúniu Jesúsru, túyerriu lináneewa limá lirrú:

15 —Nuwácali, carrúni jináata jicába nucúulee, súfrierri bájjiala liwáliaca espíritu máashii, wánacaleerri liyá, jiníwata íchabachu

licáacoo chichái rícula, jócta shiátai yáacuala léccchoo. ¹⁶ Áani nuínda nalíni náa'a jishínaa éewidenaicoo, ne jócai néenaa nachúnica.

¹⁷ Jáiwa Jesús éeba jíni:

—¡Wóo, iyá chóniwenai jócani éebida, ya máashiicani! ¿Chacálita arrúnaa nuyá yáajcha jíni? ¿Chacálita arrúnaa nuwánta yáajcha jíni? Índa nulí áani liérra icúlirrijuica.

¹⁸ Néenee Jesús licáita jíni liá'a espíritu máashii ya jáiwa liwána lijiácuwai icúlirrijui yúcha, jáiwa limáacau saícai liyáalimi.

¹⁹ Liáwinaami náa'a lishínaa éewidenaicoo linácu natáania liájcha báawacha Jesús, jáiwa nasáta néemiu jíni:

—¿Tánda jócu wéenaa wajéda liá'a espíritu máashii wayá?

²⁰ Néenee Jesús ma nalí:

—Iyá jócani éenaa ijéda bináawalani liá'a espíritu máashii, níwata jócala éebida Dios dánaniyu éewa imédacani. Yáawaiyii numá irrú, iwáaliactata liá'a éebidauca, áawita píitui rími léjta áabai ítashi íimi rími jí'ineerri mostaza, néenee éewa imá lirrú liáni dúulica: 'Jishírroo chérra, ya jiáu báawachala', ya dúuli lishírroominau. Yácta léenaa éebidaca, éewa iméda quinínama. [²¹ Ne liérra licábacanaa espíritu máashiica, jócai najiáu jócta na'óraa Dios ya nayúnaca.]

Jesús tiwadede limáanalica nácuu

(Mr 9:30-32; Lc 9:43-45)

²² Nácula lijínaniu náajcha líta'aa liá'a cáinabi Galilea shínaaca, Jesús má'ee nalí:

—Nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca, néejuedani'inaa nacáaji rícu'inaa nalí náa'a washiálicuenai, ²³ ya náiiuaminaa nuyájoo; ne matálii éerri ricúla nucáwiaujoy.

Néemi'inaami liá'a chuánshi limáni nalí, máashii wéerri nawówai.

Napáidau'u impuesto templorru

²⁴ Quéecha'inaami Jesús ya lishínaa éewidenaicoo ínu Capernaúmra, náa'a cóbrenai impuesto templorru, náuu nacába Pé'eru, jáiwa nasáta néemiu liyá:

—¿Ishínaa quéewidacai lipáida impuesto templorru?

²⁵ Pé'eru éeba'ee:

—Jajá, lipáidani. Jáiwa, Pé'eru wárruo'inaamiu cuíta lícula, Jesús táania'ee lirrú quéechanacu, limá'ee lirrú:

—¿Chíta jimáqui jíni, Simón? ¿Tána yúcha nacobra impuesto ya náawaqueda yúcha náa'a reyebini cáinabi ita'aa sánaca: Náa'a chúnsana ásana áani o náweji náa'a bájirra cáinabi ítee sánaca?

²⁶ Pé'eru éeba'ee lirrú:

—Náa'a bájirra cáinabi ítee sánaca.

Jesús má'ee mawí:

—Cháwajani náa'a chúnsana ásana áani, jócani rúnaa páidaca. ²⁷ Ne, jiníqui béecha wáucani chuáni, jiá namówai jitésuca manuála, jiúca jicúlupaniu úniacula, ya jijéda quéechanacu sái cubái wíneerri jirrú. Linúma lícu liá'a cubáica jíinuminaajoo áabai moneda, liyáminaa éena lipáida impuesto nushínaaca ya jishínaa, jitéeyuni jiáu jipáidaca.

18

¿Tána jiliá'a mawíyii cawénica?

(Mr 9:33-37; Lc 9:46-48)

¹ Liyáalimi éerri náa'a éewidenaicoo rúniu Jesúsru, nasáta'ee néemiwani:

—¿Tána mawí cawéni wérri cáí Dios médacta jiyá reyyu?

² Néenee Jesús máida báqueerri samálita, libárrueda nalí béewamini, ³ ya limá'ee:

—Yáawaiyi numá irrú, jóctaca ináawida iwíteu ya éejoo jicá'a liéni samálitaca, jócuminaa éewa iwárruacoo Dios wánacaalactalaca. ⁴ Liá'a mawí cawéni wérri Dios wánacaalactalaca, liyáwa arrúnaa imíyai limédacoo, ya limédactau jicá'a liéni samálitaca níwata náa'a sáamanaica jócani pénsaa nayáca cawénini náiiibi náa'a máanui namánica. ⁵ Ya liá'a ríshibierrri nují'inaa nácu báqueerri samálita léjta liéni, lirríshibiaminaa nuyá lécchoo.

Liá'a carrúnatai cáacoo jíconaashi rícula

(Mr 9:42-48; Lc 17:1-2)

⁶ “Matuínaami tánashia wáneerri nacáacoo jíconaashi rícula, bácai náani júbini éebidenai nunácu, mawíminata cawéni lirrú náajuedactatani dujíwala wérri manuá yáacula, áabai íbayu máanui wérri molino shínaa, nabájini liwáa nácu. ⁷ ¡Tándawa máashii wérri náani chóniwenai yáainai cáinabi ita'aa íchabacala máida naméda najíconau! Chái'inaa mamáarraca, ne ¡carrúni jináatai rími liá'a washiálicuerri wáneerri

naméda najíconau áabica, súfrierri'inaa mawí bájialanaa castíguca!

⁸ “Lítala mawí, jicáajicta o jíiba wána jicáacoo jíconaashi rícula, ujiméda máashii, jicá'a liá'a jiwíchuani ya jiúca jiúchau déecuchalani, mawí sáicaca jiwárocoo áacairra macáaji o máiba, ne jócubeecha jiáu chámainaa jicáaji ya jíiba, jiácoo chichái rícula jócai amáarra.

⁹ Jituícta wána jicáacoo jíconaashi rícula, ujiméda máashii, jicá'a jíjéda jiúchau ya jiúca déecuchalani, mawí sáicaca jiwárruacoo cáwicashi rícula, bátui jituí yáajchau, ne jócubeecha jiáu chámai jituí yáajchau infierno rícula.

*Licábacanaa linácu liá'a oveja yúquerricoo
(Lc 15:3-7)*

¹⁰ “Jiní icháanini náani júbini* rímica. Ne numá irrú, áacairra nashínaa ángelbini yáainai séewirri nusálijinaa náneewa áacairra. [

¹¹ Jiníwata nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca, ínuerri nuwásedaca náa'a yúquenaimicoo nayáca.]

¹² “¿Chíta icábaqui jiníni? Báqueerricta washílicuerri wáliacta cien oveja, ya áabai yúquerriu liúcha, ¿jócuminaata limáaca náa'a noventa nueve awáca íibi, liáque'iu limúrru ruá'a áabai oveja jiáchocoo liúcha? ¹³ Ne léenactata línu runácu, ne yáawaiyi sáictai wérricta liwówa runácue ruárta oveja,

* **18:10** Ne litáaniacta nanácu náa'a 'júbínica' versículo néeni 6, 10 ya 14 liwówau'inaa limáca quinínama náa'a éebidenaica, báawita náa'a imíyani wérrica.

náucha náa'a noventa nueveca jócani yúcau.
 14 Cháwa cábacanaa lécchoo liá'a Isáliijinaaca yáairri áacairra, jócai wówai náucacoo liúcha naáani júbinini rímica.

*Chíta wéewau wapérdonaa wéenajirriu jíni
 (Lc 17:3)*

15 “Ne jéenajirri médacta jirru máashii, jítáania liájcha bácai, ya jiwána liá léenaa lijíconau. Ne limédacta jiwánacaala, jái jigáana liá'a jéenajirricoo. 16 Ne jócta liméda jiwánacaala, jimáida jiájchau báqueerri o chámata chóniwenai mawí, quéewique'e quinínama náa lijíconaa, limáaque'iu chámata o matálitai chóniwenai náneewa náa'a yáainai léenaa linácu. 17 Ne jócta liméda nawánacaala lécchoo, íiwa nalíni náa'a iglesia ísanaca éebidenai Dios chuáni; ne jócta liméda iglesia wánacaala, néeneeminaa imáacani léjta jócai éebida Dios nácu,† o léjta náa'a cóbrenai impuesto Romarru.

18 “Yáawaiyi numá irrú, liá'a ibájini mayéji áani cáinabi íteeji, lécchoo chalé'inaa ya áacairra, ne quinínama liá'a iwásedani mayéji áani cáinabi íteeji, cháminaa cábacanaa liwásacoo áacairra.

19 “Liéni numá irrú: Ne chámata iyá, áabeenacta iwówa cáinabi íta'aa, quéewique'e isáta máayabaca oraciónyu, nusálijinnaa yáairri

† **18:17** Náa'a judiobinica léjta nawítee séewirrinaa namáaca báawachala náa'a chóniwenai Dios shínaaca, náa'a jócani éebida, náa'a cóbrenai impuesto Romarru ya áabi chóniwenai cábeneu cajíconai máanui wérri.

áacairra, liáminaa irrúni. ²⁰ Níwata chámata o matálitai yáawacactacoo nují'inaa nácu, néeniminaa nuyá béewami nalí, néemique'e nalí ya nusátaque'e Dios nanácu.

²¹ Néenee Pé'eru yáau lisáta léemiu Jesús:

—Nuwácali, ¿chíta máanabachu arrúnaa nupérdonaa nuéenajirriu méderricta nulí máashii mamáarracani? ¿Sietechu limáanabaca?

²² Néenee Jesús éeba'ee:

—Jócai numá jirru síetechucalani, numá jirru setentachu† siete namáanabaca.

Liá'a bésuneerricoo liájcha liá'a jócani wówai lipérdonaaca

²³ Numéda irrú áabai licábacanaa quéewique'e yáa léenaa tánda iyá arrúnaa ipérdonaa liá'a méderrí máashii irrú. “Liá'a Dios wánacaalactalaca, cháí cábacanaa léjta báqueerri rey wówerri liméda cuenta lishínaa tráawajadorbini yáajchau. ²⁴ Wáali'inaate

liméda liyáca, quéecha'inaami náayada lirrú báqueerri mówinierri máanui wérri millones. ²⁵ Ne liá'a catráawajaacai quiníyu léenaa lipáidaca, jáiwa liá'a reyca liwána nawénda liyái léjta esclavo, chámatanaa línu yáajcha, ya léenibi, ya quinínama liá'a liwáalianica, quéewique'e limáacacoo páiderríu limówiniacalau.

²⁶ “Liá'a catráawajaacaica, jáiwa litúyawai liúrrui juátamiyu lináneewa liá'a reyca, ya

† **18:22** Jesús liwówau'inaa limá áani, wayá arrúnaa wapérdonaa máanamachu naméda walí máashii.

lisáta liúcha cáiwinaa, limá'ee: 'Nuwácali, carrúni jináata jicába nuyá, mátaminaa nupáida jirru quinínamani.' ²⁷ Néenee liá'a reyca, jáiwa carrúni jináata licábaqui jini, jáiwa lipérdonaa liúcha quinínama liá'a limówinianica, jócu liwána liácuwai cuíta manúmai rículai.

²⁸ "Ne quéecha'inaami lijiácoo, liá'a mówinierimica, jáiwa lijúnta báqueerri lijúnicaí yáajcha, limówinierri lirrú pítuí rími warrúwa. Jáiwa liwína liwáa nácuí, lichána lisácumedacani, ta limá lirrú: '¡Jipáida nuyá liá'a jimówinianica!' ²⁹ Ne liá'a lijúnicaica, litúyau liúrrui juátamiyu lináneewa, limá'ee lirrú cáiwinaa: 'Carrúni jináata jicába nuyá, mátaminaa nupáida jirru quinínamajoni.' ³⁰ Ne liá'a lijúnicaica jócu liwówai lipérdonaa liúcha jini, jáiwa liwána naníquiqui jini cuíta manúmai rícula, cáashia lipáida limówiniacalau lirrú. ³¹ Jáiwa cáíwi liyá nalí náa'a áabi tráawajadorbinica rey shínaa, náau náiiwa reyrru quinínama liá'a bésuneerricoo. ³² Néenee rey wána namáida liyái, jáiwa limá lirrú: '¡Máashiicai jiyá! Nupérdonaa jiúcha quinínama liá'a jimówinianimica, jiníwata jisátawa núchani cáiwinaa. ³³ Ne jiyá lécchoo éewerriicta carrúni jináata jicábacani liá'a jijúnicaica, chacábacanaa léjta carrúni jináata nucába jiyá lécchoo.' ³⁴ Néenee íwirri wérri liwówa liá'a reyca, jáiwa liwána nacástigaa cáiwinaa jini, cáashia lipáida quinínama liá'a limówiniacalacoo."

³⁵ Jesús má'ee nalí mawí:

—Cháminaa cábacanaa liméda yáajcha liá'a nusálijinaa yáairri áacairra, jóctaca bácainaa ipérdonaa iwówa yáajchau éenajirriu.

19

Jesús éewida linácu liá'a jócubeecha namáaca nanúinaiu

(Mr 10:1-12; Lc 16:18)

¹ Liáwinaami limá quinínama liáni, Jesús yáau Galilea néenee, jáiwa línu Judea shínaa cáinabi ítala, yéerri Jordán nácue cáiwia jíáctejcoo.

² Íchaba chóniwenai yáau liájcha, néeni lichúni náa'a bálinenaicoo.

³ Áabi fariséobini narrúniu Jesúsru, quéewique'e naméda lirrú áabai trampa, ne nasáta néemiu liyá:

—¿Léewaminau báqueerri máaca línu matuínaami nácueji?

⁴ Jesús éeba'ee nalí:

—Léjta iyájani iliá Dios chuáni rícueji, arrúnaa yáa léenaa jái'inaa Dios liquénuda chóniwenai, liyá liquénuda báqueerri washiálicuerri, néenee liméda báquetoo ínetoo quéewique'e línucani liá'a washiálicuerri. ⁵ Jáiwa limá'ee: 'Tándawa, liá'a washiálicuerrica lishírriminau lisálijinaa yúchau ya litúwa, quéewique'e lirrúnicoo línu yáajchau, ne nayá namédaminau léjta bácai rími chóniwerri.' ⁶ Tándawa, jócu chámata nayá mawiá, Dios náneewa nayá léjta bácai rími. Tándawa liá'a washiálicuerri jócu arrúnaa lishírrida liá'a Dios rúndanica.

⁷ Nayá nasáta néemiu liyá:

—¿Ne tánda libánua Moisés liá'a washiálicuerri liwówai limáaca línu, liyá liá lirrú ruá'a línuca, áabai cáashta quéewique'e limáaca ruyái ya libánuacani?

⁸ Jesús má'ee nalí:

—Tándawa, jócala iwówai éebida Dios chuáni, Moisés wána imáaca ruá'a ínuca; ne quéechanacumi jócaimi chárra. ⁹ Numá irrú liá'a máaquerri línu, jócaita linácui ruyá médechoo máashii báqueerri washiálicuerri yáajcha, ya liyá licásau báquetoo yáajcha, liméda máashii línayu. Ya liá'a éederri línu máaquechoo rúnirriu, liméda máashii línayu lécchoo.

¹⁰ Namá lirrú éewidenaicoo:

—Cháctaca libésunacoo liáni washiálicuerri línu yáajchau, jócai saícanata léda línuu.

¹¹ Jesús éeba'ee nalí:

—Jócai quinínama néewa náa léenaa linácu liáni, ne nayá rími yáa léenaa néemicani náa'a Dios wánani náa léenaani. ¹² Ne ái íchaba nácueji liá'a jócai índa washiálicuenai múrru náiiinu: Áabi jiániu méewi, táda jócu arrúnaa cáinu nayá; ya áabi náa'a washiálicuenai jócu naínda néewa namúrru náiiinu náijudaca nayá máashiiyu, áabi yáainai léjta jócani éewoo linácueji liá'a Dios wánacaalactalaca. Náa'a éewenai cáinuca nacásaque'iu, ne náa'a éewenai nayá bácai, nayáque'e cha járra.

*Jesús yáa saícai nalí náa'a saamanaica
(Mr 10:13-16; Lc 18:15-17)*

¹³ Natée áabi saamanai Jesúsru, quéewique'e lichánaa licáajiu nanácu ya lióraque'e nanácu;

ne náa'a éewidenaicoo, jáiwa nachánau nacáita náa'a téenai nayá. ¹⁴ Néenee Jesús ma nalí:

—Imáaca náinu nulí náa'a sáamanaica, u'imáisanía núchani, jiníwata liá'a wánacaalactaca Dios shínaa, cháni léjta náa'a éebidenai Dios nácu léjta sáamanaica.

¹⁵ Jáiwa Jesús chánaa licáajiu nanácui náa'a sáamanaica, jáiwa liáu náuchai néeneeji.

Báqueerri icúlrrijui rícuerri litáania Jesús yáajcha.

(Mr 10:17-31; Lc 18:18-30)

¹⁶ Báqueerri icúlrrijui yáau licába Jesús, ya lisáta léemiwani:

—Quéewidacai, ¿Tána sáicai arrúnaa numédacai nuwáaliaque'e liá'a cáwicashi jócai amáarra?

¹⁷ Jesús éeba'ee lirrú:

—¿Tánda jisáta jéemiu nuyá linácu liá'a sáicaica? Liá'a sáicaica bácairrimi, Dios. Ne jiwówaicta jiwárruacoo cáwicashi jócai amáarra, jicúmplia náa'a wánacaalashi Dios máacánica Moisés nácueji.

¹⁸ —¿Tána jiliá? —Lisáta léemiu liá'a icúlrrijuica.

Ya Jesús ma lirrú:

—‘Ujínua, ujiméda máashii jíinayu, ujinédu; ujiméda jinúma yúwicau újnii áabi nácueji, ¹⁹ cawáunta jiyúda jisálijinau ya jitúwa, ya canínaa jicába jiyácchuniu, léjta canínau jicába jiyá jájiu.’

²⁰ —Quinínama lierra jái nunísa numédacai, —limá liá'a icúlrrijuica—. ¿Tána cháucta mawí numédacai?

21 Jesús éeba lirrú:

—Jiwówaicta machácani jiyá, jiáu jiwénda liá'a jiwáalianica ya jiá nalíni náa'a carrúni jináatanica. Cháminaa jiwáalia jirricucau áacairra. Néenee jíinu jiáu nuishiirricu.

22 Néenee léemi'inaami liáni liá'a icúilirrijuica, jáiwa liáawai máashiita liwówa, jiníwata bájalai rícuerrica, ya jócute liwówai liá lirrícucau nalí náa'a carrúni jináatanica.

23 Néenee Jesús ma lishínaa éewidenaicoorru:

—Yáawaiyi numá irrú, tráawajuminaa nalí náa'a rí cubinica namáaca Dios wánacaala nacáwica. ²⁴ Nuéejoo numá irrú, áabai caméeyu jócai léewa libésunacoo lituí rícu liá'a áabai ishíduica, ne mawí tráawajuca báqueerri rícuerrirru léewa liwárruacoo Dios wánacaalactalaca.

25 Néemi'inaamini, náa'a lishínaa éewidenaicoo mawí nacáarrudacoo néemicani,* ya namá'ee:

—¿Néenee tána éewa liwásedacai?

26 Jesús cába'ee nalí ya léeba'ee:

—Washiálicuenairru liéni jócaiminaa néenaa namédaca, ne Dios jócai, Dios éewerri liméda quinínama.

27 Néenee Pé'eru má'ee Jesúsru:

* **19:25** Náa'a judíoca éebidene liá'a rícucaishica nalí áabai señal liá'a Diosca wínanica báqueerri chóniwerri ya liá lirrú sáicai (Salmo 128; Proverbios 10:22). Tádawa náa'a éewidenaicoo nacárrudau wérrí néemi'inaami liá'a Jesús mánica; ne nayá namá naliwoo náa'a rí cubinica, nayáwa Dios yáni irrú sáicai, ne jócu néewa nawásedacoo, néenee jiní'inaa éewerri línu áacairra.

—Wayá máaquenai quinínama liá'a wawáalianimica, quéewique'e wáacoo jíshiirricu, ¿tána'inaa warríshibia?

²⁸ Jesús éeba'ee nalí:

—Ne yáawaiyi numá irrú, jáictaminaa línu liyáali éerri quinínama wáliiminaajoni, jáicta nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca, nuwáau nuárrubaishi balíbalí íta'aajoo, iyáminaa ínuenai nuíshiirricu, iwáaminau léquichoo doce yáarrubaishi, quéewique'e iwánacaala náa'a doce tribu Israel shínaaca.

²⁹ Ne quinínama náa'a máaquenai nunácueji náabanau, o néenajinai, o néenajetoo, o nasálijinaa, ya natúwa, o néenibi, o cáinabi, narríshibiaminaa cien máanabachu mawí liá'a namáacadanica, ya lécchoo narríshibiaminaa cáwicashi jócai amáarra. ³⁰ Ne íchaba chóque'e náa'a cawéninica, jócani'inaa cawéni, ya náa'a mawéninica chóque'e, nayáminaa cawénini'inaa.

20

Licábacanaa nanácu náa'a tráawajadorbinica

¹ “Liá'a Dios wánacaalactalaca cháí cábacanaa jicá'a báqueerri finca wácali, lijiáu manúlacaiba wérri limúrru tráawajadorbini quéewique'e natráawajaa lishínaa uva yáanai íta'aa. ² Línu'inaami nanácuí náa'a tráawajadorbini, lichúni liwéni náajcha áabai éerriquictacani, ya ta libánua natráawajaacai lishínaa uva yáanai íta'aa. ³ Liáwinaami léejoo lijiácoo las nueve manúlacaiba, jáiwa

licába áabi yáainai nayá plaza rícu, jiníni médani nayáca. ⁴ Néenee limá nalí: ‘Yáau iyá lécchoo itráawajaaca nushínaa uva yáanai ítala, máta nupáida iyá sáicai.’ Jáiwa náawai natráawajaaca. ⁵ Uva wácalica léejoo lijiácoo wíyaicumi, ya las tres táicala léejoo lijiácoo lécchoo, chacábacanaa léejoo liméda náajcha. ⁶ Léejoo lijiácoo plaza néerra las cinco táicala rími, jáiwa licába áabi bániwai jiníni médani nayáca, lisáta léemiui nayá: ‘¿Tánda iyá áani éerri yáajinaa jócani tráawajaa?’ ⁷ Néenee néeba lirrú: ‘Níwata jiní ínuerri litáa wáajcha.’ Néenee limá nalí: ‘Yáayu iyá lécchoo itráawajaa nushínaa uva yáanai ítala.’

⁸ “Jái'inaa táayebee ínuui, liwácali máida lishínaa wánacaleerri náa'a tráawajadorbinica, limá lirrú: ‘Jimáida náa'a tráawajadorbinica ya ta jipáidaqui jíni, quéechanacu náa'a wárruenaicoo natráawajaa amáarractalacani, ya liáwinaami náajcha náa'a wárruenaicoo quéechanacu.’ ⁹ Ne náiiinu'inaa éena, wárruenaicoo natráawajaa las cinco táicala rími, ya ta narríshibia nawéniwai áabena áabai éerriquictacani. ¹⁰ Liáwinaami náiiinu'inaa náa'a wárruenaicoo natráawajaa quéechanacu, napénsaa nalíwoo narríshibiacala'inaa mawí, ne bácaínaa nayá narríshibia nawéniu áabai éerriquictacani. ¹¹ Nacóbra'inaamini nachánau namúnumunuacoo linácula liá'a nawácalica, ¹² namá'ee: ‘Náani ínuenaimi éerri éenaami nácu, natráawajaa áabai rími hóraa, jiyá páidenai nayá áabena wáajcha, wayá

wántenai liá'a tráawajo ya cáiwia amuá quinínama éerri.' ¹³ Ne liá'a chúnasai nawácalica léeba'ee báqueerri chuáni: 'Nujúnicaí, jiní máashii numédani nuyá jirru. ¿Jócute wachúni liwéni liá'a áabai éerri jitráawajaani nulí? ¹⁴ Ya jiwína jiwéniu ya jiá namówai. Ne nuwówaicta nupáida liéni wárruerricoo litráawajaa hóraa éenami nácu, áabenaá léjta nupáidau jiyá, ¹⁵ léewa nuwówau'u numédaca nuwárruani yáajchau. ¿O cadéniwee jiyá saícacala nuyá?'

¹⁶ “Chái'inaa cábacanaa léjta Dios yá'inaa nawéni náa'a chóniwenai áacairra; chóque'e náa'a cawéninica, liáwinaami'inaa jócai cawéni, ya chóque'e jiníni wéni, liáwinaami cawéniminaa nayá.

Jesús úwa báaniu limáanalicau

(Mr 10:32-34; Lc 18:31-34)

¹⁷ Liáwinaami Jesús lijínau liácoo iníjbaa lícu Jerusalén néerra'inaa, limáida báawachala lishínaa éewidenaicoo ya limá'ee nalí:

¹⁸ —Léjta icábau'ini, chócaja'a wáau Jerusalén néerraminaa, nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca, néentregaaminaa nuyá nalí náa'a sacerdotébini wácanaica, ya nalí náa'a quéewidacani ley shínaa, máine'inaa arrúnaaca náiinua nuyá, ¹⁹ ya néejuedaminaa nuyá nalí náa'a bájirra cáinabi ítesanaca, quéewique'e nacáida nacábau nuyá, ya náiinueda nuyá, ya nacujidaque'e nuyá cruz nácu; ne matálii éerri rícula nucáwiaminaujoo máanalicaí yúcha.

*Liá'a rusátani ruá'a Santiago ya Juan túwaca
(Mr 10:35-45)*

²⁰ Natúwa náa'a Zebedeo éenibica, náajcha náa'a ruéenibica rurrúniu Jesúsru, jáiwa rutúyau lináneewai rusátaque'e liúcha áabai sáicai. ²¹ Jesús sáta léemiu ruyá:

—¿Tána jiwówai?

Rumá'ee lirrú:

—Jiwána nawáacoo náani nuéenibica chaléeni jiwánacaalactalaca, nawáacoo báqueerri sáicaquictejica ya báqueerri apáulicue jiájchau.

²² Jesús éeba'ee nalí:

—Iyá jócani yáa léenaa isátanica. ¿Ya éewaminaa isúfria chaléjta nusúfriau'inaa?

Néenee namá'ee lirrú:

—Wéewani.

²³ Jesús éeba'ee:

—Iyá yáawani'inaa isúfriaca léjta nuyá, ne liá'a wáairri'inaacoo nuémanacu sáicaquictejica o apáulicueji, jócai arrúnaa nuyá yáa irrú, liyáminaa yáa nalíni náa'a nusálijinaa chúninica.

²⁴ Quéecha'inaami néemicani náa'a áabi diez éewidenaicoo liájcha, jáiwa íwirri nawówai náa'a chámataca léenajinaica. ²⁵ Ne Jesús máida nalí limá'ee:

—Léjta yáayu léenaani, náiiibi náa'a jócani éebida Dios nácu, nawácanai wánacaleenai máashii náa'a nashínaa chóniwenaica, ya náa'a nawácanaica mawíni máanuica, sáictani wánacaala áabibi. ²⁶ Ne íbicha jócai éewa chácaarra. Arrúnaa báawatacani, íbicha iyá tánashia wówerri máanui

limédacoo Dios náneewa, arrúnaa lísírbia quinínamarru. ²⁷ Ne liá'a íbicha iyá, tánashia wówerri quéechanacu sái'inaa, arrúnaa líná nawánacaala liyá. ²⁸ Iyá arrúnaa éenueda nuyá, báawita nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca, jócai nuínu quéewique'e nasírbia nulí, nuyá ínuerri nusírbiaque'e nalí, ya máanali nuyá quéewique'e nuwáseda íchaba jíconaa.

Jesús chúni chámata matuúni
(Mr 10:46-52; Lc 18:35-43)

²⁹ Najiá'inaamiu nayá Jericó rícuha, íchaba chóniwenai náau Jesús íshiirricu. ³⁰ Chámata matuúni wáaineu nayáca iníjbaa éema nácu, néemi'inaami Jesús bésunacoo, namáidada'ee:

—¡Wawácali, David táqueerrimi,* carrúni jináata jicába wayá!

³¹ Náa'a chóniwenai nacáita nayá quéewique'e manúmata, ne nayá namáidada mawí cadánani:

—¡Wawácali, David táqueerrimi, carrúni jináata jicába wayá!

³² Néenee Jesús bárruawai, limáida náa'a matuúnica lisáta léemi u nayá:

—¿Tána iwówai numéda irrúí?

³³ Néeba'ee lirrú:

—Wawácali, wéejuaque'iu wacába báaniu.

* **20:30** David táqueerrimi”, náa'a judíobinica jóca náa lijí'inaa quinínama litáqueerrimi liá'a rey David, bácairrimi liá'a Mesíasca, liá'a Cristoca ínuerri'inaaca; néenee liéni namáni nayá áani, jiyáwajani liá'a Mesíasca’.

³⁴ Jesús carrúni jináata licába nayái, jáiwa lidúnu natuí. Liyáalimi náa'a matuínica néewa nacába báaniu, ya ta náacoo Jesús íshiirricui.

21

Jesús wárroo Jerusalén néerra
(Mr 11:1-11; Lc 19:28-40)

¹ Quéecha'inaami urrúni nayá Jerusalénru, liá'a Jesúsca náa'a lishínaa éewidenaicoo yáajchau, náiiinu'inaa'ee áabai chacáaleerru jí'ineerri Betfagé, yéerri áabai dúuli yáajba jí'ineerri Olivos, Jesús bánua chámata lishínaa éewidenaicoo liájcha, ² limá'ee nalí:

—Yáau chaléeni lirrícula liá'a chacáalee rímica yéerri wajúntami. Néenimichu ínu runácujoo áabai burro nabájini rucúulee yáajchau. Iwáseda wáajooni índa nulíjoni rucúulee yáajchaujoo. ³ Áicta báqueerri máni irrú já'a, imáwa lirrújoo, Wawácali rúnaani, liyáalimi léejuedanijoo.

⁴ Liéni bésuneerricoo quéewique'e licúmpliacoo léjta limáyu'u liá'a íiwadederri Dios chuáni báinacumi, litána'inaamica:

⁵ “Ímá nalí chóniwenaica yéenai lirrícu liá'a chacáaleeca jí'ineerri Sión:

‘Ícábateni, ishínaa Rey ínuerri liáacoo irrú, imíyayu, írrerriu burro íta'aa, áabai burro rími, licúulee liá'a cuésherri cadúcunibee shínanaaca.’ ”

⁶ Néenee náa'eewoowai náa'a lishínaa éewidenaicoo naméda'ee lirrú léjta Jesús bánua'u nayá, ⁷ Natée'e ruá'a búroca rucúulee yáajchau, namáaca náabalau

líta'aa, jáiwa Jesús wáa'eewoo líta'aa liá'a búrroca. ⁸ Íchaba wérri chóniwenai. Áabibi nadáquinieda'ee nashínaa capa injbaa lícu, ya áabi nawíchueda'ee cushíbai báinaa ya áicuba náacai nadáquinieda injbaa lícu. ⁹ Naa'a chóniwenai yáainecoo libéecha ya naa'a ínuenai líshiirricu namáidada'ee namá'ee:

—¡Wáa lirrú saícai liá'a Rey David táqueerrimi! ¡Saícai wérri bájalanaa liá'a ínuerrica lijí'inaa nácu Wawácali! ¡Wáa lirrú cawéni wérri liá'a yáairri áacairra!

¹⁰ Jesús wárrua'inaa'eewoo Jerusalén rícula, quinínama chóniwenai chacáalee rícu sánaca nacáarralia'eewau, ya íchaba nasáta néemiu:

—¿Tána léji liáni?

¹¹ Néenee naa'a chóniwenai néesa'ee:

—Léwa Jesús íwadedeerri Dios chuáni, Nazaret saí wálierra yéerri Galilea rícu.

Jesús chúndeda liá'a temploc

(Mr 11:15-19; Lc 19:45-48)

¹² Jesús wárroo templo rícula, jáiwa lijéda naa'a wéndenai nayáca ya naa'a wénenai nayáca. Lináawida nashínaa mesa naa'a cámbianai nayá warrúwa chóniwenairru, ya náarrubai naa'a wéndenai palomas; ¹³ ya limá nalí:

—Á'a Dios chuáni íta'aa limá: 'Núbana jí'ineerriminaa cuíta oración shínanaa', ne iyá médenaini áabai cuíta chaléjta canédibini íibana.

¹⁴ Narrúniu Jesúsru templo rícula, naa'a matuínica, ya naa'a macáwanica, jáiwa lichúni nayái. ¹⁵ Ne quéecha'inaami naa'a nawácanai

sacerdótebinica ya éewidenaica ley shínaaca, nacába jócai nacába cáji limédanica, ya néemi sáamanai máidada templo rícu, namá'ee: “¡Wáa lirrú saícai liá'a David táqueerrimi!”; jáiwa íiwirri nawówai éemiqui jíni, ¹⁶ ya namá'ee Jesúsru:

—¿Jéemi jiyá liá'a namáni náa'a sáamanaica? Jesús éeba'ee nachuáni:

—Jajá, nuéemini. Ne ¿jócu iliá icábau Dios chuáni litáaniacta nanácu náani sáamanaica? Limá chá'a:

‘Náa'a sáamanai júbinica,
ya náa'a quirrácua újnibii,
narrábaminaa saícai wérri jirrújoo,’

¹⁷ Néenee limáaca nayái, jáiwa liáu chacáalee rícucai Betania néerra, libésuneda táayebee.

Jesús máandisierra higuera jiní ita
(Mr 11:12-14,20-26)

¹⁸ Manúlacaiba, Jesús éejoo'inaami chacáalee rícula, jáiwa ínaaishi lirrúi. ¹⁹ Licába'inaami áabai higuera urrúni iníjbaa, jáiwa lirrúniu néerrai, ne línu liyáwoo libáinaa. Néenee limá higuérrari:

—¡Jiníminaa jéejoo jíá jítai mawiá!

Ne liyáalimi míishii liá'a higuéramica.

²⁰ Nacába'inaami liá'a bésuneerricoo, nacáarruda'eewoo náa'a éewidenaícoo, nasáta'ee néemiu Jesúsru:

—¿Chíta quéewoo míishii higuérami madéjcanaa jíní?

²¹ Jesús éeba'ee nalí:

—Ne yáawaiyi numá irrú, éebidacta yáawaiyi, ya jócu éejueda iwówau, jócai

bábaujuta éewa iméda liéni numédani higuera yáajcha, éenamínaa iméda mawíyi liájcha liáni dúulica imácta lirrú: ‘Cachéerra jichácau manuí yáacula’, ya cháminaa libésunacoo irrú. ²² Ne quinínama iyá isátacta i'óracoo ya éebidani, cháminaa limédacoo irrú léjta isátau'uni.

Liá'a wánacaalashi Jesús shínaa

(Mr 11:27-33; Lc 20:1-8)

²³ Liáwinaami liáni, Jesús wáaroo templo rícula. Nácula léewida liyá néeni narrúniu lirrú náa'a nawácanai náa'a sacerdotébinica ya náa'a salínai judíobinica, nasáta néemiu wáni:

—¿Tána wánacaalashiyu jiméda léji liéni?
¿Tána yáa jirrú wánacaalashi?

²⁴ Jesús éeba'ee nalí:

—Nuyá lécchoo nusáta nuéemiu iyá áabai chuánshi nácu: ¿Tána bánua Juan báutisacai, Dios o washiálicuenai? Ne éewacta éeba nuchuáni, nuyá lécchoo nuíwaminaa irrú tánashia wánacaalashiyu numéda léji liéni.

²⁵ Jáiwa nachánau najútacoo nalí wáacuwai, namá'ee: “Ne wamácta lirrú Dios bánuani Juan, limáminaajoo walí: ‘Néenee, ¿ne tánda jócai éebida lirrú?’” ²⁶ Jiní wéewaca wamá washiálicuenai, jiníwata cáarru wacába náa'a chóniwenaica, jiníwata quinínama éebidenai Juan táaniacala Dios chuáni rícueji.” ²⁷ Jáiwa néeba'ee Jesúsruí:

—Jócu wáa léenaa.

Néenee Jesús éebai:

—Ya nuyá cha já'a jóca nuéewa irrú tánashia wánacaalashiyu numéda léji liéni.

Liá'a licábacanaa nanácu náa'a chámata cúuleeca

²⁸ Jesús sáta'ee léemiu nayá:

—¿Chíta liyáyu'u irrú léji liéni? Báqueerri washíalicuerri wáalierrri chámata licúuleu, jáiwa limá báqueerriru: ‘Nucúulee, jáu wáalee jitráawajaa nushínaa uva yáanai ítala.’

²⁹ Jáiwa licúulee éeba'ee lirrú: ‘Jócu nuwówai nuáacoo!’ Ne liáwinaami lipénsaa lirrúwoo báaniu, jáiwa liáwai. ³⁰ Jáiwa lisálijinaa yáau linácula liá'a báqueerrica, néenee limá lirrú chacábacanaa. Néenee léeba lisálijinaa chuániwai: ‘Jajá, nusálijinaa, nuáaminajoo.’ Ne jócu liáwai. ³¹ ¿Tána náji náani chámataca méderri lisálijinaa liwówainica?

—Liá'a quéechanacu sáica, néeba'ee Jesúsru.

Néenee Jesús má'ee nalí:

—Yáawaiyi numá irrú, náa'a cóbrenai impuesto Romarru, ya náa'a rúbaca, wárruenai'inau Dios wánacaalactalaca liárrumirra'inaa iyáca. ³² Jiníwata Juan liá'a Bautístaca ínuerri léewida chítashia arrúnau'inau iyáqui jini, ne iyá jócu éebida lirrú; ne ta nája náa'a cóbrenai impuesto ya náa'a rúbaca éebidenai lichuáni. Ne iyá, áawita icába quinínama liáni, jócu éenaa ináawida iwíteu quéewique'e éebida lirrú.

Licábacanaa nanácu náa'a máashiicani tráawajadorbinica

(Mr 12:1-12; Lc 20:9-19)

³³ Jesús má'ee nalí: “Éemiu áabai licábacanaa báaniu: Báqueerri finca wácali, liáabana áabai shínaashi uva yáanai ya ta lirrícueda litéejii,

lichúni áabai yáarrushi limédacta'inaa vino, ya libárrueda áabai torre quéewique'e litúyacani lishínaa shínaashi. Néenee limáaca nalí liá'a cáinabi shínaashi áabi tráawajadorbinica, quéewique'e natráawajaacani ya nashírri lishínaa éenaa lirrú, jáiwa liáwai áabai viaje. ³⁴ Quéecha'inaami línucai éerri salírriquieta quinínama liá'a lishínaa shínaashica, jáiwa libánua áabi náa'a shírruedenai lirrú, nasátaque'e lirrú náucha náa'a tráawajadorbinica liá'a léenaa liá'a lishínaa shínaashica. ³⁵ Ne náa'a tráawajadorbinica, jáiwa nawína náaji náa'a shírruedenai lirrú: ya ta náiinueda báqueerri, ya náiinua báqueerri, ya báqueerri náiinueda íibayu. ³⁶ Néenee liwácali liá'a shínaashica, léejoo libánua mawí shírruedenai lirrú quéechasanami yúcha; ne náa'a tráawajadorbinica, jáiwa naméda náajcha léjta licábacanaa.

³⁷ “Ne liáwinaami ya ta libánua chúnsai licúuleewai, limá lirrúwoo: ‘Yáawaiyimináa nucúulee cawáuntai ya páiderri lirrú.’ ³⁸ Ne nacába'inaami licúulee ínuca, náa'a tráawajadorbinica namá nalí wáacoo: ‘Léwa licúulee liá'a shínaashi wácalica, lé'inawaa máaquerriu lirrúwoo liájcha liá'a shínaashica; wáinuani quéewique'e wamáacacoo liájcha liáni cáinabica.’ ³⁹ Jáiwa nawína jini, najéda shínaashi ítacha jini, ya ta náiinuaqui jini.

⁴⁰ “Ya chóque'e, jáicta línu liá'a shínaashi wácalica, ¿tána imá irrúwoowai tánashia liméda náajcha jinárta tráawajadorbini máashiinica?”

41 Néeba'ee Jesúsru:

—Jócuminaa carrúni jináata licába nayá, línuaminaa nayá limáashiicayu, ne táminaa liá áabi tráawajadorbinirru liá'a shínaashimica, yáaine'inaa lishínaa shínaashi éenaa lirrú, jáicta léerdi nawína lítai.

42 Néenee Jesús má'ee nalí:

—¿Jócai cáji iliá icábau Dios chuáni cáashta ita'aa? Limá'ee:

'Liá'a íibaca nacháaninimi náa'a camédacani
cuíta,
náawerriu íiba quéechanacu sáiyu.

Líani limédani liá'a wawácalica,
tándawa wayá cáarrudenai.'

43 Jiníwata iyá yáasacalaca nuyá nuíwa irrú, léedacala'inau yúcha liá'a Dios wánacaalactalaca, ya táminaa liá nalíni náa'a chóniwenaica namédenai léjta Dios wówainica. [44 Ne linácu liá'a íibaca,* tánashia cáirriu linácula limáacani lishídanaamiyu, ne íibacta cáu báqueerri ita'aa, limédaminaa pucúpucunani.]

45 Náa'a nawácanai náa'a sacerdotébini ya fariséobinica, néemi'inaami náa'a licábaçanaa Jesús íiwadedani liyáca, jáiwa náa léenaa néemicani litáania liyá nanácu. 46 Néenee nawówai nawína Jesús preso, ne cáarru nayá, jiníwata náa'a chóniwenai éebidenai Jesús báqueerri cáiiwadedacai Dios chuáni.

* **21:44** Liá'a íiba liyáwa Jesús, náa'a chóniwenaica, nayáwa yáasacalenai Jesús, nayáwa licástigaani'inaa.

22

*Licábacanaa linácu liá'a saíctacta nawówa
liá'a cáserricoo
(Lc 14:15-24)*

¹ Jesús lichána litáania nalí báaniu, limá'ee nalí: Nanácu náa'a chóniwenai jócai ríshibia Dios wánacaalactaca chaléjta liwówau'u, nuá irrú áabai licábacanaa:*

² “Liá'a Dios wánacaalactalaca cháí jicá'a liá'a báqueerri rey méderri áabai saíctacta nawówa cáserricoo licúulee shínaa. ³ Libánua lishínaa náa'a shírruedenai lirrú náaque'iu namáida náa'a nawánani ínuca, ne náani jócu nawówai náacuwai. ⁴ Léejoo libánua áabi lishínaa shírruedenai lirrú, licárgueda nalí: ‘Imá nalí náa'a wamáidanica, jáica wanísa waméda íyacaishii. Nuwánacaala náiinua pacáa ya cuéshinai quéenanica, ya quinínama jái yácai; quéewique'e náiiu licásactalaco.’ ⁵ Ne náa'a náanicoo namáidaca jócu naméda nawánacaala. Báqueerri néenaa yáau lishínaa cáinabi ítala, báqueerri yáau liwéndaque'e lishínau, ⁶ ne náa'a áabica jáiwa nawína náa'a shírruedenai reyrru, jáiwa náiinueda jíni cáashia náiinua nayá.

* **22:1** Linácu liáni licábcanaaca, liá'a reyca íyaderri liyá Dios, ya liá'a licúulee liá'a reyca íyaderri liyá Jesús; ya náa'a cashírruedacanica o catéecanica rey chuáni, íyadenai nayá náa'a cáiiwadedacani Dios chuáni, báawitami léji liá'a Juan Bautístaca. Náa'a namáidanica quéecha, íyadenai nayá judíobini nacháani Dios máidau nayá. Náa'a namáidanica liáwinaami, íyadenai nayá quinínama áabi chóniwenanica, mawí náa'a jócani judíobini narríshibia liá'a Dios máidau nayá. Liá'a íibalashica íyaderri liá'a machácanica.

7 Néenee liá'a reyca íiwirri liwówa bájiala, jáiwa libánua lishínaa soldado náinuaque'e'inaa cáinuacanica ya néema nashínaa chacáalee. 8 Jáiwa limá nalí náa'a lishínaa shírruedenai lirrú: 'Quinínama jái yácai cáserrí'inaacoo, ne náa'a wamáidanica jócani saícanata ínuca. 9 Yáa namówai iyá, cáaye cawéni mawí, imáida quinínama náa'a tánashia ínuni nácuí cáserricoo.' 10 Náa'a shírruedenai lirrú liá'a nawácali saíctacta nawówa, najiáu cáaye rícula, jáiwa náawaqueda quinínama náa'a náiinuni nácu, náa'a máashiinica ya náa'a saícanica, jáiwa cashiámu chóniwenaiyu liá'a cuítaca.

11 “Jáiwa liwárrua'inaamiu liá'a reyca licába náa'a namáidanica fiestarru, ya licába báqueerri washiálicuerri jócai yáau íibalashi rícu liwárruaque'iu nacásactalacoo. 12 Liá'a rey sátá'ee léemiu: ‘Nujúnicaí, ¿chíta quéewoo'u jiwárruacoo áji áani, jiyá jócai ínu íibalashi cáserricoo shínanaaca?’ Ne liá'a washiálicuerrica manúma'ee liyá. 13 Néenee rey má'ee nalí náa'a shírruedenai mesa nácula: ‘Ibáji líiba ya licáaji, yúca bináawala catáwacactalaca, néeniminaa lícha lirrúwoo liámueda léu cáiwinaa.’ 14 Jiniwata Dios máida íchaba chóniwenai, ne áulabaniminaa náa'a

liwínanica.”†

Nanácu náa'a impuestoca

(Mr 12:13-17; Lc 20:20-26)

¹⁵ Liáwinaami liáni, náa'a fariséobini nacúmida yáacau, quéewique'e nawána Jesús cácoo áabai máashictaca, quéewique'e néewa náa lijiconaa. ¹⁶ Néenee nabánua'ee áabi nashínaa chóniwenai náajcha, náajcha náa'a chóniwenai Herodes shínaaca, quéewique'e namá lirrú:

—Quéewidacai, wáa léenaa jimánica yáawaiyi, ya jéewidacala yáawaa léjta Dios wówau'u wayáca, jóca jiméda nawánacaala náa'a chóniwenai léjta namáyu'u, jiníwata jócai jicába náa'a washiálicuenai máanuini cábacoo, áabebactani jicábaca.† ¹⁷ Jíiwate walí, chítashia jimáyu jíni: ¿Sáicai wérri wapáidacta impuesto lirrú liá'a romano wácali jí'ineerri César, o jócuwee wapáida?

¹⁸ Jesús, yá'inaami léenaa nashínaa nawítee máashiica natéenica, limá'ee nalí:

† **22:14** Dios narrícue náa'a téene lichuáni limáida quinínama chóniwenai nasíguiaque'e liyá ya nayáque'e léjta liwówau'u, íchaba nacháani liá'a limáidau nayá, áabi báawita narríshibia liyá, jócani yáa léjta liwówau'u; quinínama náani jócani liníwa. Ne náa'a ríshibiani liá'a limáidauca, ya narrépintiau ya nayá léjta Dios wówau'u, nayáwa náarra liníwanica. † **22:16** Náa'a fariséobini ya náa'a chóniwenai yáainai áabenama náajcha, namá nalíwoo jócala arrúnaa napáida impuesto Roma wácalirru, jócta nalí náa'a judíobinica; ne néenaa náa'a chóniwenai lishínaa liá'a Herodes Antipas, limáacani nalí liá'a nawácanai náa'a Romanoca, namá nalíwoo jócubecha napáida impuesto judíobinirru, jócta lirrú léji liá'a Roma wácalica.

—Chámai wítee, ¿Tánda imáaca nulí trampa?
 19 Íyada nulí liá'a moneda ipáidaniyu impuesto.

Jáiwa naínda lirrúi áabai moneda jí'ineerri denario. 20 Néenee Jesús sáta léemiu nayái:

—¿Tána náani léji liéni yáairri moneda nácu, ya lijí'inaa tánerricoo áani?

21 Néeba'ee Jesúsru:

—Liwácali liá'a Romaca, jí'ineerri César.

Néenee Jesús ma nalí:

—Ne yáa lirrú liá'a Roma wácalirru liá'a lisátanica, ya yáa Diosru liá'a lisátanica.

22 Néemi'inaami liá'a Jesús mánica, jáiwa nacáarrudau néemiqúi jíní, ne lishínaa léebau'u jócu línda náa lijíconaa.

Nasáta néemiu linácu liá'a nacáwiactaco
 (Mr 12:18-27; Lc 20:27-40)

23 Liyáali éerrimi, áabi chóniwenai jí'ineenai saduceobini, náau nacába Jesús. Náa'a saduceobinica namá'ee jíní nacáwiactau náa'a máanalínica; tánda náiiwa Jesúsru liá'a bésuneerrimiteu náiiibi:

24 —Quéewidacai, Moisés máirrite báqueerricta máanali, ya jócu limáaca licúuleu, léenajirri arrúnaa liwína línu ruá'a máanali íinirri, liáque'e licúulee liá'a léenajirri máanalica, quéewique'e náa'a chóniwenai nacába léjta licúulee liá'a máanalica. 25 Ne sáicai, áani wáiiibi, áija'a siete néenajinai wáacoo. Liá'a natátanica lédate línu, jáiwa máanali jíní. Ne jócala liwáalia licúuleu, limáaca ruá'a máanirriuca léenajirri lishimirru. 26 Chacábacanaa libésunacoo lishimica, ya liáwinaami matálitai yáajcha, ya

chacábacanaa cáashia máanali náa'a sieteca néenajinai. ²⁷ Ne liáwinaami quinínama máanali lécchu ruá'a ínetoomica. ²⁸ Ne saícái, jáicta nacáwiawai náju náa'a máanalinimica, ¿tána'inaa chúnsai rúnirri róju ruáni ínetooca, jiníwata quinínamanimi rúnirrica náani siete néenajinai yáacau?

²⁹ Jesús éeba'ee nalí:

—Iyá yúquenaiu iyáca, jiníwata jócani yáa léenaa liá'a Dios chuánica, jiní icúnusiaca la lécchoo Dios wítee quéewique'e licáweda máanalini. ³⁰ Jáicta máanalinimi cáwiaufoo, náa'a washiálicuenai ya náa'a ínaca jócuminaa nacásau mawiá, ne cháminaa nayá léjta ángelbini yáainai áacairra. ³¹ Ne nanácu náa'a máanalini cáwienai'inaacoo, ¿jócu iliá iyá Diosja chuáni limáctaca: ³² 'Nuyáwa liá'a Diosca Abrahám shínaaca, ya Isaac ya Jacob'? ¡Ya Dios jócai máanali shínaa, Dios nashínaa náa'a cáwinica, áawita máanalini nayá cáwiniyaca!

³³ Néemi'inaami liéni, náa'a chóniwenaica nacáarrudau namáacacoo néemi Jesús éewidacala.

Liá'a wánacaalashi mawíyi cawénica

(Mr 12:28-34)

³⁴ Náa'a fariséobinica náawaca'eewoo ná'inaami léenaa Jesús wána manúma namáacacoo náa'a saduceobinica. ³⁵ Ne báqueerri néenaa náa'a quéewidacai ley shínaaca, quéewique'e limáaca áabai trampa Jesúsru, limá'ee:

³⁶ —Quéewidacai, ¿tánawa wánacaalashi mawíyii cawénicai líta'aa liá'a leyca?

³⁷ Jesús má'ee lirrú:

—‘Caníinaa jicába Jiwácali Dios quinínama jiwówa yáajchau, ya quinínama jicáwica yáajchau, ya quinínama jiwítee yáajchau.’

³⁸ Léwa mawí cawéniyi liéni ya quéechanacu sái wánacaalashica. ³⁹ Ya liá'a áabaica atéwai chacábacanaa léjta liáni; limá cha: ‘Caníinaa jicába jiyáccuniu léjta canínau'u jicába jiyá jájiu.’ ⁴⁰ Liéni chámai wánacaalashica§ léwa cawénii ley ita'aa, ya le néewidau'unaa iiwadedenai Dios chuáni báinacu.

¿Tána rícueji línu léju liá'a Mesíasca?

(Mr 12:35-37; Lc 20:41-44)

⁴¹ Nácula náawacau újnibi náa'a fariséobinica, ⁴² Jesús sáta'ee léemiu nayá:

—¿Chíta imá irrúwoo jíni linácueji liá'a Mesíasca? ¿Tána nasálijinaa báinacu sáimi rícueji línu?

Néeba'ee lichuáni:

—Ínuerri wawérrinaimi David éenibi rícueji.

⁴³ Néenee Jesús má'ee nalí:

—¿Ta quéewoo Espíritu Santo wítabee rícueji, David, limá lirrú nuwácali? Jiniwata David má'ee:

⁴⁴ ‘Dios má'ee nuwácalirru liá'a Mesíasca:

Jiwáayuu nuéema nácu saícaquictejica, cáashia numáaca jijínai jíiba yáajbeji quéewique'e naméda léjta jiwówau'u.’

⁴⁵ ¿Chíta qéewau Mesías ínu David éenibi rícueji jíni, Davidmija ma lirrú nuwácali?

§ 22:40 Áabai cábacanaa quéewique'e wamá liáni: ‘Báqueerrieta méda náani chámaica Wánacaalashi, méderri liyáca quinínama náa'a áabica wánacaalashica’.

Néenee liá'a Mesías jócai éewa báacai David táqueerrica. Liyá arrúnaa mawí cawénica David yúcha.

⁴⁶ Jiní éeneerri léeba áabai chuánshi lirrú, ne liyáali éerrimi, jiní yáairri liwówau lisáta léemiu mawiá jini.

23

Jesús liá najíconaa náa'a fariséobinica ya quéewidacani ley nácu

(Mr 12:38-40; Lc 11:37-54; 20:45-47)

¹ Liáwinaami quinínama liáni, Jesús má'ee nalí náa'a chóniwenaica ya lishínaa éewidenaicoo liájcha: ² “Náa'a quéewidacánica ley shínaaca ya fariséobini, wáalianai néewidaque'e ya náiiwa Moisés shínaa ley. ³ Tándawa éewida nalí iyá ya iméda quinínama liá'a namánica; ne u'iwína nawítee, jiníwata nayá namá áabai chuánshi, ne nayá naméda áabai. ⁴ Éewidenai wánacaalashi nácu liá'a tráawajui wérri naméda'inaa, ne nayá jiní wérri namédani nacúmpliani'inaa; chaléjta liá'a méderri cadúcuni máanui wéerri, náaque'ini naséjcu ita'aa náa'a áabica, ne nayá jócai nawówai nadúnu báju nacáajiyu. ⁵ Quinínama naméda liéni quéewique'e chóniwenai cába nayá. Chacábacanaa, nabústani natéeca nanáni ita'aa ya naná nácu Dios chuáni, tánerriu ya naníquini náusacai rícuu nabájidani naná nácu manújirrai cínata íimanaayu; ya nabústa nasúwaca náabalau saíctai dírrirri lichílinaa máanui

yáajchau manújirrai númacua. ⁶ Wówenai nawáalia náarru saíctacta'inaa náayactaca, ya yáarrubaishi quéecha nácu saíca ya cawéni wérri sinagoga rícu, ⁷ ya wówenai quéewique'e chóniwenai ta nalí cawáunta cáaye rícuba ya namáque'e irrú quéewidacánica.

⁸ “Ne iyá jócani arrúnaa iméda liáni, quéewique'e chóniwenai máida irrú quéewidacánica, jiníwata iyá quinínama éenajinai wáacoo, wáalianai bácairrimi quéewidacái. ⁹ Ya iyá u'imá áabirru nusálijinaa cáinabi ita'aa sánaca, jiníwata iyá wáalienai bácairrimi isálijinau: Liá'a Dios yáairri áacairra. ¹⁰ Jiní imédacala quéewique'e namá irrú wawácali, jiníwata nuyá Cristo bácairrimi iwácalica. ¹¹ Bácainaa iyá wówenai quéewique'e Dios cába iyá cawéniyu, arrúnaa ishírueda nalí náa'a áabica. ¹² Jiníwata liá'a mawí máanui médacoo jiyá jájiu, léwa jiní'inaa wéni liérta; ne liá'a imíyai médacoo, liyá'inaawa máanui liérta.

¹³ “¡Ái iyája, carrúni jináatani'inaa, quéewidacánica ley shínaaca ya fariséobinica, chámainsi wítee!, báyeenai linúma liá'a Dios wánacaalactaca, quéewique'e jócu néewa nawárruacoo náa'a áabica. Jiní iwárruacalau iyá jájiu, jiní índaca nawárruacoo náa'a wówenai namédacáni.

[¹⁴ “¡Ái iyája, carrúni jináatani'inaa, quéewidacánica ley shínaaca ya fariséobinica, chámainsi wítee!, jiníwata éedacala rúbana náa'a máanirriuca, ya quéewique'e

áabi pénsaa sáica inácueji, imédaca oración machénii. Tándawa linácu jiliéni irríshibiaminaajoo máanui wéerri liá'a carrúnataica.]

¹⁵ “¡Ái iyája, carrúni jináatani'inaa, quéewidacánica ley shínaaca ya fariséobínica, chámainsi wíteel!, iyá iméda quinínama liá'a éenanica, quéewique'e igáanaa báqueerri irrúwoo, ne jáicta inísa imédaquí jíni, imédaminau liá'a chóniwerrica, chámaichu mawí sáicaminaata liá'oo infierno rícula, chaléjta iyá jájiu.

¹⁶ “¡Ái iyája, carrúni jináatani'inaa, jicá'a náa'a matuínica jínedenai náa'a chóniwenaica!, imá'ee: ‘Báqueerriicta liméda áabai promesa, lijúracoo templo nácula, jócai'inaa cawéni lirrú; jócta liméda liá'a limánica, ne ta lijúractau oro nácu yáairri templo nácu, néeneeminaa ta cha cawéni lirrújani.’ ¹⁷ ¡Iyá mawíteeni ya léjta matuíni! ¿Tána mawí cawénicai: liá'a óroca o léwee jiliá'a templo, wáneerri oro máacacoo madúnucunai Diosru? Arrúnaa yáa léenaa liá'a templo mawí cawénica. ¹⁸ Iyá máinai lécchoo: ‘Báqueerriicta ma liá'a limédani'inaa, lijúractau altar nácu, jócai'inaa cawéni lirrú; ne ta lijúractau ofrenda yáairri altar ita'aa, néeneeminaa ta cha cawéni lirrújani.’ ¹⁹ ¡Matuíni! ¿Tána mawí cawénicai, liá'a ofrendaca o léwee jiliá'a altarca, wáneerri ofrenda máacacoo madúnucanai Diosru? Arrúnaa yáa léenaa liá'a altar mawí cawénica. ²⁰ Ya liá'a júlerriicoo altar nácu, jócaita báabajuta

júracoo altar nácu, limédani liyá quinínama yáairri altar ita'aa; ²¹ ya liá'a júlerricoo templo nácu, jócaita bábjuta júracoo liyá templo nácu, ne jóctata léchhui Dios wánacai liá'a yáairri néeni. ²² Ya liá'a júlerricoo éerri nácu, júlerriu* liyáca Dios yáarrubai nácu, ya Dios nácu, wáairricoo liyá liárrubai ita'au néeni.

²³ “¡Ái iyámi, carrúni jináatani'inaa, quéewidacánica ley shínaa ya fariséobinica, chámainsi wítee!, shírrenai Diosru quinínama ishínaa banácali éena diezmoyu, áawita banácali píitui léjta menta ya anís ya comino éenaani yáaca, ne jócani méda liwánacaala liá'a néewidauca mawíyíi cawénica ley shínaaca, léjta liá'a imédau'u saícai quinínama, ya carrúni jináatau jicá'a áabi ya síguia machácanii iwítee. Léwa arrúnaa iméda lierra, jiní imáacacala liá'a áabata léchho. ²⁴ ¡Iyá, cajínedacani matuíni, jínedenai chóniwenai wítee, iyá léjta náa'a jíchuenai malíwi, quéewique'e jócu íya irrúwoo wáni, ne jócai yáa léena íyau'u áabai cuésherri caméeyu máanui!

²⁵ “¡Ái iyája, carrúni jináatani'inaa, quéewidacánica ley shínaa ya fariséobinica, chámainsi wítee!, iyá léjta náa'a méetuedenai baso ya mitájia íteeji, quéewique'e nacábacoo majíconaniyu chóniwenai náneewa, ne

* **23:22** Jesús táanierri cadánaniyu nalí náa'a quéewidacánica ley nácu ya nalí náa'a fariséobini, linácueji náa'a wíteeshi mawíteeca linácueji liá'a najúrauca namáaque'e yáawaiiica nacúmpliajani liá'a namánica, ne mawí saícaca nacúmpliaque'ini.

liwówa lícu cashiámui liyú liá'a quinínama inédunica, ya liá'a éedani áabi wójunaa íteeji yawíquica iyá. ²⁶ ¡Fariseo matuíyii: quéechanacu iméetueda baso rícu, cháque'e cábacanaa masácula líteeji lécchoo!

²⁷ “¡Ái iyája, carrúni jináatani'inaa, quéewidacanica ley shínaa ya fariséobinica, chámainsi wítee!, cháni cábacanaa léjta liá'a máanalini yáarrui nasáquedani líta'aa, saíctai líteeji, ne iwówa lícu léjta liá'a máanalini yáarruica cashiámui iyájimiyu ya íchaba cacháninabee lirrícu. ²⁸ Cháwa cábacanaa iyá jírra: íteeji iyada jíca'a náa'a saícáni chóniwenai náneewa, ne iwówa lícu cashiámui ya liyú liá'a ichálujuedauca ya áabata máashii mawí.

²⁹ “¡Ái iyája, carrúni jináatani'inaa, quéewidacanica ley shínaaca ya fariséobinica, chámainsi wítee!, médenai nayájide yáarrui saíca náa'a cáiiwadedacanimi Dios chuáni báinacu, ya ichúni cuíta júbini rími cachílinani náa'a chóniwenai saícanimica, ³⁰ ya ta imácai: ‘Wayáquictactai liyáli éerrimi cáwi'inaami wawérrinaibimi, jócaminaata wayúda náiinua náji náa'a cáiiwadedacanimi Dios chuáni báinacu.’ ³¹ Chái cábacanaa iyá íiwactani néenibimica ya quéewidacani náa'a ínuenaimi náa'a íiwadedenai Dios chuáni báinacumi. ³² ¡Inísa imédacani, náa'a iwérrinaibimi nachánanimi naméda báinacu!

³³ “¡Iyá máashiini wérri! Iyá carrúnatani wérri chaléjta náa'a áaica wáalierrri veneno. ¿Iyá pénsenai jócu yáau infierno rícula chalée'i

Dios cástigactala'inaa náa'a chóniwenai máashiinica? ³⁴ Linácue jiliéni nubánuaminaa irrú áabi cáiwadedacani Dios chuáni, cawíteenica, ya náa'a quéewidacánica. Ne iyáminaa ínuaminaa néenajoo ya icuájida nayá cruz nácu néenaa nárra náinuaque'ini, ya áabi nabásedami'inaa nayájoo sinagoga rícu, ya táminaa icánaqueda nayájoo chacáalee jútainchu. ³⁵ Cháminaa línu inácujoo carrúnatai wérri, linácueji quinínama náa'a chóniwenai sáicani náinuedanimica, rícuete náinua Abel majíconaica, cáashia Zacarías Berequías cúulee, liá'a ínuanimica templo rícu altar éema nácu. ³⁶ Ne yáawaiyi numá irrú, liá'a carrúnatai wérrica quinínama'inaa liáni nacáminau nanácu náani chóniwenai chóque'e sánaca.

Jesús ícha Jerusalén nácu

(Lc 13:34-35)

³⁷ “¡Chóniwenai Jerusalén rícu sána, chóniwenai Jerusalén rícu sána, ínuenai náa'a íiwadedenai Dios chuáni ya náa'a ínuedaniami íibayu náa'a índenaimi nalí náiiwa Dios chuáni libánuacala nayá! ¡Chíta máanabachu nuwówai nuáawaqueda nayá jéenibiu, léjta ruá'a cawáamaica yáawaquedau ruéenibiu rubáinaa yáajabalau, ne nayá jócani wówai! ³⁸ Ne icábate, liá'a íibanaca† máaquerri'inau

† **23:38** Ne jíibanaminaa cájbami táaneerri liyá templo nácu, macáishitaque'e nayá judíobini yáajcha Dios yáajcha chaléjta náa'a chóniwenai nawínanica. Quéecha'inaa judíobini cháani liá'a Jesúsca, léji liá'a macáishitaimica lisúbirriawai, néenee limáacau bácai liá'a temploca.

juíshi jinícta'inaa yáairri; ³⁹ ne numá irrú, liáwinaami liáni éerrica, jócuminaa éejoo icába nuyá mawiá, cáashia imáca: ‘¡Sáictai wérri liá'a ínuerrica lijí'inaa nácu liá'a wawácalica!’”

24

Jesús íiwa linácu liá'a templo máanui cáarralerrí'inaacoo
(Mr 13:1-2; Lc 21:5-6)

¹ Quéecha'inaa Jesús jiácoo templo máanui rícuha, ya yáairriu liácoo, néenee narrúniu lirrú náa'a lishínaa éewidenaicoo, nachána náyada lirrú náa'a lishínaa cuítaca máanui liá'a temploca. ² Néenee Jesús má'ee nalí: ¿Icába quinínama liáni? Yáawaiyii numá irrú, náani íiba máanuica templo shínanaaca, jócani wérri'inaa máacau nayáca nátaba wáacoo. Quinínama cáarralerrí'inou.

Liá'a bésuneerri'inaacoo libéecha jóctanaa amáarra quinínama éerri
(Mr 13:3-23; Lc 21:7-24; 17:22-24)

³ Jáiwa náawai lítala liá'a dúuli jí'ineerri Olivos, Jesús wáairriu náajcha náa'a éewidenaicoo liájcha, ya narrúniu lirrú náa'a éewidenaicoo liájcha nasátaque'e néemiu báawachala:

—Wawówai jíiwa walíni chacálitashia libésuna léji liáni. ¿Tánashia jíyada licábacanaajoo jáicta jéejoo jíinucojoo, ya amáarractala'inaa liá'a éerrica?

⁴ Jesús éeba'ee nalí:

—Cáwiwa yúchaujoo jiníbeeche chálujuedeerri iyájoo. ⁵ Jiníwata ínujoo íchaba nují'inaa nácu, nanúma yúwicau nunácueji, namájoo: 'Nuyáwaa liá'a Mesíasca', ya nachálujueda'inaa íchaba chóniwenaijoo. ⁶ Néenee éemijoo liwítama urrúni léju liá'a jináwiucojoo áani ya déecuchejijoo; ne úwa icáarrudaujoo, Dios ma arrúnaa cha libésunacoo; ne máayabaca, jócai amáarra újnibi. ⁷ Níwata náa'a chóniwenai áabai cáinabi íta sánaca, náiinua yáacau najúnta, ya bájirra cáinabi, ínua yáacau bájirra cáinabi júnta; ya ínuminaajoo ínaaishijoo, ya cáinabi cúsuminau matuínaami. ⁸ Ne quinínama líani píitui rími cáiwibeece quéechanacu sái'inaa nalí náa'a chóniwenai; néenee libésunauminaajoo áabata máashiica liwánaminaa íchaba cáiwibee.

⁹ “Néenee néejuedaminaa iyájoo náiiuuedaque'e iyá; ne áabata náiiuaminaa iyájoo, ya quinínama chóniwenai máashiiminaa nacába iyájoo nunácueji. ¹⁰ Liyáli éerriminaajoo íchaba chóniwenai namáacaminaa liá'a néebidauca, máashiiminaa nacába yáacacoo, ya íchabaminaa táania nanácu wáacoo. ¹¹ Náyadaminaajoo íchabaminaa cáiiwadedacani Dios chuáni jócai yáawaiyi, ya nachálujuedaminaa íchaba chóniwenai; ¹² íchabaminaa máashijoo, tándawa íchaba chóniwenai jócu caníinaa nacába áabi. ¹³ Ne náa'a máaquerri liwówau Dios nácu mamáarraca, nayáminaajoo Dios wásedajoo.

¹⁴ Náiiwaminaa linácu liá'a chuánshi sáicaica, linácu liá'a Dios wánacaalau'uca quinínama cáinabi ítala, quéewique'e quinínama chóniwenai yáa léenaa. Néenee ta íinuminaa amáarraqui jíni.

¹⁵ “Liá'a íiwadedeerri Dios chuáni báinacu jí'ineerri Daniel, litána linácu liá'a lijíconaa cacháninai wérrica. Jáicta icába jíni o éemicani á'a yáarruishi majíconai rícu —liá'a liérrica, liá léenaa—, ¹⁶ néenee tánashia yáainai Judea shínaa cáinabi ítala, quéewique'e nacánacacoo dúuli íibirra. ¹⁷ Tánashia yáairri áacai líibana ita'au, ujíúrrucóo jjíéda jishínau cuíta lícucha; jíá namówai ujíwárruau cuíta licúla; ¹⁸ ne tánashia yáairri bacháida lícu, ujéejoo wítau liáwaqueda líibalau. ¹⁹ ¡Carrúni jináata náa'a íinaca liyáali éerrica yáawirricuenaica, o náa'a júbinini éenibi írrenaica! Níwata tráawajui wérrí náucha namánicoo. ²⁰ Isátau Dios yúcha, jócubeecha ijíáu icánacacoo uníabi yáaji, jíní éerdi nawówa íyabactacoo; ²¹ Jiníwata líinuminaa áabata carrúni jináata máanui wérrí, jíní cháí cábacanaa rícue cáinabi, cáashia chóque'e, jíní liyácala liáwinaami. ²² Ne jóctata Dios wána chúcu éerri jiliérra, jinícata wásedeerriwai; ne liwánaminaa chúcucani nanácueji'inaa liwínanica.

²³ “Néenee áabi mácta irrú: ‘Icábateni Mesías líeni yáa áani,’ o namáweeca, ‘icábateni liá'a yáa á'a’, u'éebidani u'iméda liwánacaala. ²⁴ Jiníwata náinuminaa náa'a Mesías jócai yáawai, ya náa'a íiwadedenai Dios chuáni jócai yáawai; ya namédaminaa máanui wérrí

licábacanaa ya jócai nacába cáji, quéewique'e néewacta nachálujueda áawita náa'a éebidenai Dios wínanica. ²⁵ Tándawa núíwa irrúni libéecha libésunacoo. ²⁶ Tándawa, namácta irrú: 'Icábateni, liá'a Mesías yáa á'a, jiníctala yáairri', uyáu néerra; o namáwee irrú: 'Icábateni, libáyau áani', u'éebidani. ²⁷ Jiníwata jicá'a áabai éenu cámarraa liquénacta cáiwia jíactejeoo cáashia liwárractalacoo, cháwa cábacanaa jáicta nuéjoojoo nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca. ²⁸ Jiníwaa táshia máanalini máashiicaimi yáctami jini, néeni wáachuli yáawacau. Chacábacanaa, jáicta icába náani señalca, quinínama éewa yáa léenaa yáawaiyiyu nuyá ínuerri'inaa madéjcanaa.

*Léejuactacoo Washiálicuerri Dios Cúuleeca
(Mr 13:24-37; Lc 17:26-30,34-36; 21:25-33)*

²⁹ “Cawíquinta libésunacoo liá'a éerri cacháninai wérrica, liá'a cáiwíaca lichácaminau catáwacanaa, ya quéerrica jócuminaa ruá rucáamarrau, ya sáalii cáinenau áacaiji, ya espíritu wánacaleenai áacai éerri rícu nachéchinaminau. ³⁰ Néenee nacábaminaa áacairra nácu, liá'a licábacanaa nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca, nacáarrudaminau bájjiala náa'a quinínama chacáalee yáairri cáinabi ita'aa, náichaminaa ya ta nacába nuyá washiálicuerri Dios Cúuleeca, ínuerri sánai íibi éerri íteeji quinínama máanui nudánani yáajchau nucáamarrayu. ³¹ Ya nubánuaminaa nushínaa ángelbinu, quéewique'e náiinua cadánani

trompeta, quéewique'e náawaqueda náa'a Dios wínanica quinínama yáainai éerri rícu, ya náa'a yáainai cáinabi ita'aa cáiwia jiáctejcoo cáashia cáiwia wárruactalacoo.

³² “Éewidau linácu liéni áicuba higuéraca: Jáicta icába wálii libáinaa ya icába libáinaa páquiacoo, yáa léenaa jáica urrúni camuí.*

³³ Cháwa cábacanaa, jáicta icába quinínama liáni, bésuneerricoo, yáa léenaa jáica urrúni nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca. ³⁴ Ne yáawaiyi numá irrú, quinínama libésucala'inau liéni, jóctanaa máanali náani chóniwenaica liyáali éerri sánaca. ³⁵ Iyá éewenai iyá yáawaiyiyu quinínama liáni numáni irrú bésuneerri'inau. Liá'a éerrica ya cáinabi amáarra'inaa, ne liá'a nuchuánica jócainaa arrúnai'inaa cúmpliadoo.

³⁶ “Ne liá'a éerrica, ya liá'a hóraaca jiní yáa léenaa, jiní áawita náa'a ángelbinica yáainai áacairra, báawita Licúulee. Bácairrimi liá léenaa liá'a lisálijinaaca.

³⁷ “Léjta libésuna'inaamiu Noé éerdimica, cháwa cábacanaa lécchoo jáicta nuéejoo nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca. ³⁸ Ne liyáali éerrimi libéecha liá'a unésaca wérrica, cáashia Noé wárruacoo barco rícula, náa'a chóniwenaica náaya ya náirra ya nacásau, jócani édacaniu Dios nácu. ³⁹ Ne á'a jócta naméda nayácani, línu léji liá'a unésaca wérrimica, jáiwa litée quinínama nayái. Chái cábacanaa'inaa nacárrudau jáicta nuéejoo

* **24:32** Cháwa'ee israel shínaa cáinabi ita'aa.

nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca. ⁴⁰ Ne liyáli éerriminaa, jócu nutée quinínama chóniwenai áacairra, bácai rími náa'a éebidenai nunácu, léjta liéni: Chámata washiálicuenai yáaminaa nayá bacháidala, báqueerriminaa natée liyájoo, ya báqueerriminaa namáaca liyájoo. ⁴¹ Chámata íinaminaa júli nayá molino rícueji, báquetoominaa natée ruyájoo, ya báquetoominaa namáaca ruyájoo.

⁴² “Arrúnaa cáwi iyá iyáca, jiniwata jócai yáa léenaa liá'a éerri táshia línu liá'a iwácalica. ⁴³ Ne yáa léenaa linácu liáni, báqueerri cuíta wácali yáctata léenaa táshia hóraa táayebee línu liá'a canédica, linéduca, cáwicata liyá cáí jócata línda liwárruacoo líbana licúlai linéduca. ⁴⁴ Tándawa, iyá lécchoo arrúnaa iyá sáica; jiniwata nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca ínuerri'inaa jócta inénda iyácani.

Liá'a tráawajador sáicaica ya tráawajador máashiica
(Lc 12:41-48)

⁴⁵ “¿Tánawa léji liá'a tráawajador sáicaica cáwi wítee yáca, jáicta liwácali limáaca lirrú cuíta ísana yáaca, quéewique'e licábadeda áabi ya liá náaya léerdictaca lécchoo? ⁴⁶ Sáicta liá'a tráawajador liwácali máacani, jáicta línu liá'cu méderri liyá léjta limáyu lirrú sáictaminaa liwówa liá'a liwácalica. ⁴⁷ Ne yáawaiyi numá irrú, liwácali máacaminaa lirrú quinínama liá'a lishínaaca licáaji rícu. ⁴⁸ Ne liá'a tráawajador máashiictani, ya lipénsaa lirrúwoo liwácali déecudacalau ⁴⁹ ya ta lichána máashii náajcha náa'a áabi tráawajadorbinica,

ya ta liwína yáacacoo náajcha camáiwanaica líya náajcha ya lírraca, ⁵⁰ liyáali éerri jócta linénda liyácani, ya áabai hóraa jócta liá léenaa, línuminaa liá'a liwácalica ⁵¹ ya táminaa línueda liyájoo, carrúni jináataminaa liméda liyájoo léjta náa'a chámai wítee. Néeneeminaa líchajoo ya liámuedaminaa léujoo licáichajoo.

25

Liá'a licábacanaa nanácu náa'a diez miyácanaica

¹ “Numá irrú áabai mawí linácu liá'a liyáali éerri jáicta nuéejoo áaqueji léjta rey. Íchaba chóniwenai namá'ee nacúnusiaca nuyá, nabésunaamináu léjta nabésu náa'a diez miyácanai áabai saíctata nawówa nacásactacoo. Náa'a miyácanai nawína nashínaa lámparau acéiteyu saíca, jáiwa najiáu nashínaa cuíta najúntedaque'e liá'a nashínaacoo, ya natálideda liyá licásactalacoo.

² Cinco néenaa mawíteeni, ya cinco cáwini wítee. ³ Náa'a mawíteenica natée nashínaa lámparau, ne jócu natée aceite nacámushedaque'e báaniwani; ⁴ ne ta nája náa'a cawíteenica, natée nashínaa aceite botella rícu ya nashínaa lámpara. ⁵ Ne lidécudacalau línu liá'a nashínaacoo, jáiwa cadájuni nayái quinínamai, ya ta namáacai.

⁶ Ya wówai'inaami béewami táayebee cái, jáiwa néemi namáidadaca: ‘jái línu chéjirra nashínaacoo! ¡ljiáyu irríshibiacani!’

⁷ Quinínama náa'a miyácanaimica nabárruau, jáiwa nachána nachúndadani nashínaa

lámparau. ⁸ Néenee náa'a cinco mawíteenica, namá'ee nali náa'a cinco cawíteenica: 'Yáa walí píitui ishínaa aceite éenau, jiniwata washínaa lámpara cháqueneu nayáca.' ⁹ Ne náa'a cinco miyácanai cawíteenica néeba'ee: 'Jóca, jiniwata jóca léenaa walí jini irrú. Mawí cawénica yáacoo chaléeni nawéndactalacani iwénique'e irrúwoo iyá jájiwani.' ¹⁰ Ne nácula náa'a cinco miyácanaica náau nawéni aceite, jáiwa línu léji liá'a nashínaacoo, ne náa'a cinco cawíteeninica nawárroo liájcha boda rícula, jáiwa cuíta númaca báyeerriwai. ¹¹ Ne liáwinaami náiiinu náa'a áabi miyácanaimi namá'ee: '¡Wawácali, wawácali, jiméecu wáajaba cuíta númaca!' ¹² Ne léeba'ee nali: 'Ne yáawaiyi numá irrú, jócai nucúnusia iyá, tándawa jócai numéecu cuíta núma.'

¹³ "Cáwi iwítee yáca, jiniwata jócai yáa léenaa, tánashia éerri rícu, ya hóraa nuíniui. —Jesús má'ee.

Liá'a licábacanaa warrúwa nácu
(Lc 19:11-27)

¹⁴ Linácu liá'a nuéejoocoo áacairra néeni léjta rey, nuá irrú áabai licábacanaa. "Dios wánacaalactalaca cháí cábacanaa léjta báqueerri washiálicuerri, wówerri liácoo liyáca áabai cáinabi ítala, limáida lishínaa tráawajadorbiniu, jáiwa licárgueda nali natúyaque'e liwárruanica. ¹⁵ Báqueerri néenaarru léntregaa lirrú cinco mil monedayu, báqueerrirru dos mil moneda, ya báqueerri mil moneda. Bácainaa liá nali léjta nawítee éenau'u liá léenaami. Jáiwa liáwai áabai cáinabi néerra.

16 Liá'a tráawajadorca ríshibierri cinco mil moneda, néenee liméda negocio liyú liá'a warrúwaca, jáiwa ligáana áabata cinco mil moneda liyú. 17 Chacábacanaa liá'a ríshibierri dos mil moneda, ligáana áabata dos mil mawí. 18 Ne liá'a ríshibierri mil moneda, jáiwa liáwai libáya liwácali wárruaniwai, útawi rícu liméda cáinabi rícu, quéewique'e léejueda liwácalirru wáni.

19 “Íchaba éerri liáwinaami léejoo liá'a nawácalica náa'a tráawajadorbinica, jáiwa lichánau liméda náajcha cuenta.

20 Quéechanacu línu liá'a ríshibierri cinco mil moneda, jáiwa léejueda liwácalirru áabata cinco mil, limá'ee: ‘Nuwácali, jiyá yáirri nulí cinco mil, áajee áabata cinco mil nugáanani jirru.’ 21 Liwácali má'ee lirru: ‘Sáicai wérri, jiyá tráawajador sáicai machácanii wítee; ne machánica jiyá liyú liéni pítuica, numáacaminaa jiyá jiwánacaala áabata mawí. Jiwárroo sáicta jiwówau nuájcha.’

22 Liáwinaami línu liá'a tráawajadorca ríshibierri dos mil moneda, limá'ee: ‘Nuwácali, jiyá yáirri nulí dos mil moneda, áajee áabata dos mil nugáanani jirru.’ 23 Liwácali má'ee lirru: ‘Sáicai wérri, jiyá tráawajador sáicai machácani wítee; ne machácanica jiyá liyú liéni pítuica, numáacaminaa jiwánacaala áabata mawí. Jiwárroo sáicta jiwówau nuájcha.’

24 “Ne quéecha'inaami línu liá'a tráawajador ríshibierri mil moneda, limá'ee liwácalirru: ‘Nuwácali, nuyá yáairri léenaa jiyáca washíalicuerri cabálini wérri, léjta liyá

yáawaquederrri ítashi áabi shínaa bacháida rícu, ya jiáawaqueda á'a jócta jiáabana. ²⁵ Cáarru nuyái wísta jócu nugáana ya nupérdia jiwárruani, tándawa nuáu nubáya jiwárruani cáinabi yáajabala. Ne áajee liéni jiwárruanica jishínaaca.' ²⁶ Liwácali éeba'ee lirrú: 'Jiyá tráawajador máashii ya íinui, ne jiácta léenaa nuáawaqueda banácali á'a jócta nuáabana ya nuáawaqueda á'a jócta nucása, ²⁷ jirrúna'inaa jitée ta nuwárruani banco rícula, ya jáicta nuéejoowai nurríshibiacta nuwárruaniu ya ta liá'a ligáanani nulí lítala.' ²⁸ Néenee liwácali ma nalí náa'a yáainai nayá néeni: 'Éeda liúcha lierra mil monedaca, ya yáa lirrúni liá'a wáalierrri diez mil. ²⁹ Liá'a éemerri sáica, yáirri'inaa léenaa mawí, ne liá'a jócai éemi sáica, áawita liyá liá léenaa mawí, liyá pérderri'inaa liá'a píitui rími liáni léenaa nácu. ³⁰ Ya liéni tráawajador jiní sírbiani, ijéda bináawalani catáwacactalaca. Néeneeminaa líchajoo ya lámuedaminaa léujoo lícáichajoo.

Liá'a bésuneerri'inaacoo quinínama chóniwenai jáicta amáarra cáinabijoo

³¹ “Jáicta nuyá washiálicuerri Dios Cúulee, íinujoo quinínama macájirra nucáamarra yáajchau, ya quinínama nushínaa ángelbini, nuwáaminau nuárrubai balíbalí íta'au. ³² Quinínama chóniwenai cáinabi íta'aa sánaca, náawacaminau nunáneewa, ya táminaa nushírrida nayái bácaínaa, jicá'a báqueerri pastor shírridau'u lishínaa ovejau cabra íibicha. ³³ Léjta pastor máidau oveja sáicaquictejica ya

náa'a cabraca apáuliquictéjica; chacábacanaa numéda'inaa nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca, numáidaminaa náa'a Dios wínanica sáicaquictejica, ya náa'a chóniwenai máashiinica numáidaminaa apáuliquictéjica.

³⁴ Numáminaa nuyá Reyca nalí náa'a yáainai sáicaquictejica: 'Ínu chérra iyá, nusálijinaa yáaque'e irrú sáicabee; irríshibia liá'a wánacaalactalaca níseerri lichúnicuwai irrúi, rícuete Dios méda éerrica.

³⁵ Quéecha'inaamite inaaishi nulí, iyáte yáate núya; iméete nuwówa, yáate nuírra shiátai; nujínani'inaamiteu jíní núbana, yáate nuárrui.

³⁶ Cháuctate núbala, yáate nulíni; nubáalina'inaamiteu, yáateu iyúda nuyá; nuyá'inaamite cuíta manúmai rícula, ínute icába nuyá.'

³⁷ Néenee nasátaminaa néemiu náa'a majíconaana Dios wínanica: 'Wawácali, ¿chacálitate wacába inaaishi jirru jíní, ya wáate jíya? ¿O chacálitate wacába imée jiwówa jíní, ya wáate jíirra shiátai?

³⁸ ¿Chacálitate wacába jíní jíárrui jíní, wáate jíárrui, o cháucta'inaamite jíibala, ya wáate jírrúni?

³⁹ ¿Chacálitamite wacába jibálinacoo jíní, ya jíyá cuíta manúmai rícula, ya wáateu wacába jíyá?'

⁴⁰ Nuyá Rey nuéebaminaa nalí: 'Ne yáawaiyi numá irrú, quinínama liá'a imédani nalí náani nuéenajinai* mawíni rími imíyaca, nulí iméda iyácani.'

⁴¹ "Néenee nuyá Rey máminaa nalí náa'a

* **25:40** Jáicta Jesús táania áani léenajinai nácuchau, wówairri limáca náa'a éebidenaica.

yáainai apáuliquictéji: ‘Ishírriu núcha iyá náa'a Dios nísani limárru nayácala licástigaani'inaa; yáa namówai infierno rícula méderricoo Wawásimirru ya lishínaa ángelbinica. ⁴² Iyá'ee éenalicuni yáacoo infierno rícula, níwata ínaaishite nulí, ne jóctate yáa núya; iméete nuwówa, ne jóctate yáa nuírra shiátai, ⁴³ nujínaniteu déecucha nucáinaberra yúchau, ne jóctate yáa nulí yáarrushi. Cháuctate núbala, ne jóctate yáa nulíni; nubálinateu ya nuyá cuíta manúmai rícula, ne jóctate ínu iyúda nuyá.’ ⁴⁴ Néenee nasátaminaa néemiu liyá: ‘Wawácali, ¿chacálitate wacába ínaaishi jirru, o imée jiwówa, o léjta liá'a jiní yáarrui liyácta'inaa, o cháucta jíibala, o jibálinacoo, o cuíta manúmai rícula, ne jóctate wayúda jiyá?’ ⁴⁵ Nuyá liá'a Reyca léebaminaa nalí: ‘Ne yáawaiyi numá irru, quinínama liá'a jócai iméda nalí náani éebidenaica imíyani rímica, chacábacanaa jóca iméda nulíni.’ ⁴⁶ Náaminau náani carrúnatai néerra jócai amáarra, ne náa'a majíconanica náaminau cáwicashi néerra jócai amáarra.”

26

Náa'a chóniwenaica napénsaa chítashia néewo'inaa nawína Jesús preso jini

(Mr 14:1-2; Lc 22:1-2)

¹ Liáwinaami linísa'inaami limá quinínama léji liáni, Jesús má'ee lishínaa éewidenaicoo:

² —Léjta yáyu'u léenani, chámai éerri rícula, fiestaminaa pascua shínaaca, ya nuyá

Washiálicuerri Dios Cúuleeca, néejuedaminaa nuyá quéewique'e natáata nuyá cruz nácu.

³ Liyáali éerrimi, náa'a nawácanai náa'a sacerdotébinica ya náa'a salínai judíobinica, jáiwa náawacawai Caifás shínaa cuíta máanui néeni, chúnasai sacerdotébini wácalica, ⁴ namá'ee nalíwau chítashia néewau'inaa nawína Jesús jíni númashi yúwica nácue jíni, náiinuaque'ini.

⁵ Ne namá'ee:

—Ne jócu wamédani fiesta éerdi rícu, quéewique'e jócu nacáarraliau chóniwenai.

Báquetoo ínetoo nuádedeechoo Jesús nácu juménibee

(Mr 14:3-9)

⁶ Jesús jínaniu áabai chacáalee jí'ineerri Betania, líibana néeni Simónca náanimi jí'inaa chorrówai sái; ⁷ nácula lirrúwedau, báquetoo ínetoo rúniu lirrú, téechoo ruácoo áabai urrúwa rími, namédani íibayu jí'ineerri alabastro, cashiámui juménibeeyu cawéni wérri. Nácula Jesús rúweda liyáu líyaca, jáiwa runuádeda Jesús juáta licué jíni. ⁸ Náa'a lishínaa éewidenaícoo, nacába'inaamini, jáiwa íiwirri nawówai ya nachána namá'ee nalí wáacoo:

—¿Tánda rúinu runuádeda léji líerra juménibeeca? ⁹ Sáicaicta nawéndaca máanui warrúwa nacuéjica, quéewiquinicta wayúda náa'a carrúni jináatanica.

¹⁰ Jesús éemi'inaani, limá'ee nalí: —¿Tánda ijódia ruáni ínetooca? Liéni rumédani ruyáca nuájcha sáicai. ¹¹ Ne náa'a carrúni jináatanica mamáarracani'inaa yáa íbijoo,

ne nuyá jócainaa mamáarraca yáa yáajcha.
 12 Liéni rumédani nuájcha ruáni ínetooca,
 runuádedau'u juménibee nutánai, chúnecchoo
 ruyá nuyá urrúnica naquéni nuyá. 13 Ne
 yáawaiyi numá irrú, táshia nácucha quinínama
 cáinabi íta'aa náiiwadedacta liáni chuánshi
 wásedeerri'inaaca, natáaniaminaa runácu
 lécchoo liá'a rumédani ruáni ínetooca,
 cháminaa nédacanicoo runácujuo lécchoo.

Judas náawerri'inaa Jesús júnta

(Mr 14:10-11; Lc 22:3-6)

14 Judas Iscariote, báawitate néenaa náa'a
 doce éewidenaicoo, liáu licába nayáctala náa'a
 sacerdote wácanaica 15 ya limá'ee nalí:

—¿Chíta máanaba iwówai yáa nulí jíni,
 nuéntregaaque'e irrú Jesús?

Nayá chánaa liwénija: Treinta moneda
 warrúwayu. 16 Lirricuete liáwinaami Judas
 limúrru chítashia léewau'u léntregaa Jesús jíni.

Liá'a cena Wawácali shínaaca

(Mr 14:12-25; Lc 22:7-23)

17 Quéechanacu sái éerri fiestaca, éerdi
 náayacta liá'a páanica jíní íibisai wáneerri
 limúrracacoo, náa'a éewidenaicoo narrúniu
 Jesúsru nasáta néemiu liyá:

—¿Tanácucha jiwówai wachúni liá'a íyacaishi
 pascua shínaaca?

18 Jesús éeba'ee:

—Yáa namówai lirricula liá'a chacáaleeca,
 líibana néerra liá'a washíalicuerrica
 nutáaniani'ini irrú nácu, imá lirrí:
 'Quéewidacai má'ee: Liá'a éerri numánimi
 jírú nácu jái urrúnicaí, nuáu jíibana néerra

numéda íyacaishi pascua shínanaaca nushínaa éewidenaicoo yáajchau,'

¹⁹ Náa'a éewidenaicoo naméda léjta Jesús bánua'u nayá, ya ta naméda íyacaishi pascua shínanaaca.

²⁰ Quéecha'inaami catáwacacai, Jesús yáau liyá mesa nácula lishínaa doce éewidenaicoo yáajchau; ²¹ ne nácula náaya nayáca Jesús ma nalí: —Ne yáawaiyi numá irrú, báqueerri éena náawerri'inau nujúnta.

²² Jáiwa máashii wéerri nawówai, ya nachána bácaínaa nasátada néemiu liyá:

—Nuwácali, ¿nuyáminaa?

²³ Jesús éeba'ee nalí:

—Báqueerri íyeerri nuájcha, chaléjta nujúnicaí mawíyica, lé'inawa náawerriu nujúnta lierra. ²⁴ Nuyá washíalicuerrica Dios Cúuleeca, arrúnaa máanali nuyá, léjta limá liá'a Dios chuáni; ¡ne carrúni jináatai rími'inaa liá'a náawerriicoo nujúnta! Sáicanata lirrú jócu lijíáu liúchau cáinabi ítala.

²⁵ Néenee Judasca, náawerri'inaacoo lijúnta, lisáta léemiu Jesús:

—Quéewidacai, ¿nuyá'inaamina?

—Jesús éeba'ee lirrú: —Chái já'a léjta jimáyu'u.

²⁶ Nácula náaya nayáca, Jesús wína licáaji rícuu páani, linísa'inaami liá sáicai Diosru, lisúbirreda ya ta liá lishínaa éewidenaicoorru jini, limá'ee:

—Íyau, léwa nuínaa liéni.

27 Jáiwa liwína licáaji rícuu áabai copa, liá saícai Diosru, lidúcua nalíni limá'ee:

—Írrau quinínama iyá liéni cópaca, ²⁸ níwata léwa nuírranaa, liéni nuéejo'u numéda yáajcha áabai wáalii wíteeshica; liéni írraica nuádedeerri'inaaminau íchaba nácueji, quéewique'e najíconaa méetuacoo. ²⁹ Ne numá irrú jócuminaa nuéejoo nuírra liábi liáni uvaca, cáashia liyáali éerri nuírra yáajchani liá'a vino wáalii nusálijinaa wánacaalactalaca.

Jesús tiwa Pé'erurru yáawaa inácala'inaa libáya lináwa

(Mr 13:26-31; Lc 22:31-34)

³⁰ Liáwinaami nanísa'inaami narrába salmo, náau dúuli ítala jí'ineerri Olivos. ³¹ Ya Jesús má'ee nalí:

—Quinínama iyájoo yúrrucuedaminaa éebidauca nunácu wáalee táayee. Cháwa limá tánerricoo cáashta íta'aa: 'Nuwánaca nuínuaminaa liá'a pastorca, ya táminaa oveja nacáarraliacojoo.*'

³² Ne quéechanacu jáicta nucáwiauujoo, nuáaminaajoo ibéechajoo Galilea rículajoo.

³³ Pé'eru má'ee lirrú:

—Áawita quinínamacta yúrrucueda néebidauca jinácu, nuyá jócai'inaa yúrrucuedani.

³⁴ Jesús má'ee lirrú:

—Ne yáawaiyi numá jirrú, wáalee béwaami táayee yáawinaami, jóctanaa

* **26:31** Liáni áabai cábacanaa, Jesús chaléjta liá'a pastorca ya náa'a éewidenaicoo liájcha, cháni léjta náa'a ovejaca.

limáida chámaichu liá'a gáayuca, matálichu jibáyaminaa nunáawa jócala jicúnusia nuyá.

³⁵ Pé'eru éejoo'ee limá mamáarraca:

—Arrúnacta máanali nuyá jiájcha, jócuminaa nubáya jináawa.

Ya quinínama éewidenaicoo liájcha namá'ee chacábacanaa.

Jesús óreerri Getsemaní néeni

(Mr 14:32-42; Lc 22:39-46)

³⁶ Jáiwa Jesús yáau lishínaa éewidenaicoo yáajchau, áabai yáarruishi jí'ineerri Getsemaní, limá'ee nalí:

—Iwáayu áani, nácula nuáu nuóracoo chaléeni.

³⁷ Ne jáiwa litée Pé'eru ya chámata léenibi liá'a Zebedeoca, jáiwa lichánau lisíntia limáashii wérri liwówai ya cáwi licábacoo. ³⁸ Limá'ee nalí:

—Nusíntia nucáwica nácuu máashii nuwówa máanalicaiyu. Imáacau áani, ya cáwi iyá nuájcha.

³⁹ Liyáalimi Jesús yáau píituirrimi libéechalawoo, litájiau linánimiyu cáinabi nácula, lióra'eewoo limá'ee: “Nusálijinaa, jéewacta jijéda nuyá liúcha liáni carrúnatai wérrica; ne jócubeecha jiméda léjta nuwówau'u, ne jimédaque'e léjta jiwówau'u.”

⁴⁰ Jáiwa léējuawai licába lishínaa matálitai éewidenaicoo néerrawai, línu nanácu máinai nayáca. Limá'ee Pé'erurru:

—¿Ne jócuwita éena cáwi áabai hóraa nuájchai? ⁴¹ Cáwi iyáca ya i'órau, quéewique'e jócubeecha icáu máashictalaca. Iyá saícani

métaa iwówai imédacani, ne ináanai wáneerri máajinaa iyá.

⁴² Chámaichu léejocoo lióraca chá'a: “Nusálijinaa, ne jócta jéewacta jijéda nuyá liúcha liáni carrúnatai wérrica, jimédau léjta jiwówau'u.”

⁴³ Léejua'inaamiu, línu nanácu náa'a éewidenaicoo máinai nayá báaniu, jiníwata natuí báyeerriu dajuíshiyu. ⁴⁴ Limáaca nayái léejoo liácoo li'óracoo matálichu, limá léja liá'a chuánshi cháí cábacanaa. ⁴⁵ Néenee léejoo nayáctala náa'a éewidenaicoo, limá'ee nalí:

—¿Iyá mamáarracani máa iyáca, ya iwówa iyabactacoo? Jáí ínu liá'a léerdicai nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca, néentregacta'inaa nuyá nacáaji rícula náa'a cajíconaana. ⁴⁶ Ibárroo, wayúwai; jáí urrúnicaí liá'a éentreguerri'inaa nuyá nujínairru.

Nawína preso Jesús

(Mr 14:43-50; Lc 22:47-53)

⁴⁷ Nácula Jesús táania liyá újnibii, Judas ínu'inaami, báqueerri néenaa náa'a doce éewidenaicoo, ínuerri íchaba chóniwenai téenai espada ya áicuba yáajcha. Yáaineu nawánacaala nácu náa'a sacerdotébini wácanai ya salínai judíobini wácanai. ⁴⁸ Judas, liá'a náawerri'inaacoo Jesús júnata, liá nalí áabai chítashia quéewau'u náa léenaa nacábaqui jiníni, limá'ee nalí: “Tánashia icábanii nushishi wídani, liyáwa léju liárta; iwínani preso áani.”

⁴⁹ Jáíwa'ee, lirrúniu Jesúsruí, limá'ee:

—¡Yáali, quéewidacai!

Jáiwa'ee lishíshi liwídani. ⁵⁰ Jesús éeba'ee lirrú:

—Nujúnicai, liá'a jínuni jimédaca, jimédani. Néenee náa'a áabica narrúniu, nawína Jesús, natée preso jíni.

⁵¹ Liyáalimi, báqueerri néenaa náa'a yáainai Jesús yáajcha, lijéda lishínaa espadau, jáiwa liwíchua liwíba liá'a shírruederri nalí náa'a sacerdotébini wácanaica. ⁵² Jesús má'ee lirrú:

—Jiwáalia jishínaa espadau liárrui rículau. Jiniwata quinínama náa'a ínuua yáaquenaicoo espadayu, espadayu lécchu máanali nayá. ⁵³ ¿Jócu jíá léenaa nusátactata nusálijinaa yúchau, libánuaminaata nulí chóca jirrímitaja'a setenta y dos mil ángelbini? ⁵⁴ Ne cháctatani, ¿chítashia quéewaucta licúmpliacoo liá'a cáashta tánerricoo máirrica arrúnaaca libésunacoo cháa?

⁵⁵ Liyáalimi Jesús sáta léemiu náa'a chóniwenaica:

—¿Tánda ínu iyá espada yáajcha ya áicuba iwína nuyá preso, jicá'a liá'a máashiicaica? Éerri jútainchu nuéewida templo máanuica, ne jiniwaa iwínacta nuyá. ⁵⁶ Ne quinínama liéni libésunau quéewique'e licúmpliacoo léjta liá'a namáyu'u náa'a íwadedenai Dios chuáni báinacu, tánerricoo cáashta íta'aa. Ne liyáalimi, quinínama éewidenaicoo liájcha, namáaca bácai Jesús, jáiwa nacánacawai.

Jesús natéeni najúnata náa'a judíobini wácanaica

(Mr 14:53-65; Lc 22:54-55,63-71)

⁵⁷ Néenee náa'a wínenai Jesús natée Caifás iibana néerra, liá'a sacerdote wácanaica, náawacai yáacactalau náa'a quéewidacanica ley shínaa ya náa'a salínaica. ⁵⁸ Pé'eru yáau lishiirricu déecucheji lishínaa patio néerra liá'a sacerdote wácalica. Néenee liwárruau liwáacoo náajcha náa'a soldado túyenai liá'a templo máanuica, quéewique'e licába namédau'e lirrúni quinínama liá'a Jesúsca.

⁵⁹ Náa'a sacerdote wácanaica ya quinínama náa'a Judío wácanaica, namúrru áabai chuánshi jicá'a liá'a sáicaica, áawita máashiicani, quéewique'e nawána náiiinuacani liá'a Jesúsca, ⁶⁰ ne jócai náiiinu, áawita íchaba chóniwenai íyadacoo ya náa lijíiconaa jócai yáawaiyii. Ne máayabaca náyadacoo chámata mawí, ⁶¹ namá'ee:

—Ne liáni washiálicuerrica limá'ee: 'Nuéewa nucáarralia liá'a templo Dios shínaaca, ya nuéewa nubárrueda báaniwani matálii éerri rícula.' ⁶² Néenee libárrua'eewoo liá'a sacerdote wácalica, lisáta léemiu Jesúsru: ¿Jini jéebaca? ¿Tána léji liáni namáni nayá jinácucha?

⁶³ Ne Jesús máaquerriu manúma. Jáiwa'ee sacerdote wácali má'ee lirrú:

—Lijí'inaa nácu Dios cáwiica mamáarraca, nubánua jimáque'e liá'a yáawaiyica. Jáiwa walíni, jiyáctani Mesíasca, Dios Cúuleeca.

⁶⁴ Jesús éeba'ee lirrú:

—Chái já'a, léjta jimáyu'u. Ne numá irrú lécchoo iyá icábaminaajoo nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca, wáairri'inau léema nácu

sáicaquicteji liá'a Dios cadánani wítee, ya líinu sáanaí íbeji ácaiji.

⁶⁵ Néenee lishírricua líibala liá'a sacerdote wácalica, líyadaque'e liyáu íwirri wérrica liwówa, ya limá'ee:

—¡Liéni washiálicuerrica táanierri léjta liyácchu Dios! ¿Tánda warrúnaa wamúrru áabi mawí táanianai'inaa linácu? Ne iyá ínisa éemi lichuáni, jócala cawáunta licába Dios;

⁶⁶ ¿chíta icábau jiníni?

Jáiwa néeba'ee:

—Jái cajíconaacai, arrúnaa máanalicani.

⁶⁷ Néenee'e nawísada lináni ya náiinuedani. Áabi nabáya lituí tá'ee nabáseda lináni, ⁶⁸ namá'ee lirrú:

—Jiyáwa liá'a Mesíasca, jjidíwinate tánashia íinua jiyái!

Pé'eru báyeerri jócala licúnusia Jesúsca

(Mr 14:66-72; Lc 22:56-62)

⁶⁹ Pé'eru, nácula liwáau liyáca bináawa, patio íta'aa. Liyáalimija, báquetoo ínetoo nawánacaala yáarru rurrúniu Pé'erurru, ya rumá lirrú:

—Jiyá lécchoo yéerrimi Jesús yáajcha, liá'a Galilea néenee sái.

⁷⁰ Ne Pé'eru báya lináawa quinínama náneewa, limá'ee rulí:

—Jócu nuá léenaa liá'a jitáaniani jiyá nácu.

⁷¹ Jáiwa liáwai cuíta núma néerra, néeni báquetoo ínetoo cábani, ya rumá nalí:

—Lierra jínaneerrimiu Jesús yáajcha, liá'a Nazaret néenee sáica.

⁷² Pé'eru báaniu báya lináawa, limá'ee:

—¡Dios cástigaa nuyá jócta numá liá'a yáawaiyi, jócai nucúnusia liérra washiálicuerrica!

⁷³ Íchaitaa liáwinaami, náa'a yéenai néeni narrúniu Pé'erurru ya namá'ee lirrú:

—Yáawaiyi jiyá báqueerri néenaa náa'a jínaneneecoo Jesús yáajcha, níwata jítáaniacala chaléjta nayá.

⁷⁴ Néenee Pé'eru chána limáca cadánani mawí:

—¡Dios cástigaa nuyá jócta numá yáawaiyi, jócu nucúnusia liérra washiálicuerrica!

Liyáalimi já'a, áabai gáayu máidai. ⁷⁵ Néenee Pé'eru édacaniu linácu liá'a Jesús mánimi lirrú: 'Libéecha limáida liá'a gáayuca matálichu jibáya nunáawajoo'. Néenee Pé'eru jiáu néeni, lícha cáiwinaa wérri.

27

Jesús néntregaani Pilatorru

(Mr 15:1; Lc 23:1-2)

¹ Quéécha'inaa jucámarracai, quinínama náa'a sacerdote wácanai, yá'ee náa'a salínai Judíobini shínaaca, náawaqueda yáacau chítashia néewo'inaa nawána náiinua Jesús jíni. ² Naté'inaa jíni nabájini ya néntregaa Pilatorru jíni, liá'a wánacaleerri Roma néenee sái.

Judas máanalica

³ Néenee liá'a Judasca náawerricoo Jesús júnta, licába'inaa náiinua liá'a Jesúsca, jáiwa cáiwí liyá lirrú. Néenee lipénsaa léējuéda náa'a treinta moneda jíárrunica cawénitani jí'ineerri

plata, nalí náa'a sacerdote wácanai yá'ee náa'a salínaica. ⁴ Limá'ee nalí:

—Cajíconaa nuyá nuéntregaacalani máanalique'ini liá'a báqueerri washíalicuerri majíconai.

Néenee néeba'ee lirrú:

—Jíní wéni walí. ¡Jiyáiwa méda jirrúwoojani!

⁵ Néenee'e Judasca liúca náa'a moneda templo rícula, ya lijíáu néenee, jáiwa'ee lijórcawai.

⁶ Néenee'e náa'a sacerdote wácanai náawaqueda liá'a warrúwaca, namá'ee:

—Liéni warrúwaca yáairri casáculai írraiyu, jócai wéewa wamáaca á'a yáarrushi ofrenda shínaaca, níwata liá'a washínaa ley jócai líná.

⁷ Jáiwa'ee naméda áabenaama, nawínaque'e liyú áabai cáinabi jí'ineerri Campo del Alfarero (liwówau'u limáca: lishínaa cáinabi liá'a washíalicuerri méderri méenaami cáinabiyu) naquénicta'inaa náa'a chóniwenai máanali déecucha sánaca. ⁸ Tándawa, liá'a cáinabica, lijí'inaa chóque'e éerri Yáarruishi írrai shínaa. ⁹ Cha libésunacuwai léjta limáyu'u liá'a íwadedeerri Dios chuáni bínacu jí'ineerri Jeremías, limá'inaa: “Nawína'inaa náa'a treinta moneda jíárrunica cawénitani jí'ineerri plata, léwa liwéni namáacani náa'a israelítabini wácanaica. ¹⁰ Néenee nawéni'inaa nayú náa'a monedaca liá'a cáinabi lishínaa liá'a tráawajairri méenaami cáinabiyu. Namédani'inaa liáni níwata nuwácali cháa liwówaicani.” Cháwate limá liá'a íwadedeerri Dios chuáni bínacu jí'ineerri Jeremías.

Jesús Pilato náneewa
(Mr 15:2-5; Lc 23:3-5)

¹¹ Náa'a soldádobini natée Jesús lijúnta liá'a wánacaleerrica, néenee wánacaleerri sáta léemiu jíni limá'ee:

—¿Jiyá rey judíobini shínaaca?

Jesús léeba'ee lirrú:

—Chái já'a, léjta jimáyu'u.

¹² Nácula náa'a sacerdote wácanaica ya náa'a salínaica náa lijíconaa, Jesús jiní jócai éeba.

¹³ Tándawa Pilato sáta léemiu Jesús:

—¿Jóca jéemi quinínama liá'a namáni jinácucha? ¿Táda jócu jéeba?

¹⁴ Ne Jesús jiníwita áabai chuánshi léebani Pilatorru; tándawa licáarrudau wérri licábacani liá'a wánacaleerrica.

Jesús nawánani náiiinuaca

(Mr 15:6-20; Lc 23:13-25)

¹⁵ Nácula liyá liá'a fiesta jí'ineerri pas-cua, liá'a wánacaleerrica séewirrinaa liwásaida báqueerri preso, tánashia chóniwenai wínanii.

¹⁶ Ái báqueerri preso cáiwanaí jí'ineerri Jesús Barrabás; ¹⁷ ya nácula náawacaida yáacau quinínama, Pilato sáta léemiu nayá:

—¿Tána iwówai nuwásedacai: Jesús Barrabás o liyáwee Jesús, liá'a náa jí'ineerri Mesías?

¹⁸ Jiníwata liáca léenaa néntregaa liyá cadénica nayá, ne jáiwa nasáta'inaa liúcha liwáseda.

¹⁹ Nácula Pilato wáau liyáca á'a lijí'inacta tribunal, líinu rubánua namá lirrú: “Ujiméda máashii lirrú lierra washiálicuerrica sáicaica, jiníwata táayee nudájuni áabai dajuíshi cáarrui wérri linácueji.”

20 Ne náa'a chóniwenaica nawówai'e Pilato liwáseda liá'a Barrabásca, ya lishínaa soldádobini náinuaque'e Jesús, léjta sacerdótebini wácanai ya salínai wówau'u.

21 Liá'a wánacaleerri lisáta léemiu nayá báaniu:

—¿Tána néenaa náa'a chámataca iwówai nuwásedaca?

Néeba'ee liúchani:

—¡Barrabás!

22 Pilato sáta léemiu nayá:

—¿Ya tánaque'e numéda liájcha lierra Jesús, namáni nácuha Mesías?

Quinínama néeba'ee:

—¡Jitáata cruz nácuni!

23 Pilato limá'ee nalí: Ne ¿tána máashii limédai? Ne nayá namáidada báaniu: —¡Jitáata cruz nácuni!

24 Jái'inaa Pilato cába jócu léenaa lináawida nawítee náa'a chóniwenaica, mawí'e naméda nawítamau, libánua náacoo néeda shiátai ya libádeda licáajiu quinínama náneewa, limá cháa:

—Nuyá jócai wáaroo limáanalicaú nácu liáni washiálicuerrica; ishínaa ítalashi iyá jájiu.

25 Quinínama chóniwenai néeba'ee:

—¡Wayá ya wéenibi ta wayá waméda limáanalica!

26 Néenee Pilato wáseda liá'a Barrabásca; jáiwa liwána nabásaida Jesús ya léntregaa nalí náa'a soldádoca quéewique'e natáata liyá cruz nácu.

27 Náa'a soldádoca lishínaa liá'a wánacaleerrica, natée Jesús líibana máanui néerra, ya náawacau litéeji quinínama náa'a

áabibi soldádoca. ²⁸ Namídu líibala, nasúwa linácu áabai capa quíirrai, léjta báqueerri rey, ²⁹ ya namáaca liwíta nácu áabai túwirri yáacanaa chaléjta corona, ya báju vara licáaji sáicaquicteji léjta nawáaliani reybinica. Jáiwa natúyau lináneewa, nacáida liyá namá'ee lirrú:

—¡Jiyá yéerri íchaba camuí, jiyá rey judíobini shínaa!

³⁰ Yá'ee nawísada lécchoo, yá'ee liyú liá'a varaca nabása'ee liwíta nácu. ³¹ Liáwinaami nacáidaqui jíni, namídu'e liúcha íibalashi quíirrai, néejo'e nasúwa linácu líibala, yá'ee natée quéewique'e natáata cruz nácuni.

Jesús natátani'inaa cruz nácu

(Mr 15:21-32; Lc 23:26-43)

³² Quéechanacu'inaa najíau náacoo, Jesús litécta liácoo lishínaa cruz, náiiinu linácu báqueerri washiálicuerrica jí'ineerri Simón, áabai chacáalee sái jí'ineerri Cirene, ne liáni nawána máashiiyu liyúda litée Jesús shínaa cruz.

³³ Náiiinu'inaa linácu áabai dúuli rími lijí'inacta Gólgota, (wówerri limáca: “Tyájimi yáarru”). ³⁴ Néenee náa líirrai liá'a Jesúsca vino éewiderriu ténaashiyu; ne Jesús jáiwa linísa'inaa'ee liprówaqui jíni, jócai liwówa líirraqui jíni.

³⁵ Néenee namídu líibala ya nanísa'inaa natáataniqui jíni cruz nácu, náa'a soldádoca náuqueda tánashia wíshii, náaque'e léenaa tánashia máacau nashírdaque'e nalí wáacoo líibala liá'a Jesúsca. ³⁶ Jáiwa nawáau néeni natúyaque'e liá'a Jesúsca. ³⁷ Namáaca liwíta

wícau áabai tánerriu íiwerri tándashia náiinua jini, máirri'e: *“Le Jesúsja liáni, rey Judíobini shínaa.”*

³⁸ Nataáata cruz nácu léchchoo liájcha liá'a Jesúsca, chámata canédi, báqueerri saícaquicteji ya báqueerri apáuliquictéji.

³⁹ Náa'a chóniwenai ca bésunenaicoo néeni nacáitani ya nacúsuda nawíta nacáidaque'e,

⁴⁰ ya namá'ee:

—¡Yáawaicta Dios cúulee jiyá, jiúrrucoo cruz nácuha! ¡Jiyá máirri jéenacala jicáarralia liá'a temploca, jéejoo jinácuda báaniuujoni matálii éerri rícula, jiwásedateu jiyá jájiu!

⁴¹ Chacábacanaa nacáida liyá náa'a sacerdotebinica wácanaica náajcha náa'a qéewidacani ley shínaaca yá'ee náajcha náa'a salínai léchchoo. Namá'ee nalí wáacoo:

⁴² —Jiyá chüneerri náa'a bálíneneecoo ya jicáweda náa'a máanalica, ne jócu jéewa jiwásedacoo náinueda'echa jiyá. Israel shínaa reyca walierra: ¡icúwaa liúrrucuacoojoo chóca já'a cruz nácuha, ya wéebidaque'e linácu!

⁴³ Liyá máirri limáaca liwówau Dios nácu: ¡ne Dios wáseda chócu jiní'i, yáawaicta caníinaa licába liyá! ¿Jócai limácala Dios cúuleecaalani?

⁴⁴ Chacábacanaa léchchoo natáania máashii linácu náa'a canédibinica táateneecoo cruz nácu liájcha liá'a Jesúsca.

Jesús máanalica

(Mr 15:33-41; Lc 23:44-49)

⁴⁵ Néenee'e catáawaca quinínama cáinabi wíyaicumi cáashia las tresca. ⁴⁶ Liyáli

hóraami, Jesús máidada'ee cadánani limá'ee:

“Elí, Elí, ¿lema sabactani?” (wówerri limáca: “nushínaa Dios, nushínaa Dios, ¿tánda jimáaca nuyá bácai?”)

⁴⁷ Néenee nanísa'inaa néemiqui jíni náa'a áabica namánabaca yáainai néeni, namá'ee:

—Liáni washiálicuerri máiderri liá'a íiwadederri Dios chuáni báinacu jí'ineerri Elías.

⁴⁸ Néenee báqueerri yáau madéjcanaa línda esponja, újni espumaca. Néenee'e lisábida jíni liyú liá'a vino ijíshiiyu,* jáiwa libájini báju shitúwa, jáiwa liá Jesús íirraqui jíni. ⁴⁹ Ne náa'a áabica namá'ee:

—Jimáacani, wacába'aa Elías íinucta liwásedacani.

⁵⁰ Jesús limáidada cadánani báaniu, jáiwa máanali jíni. ⁵¹ Liyáalimi, liá'a cortina templo núma lícu sáica, lishírricuawai† béewami áaqueji cáinaculanaa. Cáinabi cúsuwai yá'ee íiba wérri páquiawai. ⁵² Yá'ee útawi namáacacta máanalinimi méecuenai'eewoo, néenee íchaba washiálicuenai Dios shínaa máanalicai néejooco nacáwicoo. ⁵³ Néenee licáwia'inau báaniu liá'a Jesúsca, najiáu útawi rícuha náa'a mashíquishimica, nawárruau lirrícula liá'a chacáalee Dios shínaa jí'ineerri Jerusalén, ya íchaba chóniwenai cábacta nayá.

* **27:48** Liá'a vino ijíshiica áabai íirracaishi mawénitai, ne náirrani náa'a chóniwenai carrúni jináatanica ya báawita léchchoo náirrani náa'a soldádoca quéewique'e léda nawówa méeca. † **27:51** Liéni wówerri limáca, chóque'e méenaami chóniwerri éewerri liwárruaco Dios náneewa. Nanácu nawítee náa'a judíobinica bácai liá'a sacerdotéca éewerri liwárruaco néeni, ya bácai báitachu camuí máanabaca.

⁵⁴ Jái'inaa liá'a soldado wácalica ya náa'a yáaine liájcha néeni túyenai Jesús, nacába'inaa cáinabi cúsucoo yá'ee quininama liá'a bésuneerricoo, cáarru wérri'e nayá ya namá'ee:

—¡Yáawaiyii liáni washiálicuerrica Dios Cúulee!

⁵⁵ Íchaba íina yáa néeni cábenai nayá déecucheji, íinuenai Jesús yáajcha Galilea rícuha nayúda liyá. ⁵⁶ Náiibi ruyá lécchoo ruá'a María Magdalenaca ya ruá'a báquetoo Maríaca natúwa náa'a Santiago ya José, ya ruá'a natúwa náa'a nacúulee liá'a Zebedeoca.

Jesús naquénini

(Mr 15:42-47; Lc 23:50-56)

⁵⁷ Jái'inaa catáwacai, línu báqueerri washiálicuerri rícuerri jí'ineerri José, Arimatea néenee sái, liá'a lécchoo éebiderri Jesús nácu.

⁵⁸ José yáau licába Pilato néerra, ya lisáta liúcha Jesús máshicaimi quéewique'e liquénicani. Pilato bánua néntregaa Jesús náanaimi Josérru.

⁵⁹ Jáiwa José ya áabi nawína limáshicaimi, nawówanaani áabai wárruma íibi jí'ineerri lino, masáculai, ⁶⁰ ya liwárrueda útawi wáalii rícula José shínaa, liwánani naquéni íiba máanui rícu. Liáwinaami linísa'inaa libáya útawi íiba máanuiyu jíni, jáiwa liáwai. ⁶¹ Ne ruá'a María Magdalena ya ruá'a báquetoo Maríaca namáacau nawáanicoo útawi júntami.

Catúyacani Jesús shínaa útawi

⁶² Cajójchanaami, liwówai limá, liá'a éerri nawówa íyabactacoo, náa'a sacerdote

wácanaica ya náa'a fariséobini náau nacába Pilato, ⁶³ ya namá lirrú:

—Wawácali, wayá édacanineu liá'a limáni liá'a canúma yúwicaica, cáwi'inaami liyá újnibi, limá'inaa matáli éerri yáwinaami máanalicani shínaa, licáwiominaa báaniu. ⁶⁴ Táda, bánua náa'a soldádoca natúyaque'e útawi, cáashia matáli éerri bésunacoo, jócubeecha náiiinu táayee náa'a lishínaa éewidenaicoo ya nanédu limáshicaimi, ya liáwinaami namá chóniwenairru licáwiacaalawai. Libésunactau liáni chá'a, liá'a amáarractalacani númashi yúwica máashii mawí liúcha liá'a quéechanacu sáimica.

⁶⁵ Pilato limá'ee nalí:

—Soldado nárra iwáalia áarra natúyaque'e. Yáau itúya útawi léjta yáayu'i léenaa.

⁶⁶ Náau nachúni sáica wérrri útawi núma, namáaca sello íiba nácu nabáyau liá'a útawica, quéewique'e nayá náa léenaa tánashia méecu jíni, jáiwa namáaca soldádoca túyacani.

28

Jesús cáwiarriu máanalicai yúcha

(Mr 16:1-8; Lc 24:1-12)

¹ Libésuna'inau liá'a éerri nawówa íyabactacoo, jái'inaa jucámarrai liá'a éerri quéecha sái semana nácu, María Magdalena ya báqueto María náau nacába útawi.

² Cawíquinta cáinabi cúsucoo cadánani, jiníwata báqueerri ángel wawácali shínaa yúrrucuerriu áacai, ya lirrúniu útawirru, léeda íiba nabáyau'i útawi núma, jáiwa liwáau

líta'aa. ³ Liá'a ángelca licámarra quéenaca újni éenu bérrudau'i, ya líbala cabálai wérri. ⁴ Nacába'inaa ángel, náa'a soldádoca nachéchinau nacáarruniu ya namáacau újni máanalínica. ⁵ Liá'a ángel limá nalí náa'a íinaca:

—O'icáarrudau iyá. Nuá léenaa imúrru imácoo Jesús, liá'a nataátanimi cruz nácu.

⁶ Jiní áani, cáwierriwai, léjta limáyu'umi. Ínu icába áani namáacactami limáshicaimi. ⁷ Yáa namówai madéjcalicu ya íiwa nalíni náa'a éewidenaícoo: 'Cáwerriwai, ya liáu ibéecha Galilearra, néerra icábajoni.' Léwa arrúnai'inaa nuíiwa irrú liáni, —limá'ee liá'a ángelca.

⁸ Náa'a íinaca náau madéjcanaa útawi néenee, cáarruni ne sáicta wérri nawówa, ya nacánacau natée chuánshi sáicaica nalí náa'a éewidenaícoo. ⁹ Liyáalimi rímija Jesús jiáu nalí najúnta yáa litáa nalí. Narrúniu Jesúsru natúyau nanánimiyu lirrú ya nashíquia licáwa nácu. ¹⁰ Jáiwa Jesús ma nalí:

—Ocáarru iyá. Yáau íiwa nalí náa'a éewidenaícoo nuájcha, náaque'iniu Galilearra, ya néerra nacába nuyájoo.

Náiiwani náa'a soldádoca linácu liá'a bésuneerrícoo

¹¹ Nácula náa'a íinaca náau náiiwa nalíni náa'a éewidenaícoo, néenaa náa'a soldado túyenai útawi, náiiu chacáalee rícula, ya náiiwa sacerdote wácanairru quinínama liá'a bésuneerrícoo. ¹² Náani nawácanaica náau natáania náajcha náa'a salínai wácanaica quéewique'e áabenaawawówa náajcha.

Yá'ee náa íchaba warrúwa nalí náa'a soldádoca, quéewique'e áabenamaa nayáca ya náiiwaque'e léja liá'a namáni náa'a nawácanaica. ¹³ Náa'a nawácanaica néewida nawítee náa'a soldádoca chá'a:

—Máta imájoo táayeemi, nácula wamáa wayáca, náa'a éewidenaicoo Jesús shínaaca, náiiinu nanédu Jesús máshicaimi. ¹⁴ Ya wánacaleerri wérri yácta léenaa liáni, wayá wachúni quinínama liájcha, jiní éecha ibésunau'iu.

¹⁵ Náa'a soldádoca nawína liá'a warrúwa, jáiwa'ee naméda léjta namáyu'i nalí. Íchaba chóniwenai éemi liáni íiwadedeerriu, ya cáashia chóque'e éerri náa'a judíobini namá chá'a.

Jesús íiwata nalí náa'a éewidenaicoo namédaque'e léjta liwówau'i

(Mr 16:14-18; Lc 24:36-49)

¹⁶ Liáwinaami, náa'a once éewidenaicoo náau Galilea néerra, lítala liá'a dúulii Jesús máni nácuha nalí. ¹⁷ Ya nacába'inaa Jesús, natúyau nanánimiyu lirrú, báawita áabi éewidenaicoo napénsaa nalíwoo jócai liyá liá'a Jesúsca.

¹⁸ Jesús rúniu nalí ya limá'ee:

—Dios yáa nulí quinínama lidánaniyu áacairra ya cáinabi ita'aa. ¹⁹ Yáau nalí náa'a chóniwenai yéenai quinínama cáinabi itala, ya éewida nayá quéewique'e nushínaa éewidenaicoo nulí; ibáutisa nayá nusálijinaa jí'inaa nácu, ya licúulee ya Espíritu Santo, ²⁰ ya éewida nayá naméda liwánacaala liáni quinínama nuwánini iméda iyá. Nuyáminaa,

yáajcha éerri jútainchu, cáashia amáarra liá'a
éerrica.

Liá'a Chuánshi Dios Shínaa
Achagua Partial NT [aca] -Colombia 2013

copyright © 2013 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Achagua

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2022-03-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 29 Sep 2022 from source
files dated 30 Mar 2022

89800e26-7a01-5d4e-9138-09f536d25dde